

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Уманський державний педагогічний університет імені Павла
Тичини
Факультет філології та журналістики

Л. Б. Поліщук

**Методика навчання зарубіжної літератури: технології
сучасного уроку в умовах НУШ**

Навчальний посібник
для студентів вищих навчальних закладів

Умань
Візаві
2025

УДК 373.016:821(100)](075.8)

П51

Рецензенти:

Коваль В. О., доктор педагогічних наук, професор, декан факультету філології та журналістики Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини;

Мельник Т. М., кандидат філологічних наук, доцент кафедри германської філології, перекладу та зарубіжної літератури Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського;

Таратута С. Л., кандидат філологічних наук, доцент кафедри германської філології, перекладу та зарубіжної літератури Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського;

Папушина В. А., доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри української філології Хмельницького національного Університету

Рекомендовано до друку вченою радою

Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (протокол № 18 від 26 червня 2025 року)

Поліщук Л. Б.

П51 Методика навчання зарубіжної літератури: технології сучасного уроку в умовах НУШ : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Л. Б. Поліщук ; МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини, Ф-т філол. та журналістики. – Умань : Візаві, 2025. – 143 с.

У посібнику висвітлюються ключові аспекти викладання зарубіжної літератури у закладах середньої освіти, а також розглядається актуальне питання моделювання уроків зарубіжної літератури в сучасній школі. Поняття “модель уроку” трактується як ретельно продуманий план, що передбачає певну послідовність дій, сформованих у свідомості вчителя. Наголошується, що при створенні моделі сучасного уроку педагог повинен акцентувати увагу на збалансованості змісту, методів, форм, засобів роботи та організації суб’єкт-суб’єктної взаємодії. Усе це спрямоване на досягнення навчальних цілей, визначених програмою, а також на розвиток ключових і предметних компетентностей учнів. Посібник пропонує методи та прийоми викладання зарубіжної літератури, деталізує основні етапи аналізу й сприйняття художнього тексту. Особливу увагу приділено методичним аспектам вивчення теорії літератури, жанрово-родовій своєрідності художніх явищ, а також культурологічним і комунікативним підходам у процесі навчання літератури.

Для студентів закладів вищої освіти.

УДК 373.016:821(100)](075.8)

© Поліщук Л. Б., 2025

ЗМІСТ

Передмова.....	4
Мета та завдання вивчення зарубіжної літератури в новій українській школі. Зарубіжна література як навчальний предмет загальноосвітньої школи.....	6
Компетентнісний підхід до навчання зарубіжної літератури. Глобальні, загальні та предметні компетентності.....	11
Вимоги до сучасного уроку зарубіжної літератури: методика підготовки та проведення.....	18
Форми і методи викладання зарубіжної літератури, їх взаємозв'язок. Сучасні методи. Інновації в методиці навчання зарубіжної літератури.....	36
Етапи вивчення художнього твору на уроках зарубіжної літератури: загальні методичні положення.....	50
Моделювання уроку. Проектно-конструкторська модель уроку зарубіжної літератури (ПКМУ).....	75
Компаративний тип аналізу літературного твору як продуктивний метод засвоєння літературного матеріалу.....	85
Аналіз драматичних творів.....	91
Вивчення ліричних творів: специфіка, основні етапи, методи і прийоми.....	101
Шляхи вивчення великих жанрових форм за новою програмою із зарубіжної літератури.....	115
Роль медіа освіти при вивченні явищ художньої літератури. Види і форми застосування інформаційних технологій на уроці зарубіжної літератури.....	124
Загально-теоретичні основи розвитку зв'язного мовлення учнів на уроках зарубіжної літератури. Особливості розвитку усного та писемного зв'язного мовлення учнів 5–9 та 10–11 класів.....	130
Список використаних джерел.....	137
Список умовних скорочень.....	141

ПЕРЕДМОВА

У процесі реформування освітньої галузі та розвитку педагогічної думки урок, як ключова форма організації навчального процесу, постійно змінюється, зокрема в аспектах змісту, структури й методики викладання. У рамках Концепції «Нова українська школа» основний акцент зроблено на тому, як організувати діяльність учнів на уроці, щоб допомогти їм досягти особистісних результатів, розвинути таланти й здібності, освоїти компетентності та наскрізні вміння з урахуванням вікових і індивідуальних особливостей та потреб.

То яким повинен бути урок у контексті нової української школи? Звичайно, захопливим, таким, що стимулює мислення та уяву, розширює світогляд. Учні краще запам'ятовують той матеріал, який викликає у них інтерес. Коли навчання перетворюється на цікавий процес, його ефективність зростає.

Моделювання сучасного уроку зарубіжної літератури ставить перед учителями важливі завдання. Словесники мають орієнтуватися не лише в стандартних педагогічних ситуаціях, а й ефективно організовувати навчальний процес в умовах вибору оптимальних методичних підходів, програм, альтернативних підручників і робочих матеріалів. До того ж важливо реалізовувати принципи педагогіки партнерства у взаємодії з дітьми, створюючи сприятливе середовище для навчання та спільної творчості.

Методика навчання зарубіжної літератури є самостійною педагогічною наукою, яка досліджує виховання, літературну освіту та розвиток особистості здобувачів освіти через художнє слово. Вона також вивчає ефективне застосування методів і прийомів, що дозволяють учителю досягати найвищих педагогічних результатів у роботі зі школярами.

Специфіка цієї науки визначається її предметом дослідження, методами, які вона використовує, а також характером отриманих результатів у порівнянні з іншими науками. Методика навчання зарубіжної літератури охоплює власне коло проблем, визначені чинники розвитку та структуру.

Основними її завданнями є: застосування педагогічних принципів викладання зарубіжної літератури, підготовка

майбутніх учителів до професійної діяльності, ознайомлення студентів із методами й прийомами викладання, а також засвоєння інноваційних педагогічних технологій з орієнтацією на специфіку предмета зарубіжної літератури. Це забезпечує студентам набуття необхідних знань, навичок і вмінь для роботи в закладах загальної середньої, професійної передвищої та вищої освіти.

У посібнику розглядаються як методичні концепції, так і процеси та інструменти, важливі для успішного викладання зарубіжної літератури.

§ 1. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ВИВЧЕННЯ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ. ЗАРУБІЖНА ЛІТЕРАТУРА ЯК НАВЧАЛЬНИЙ ПРЕДМЕТ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ

Методика проведення сучасного уроку зарубіжної літератури в умовах нової української школи має свої особливості, цілі, завдання та методи, які спрямовані на формування всебічно розвиненої особистості, здатної критично мислити та аналізувати літературні твори. Ось ключові аспекти цієї методики:

Цілі: *Освітня:* ознайомлення учнів з кращими зразками зарубіжної літератури, розвиток літературного смаку та розширення кругозору. *Виховна:* формування моральних, етичних та культурних цінностей через аналіз літературних творів. *Розвиваюча:* розвиток критичного мислення, аналітичних здібностей, творчого підходу до вирішення завдань.

Завдання: *Знайомство з авторами і творами:* вивчення біографій письменників, історичного і культурного контексту їхньої творчості. *Аналіз і інтерпретація текстів:* вивчення жанрових особливостей, літературних прийомів, тем і мотивів творів. *Розвиток навичок самостійного читання та інтерпретації:* формування в учнів умінь самостійно аналізувати тексти, робити висновки і висловлювати власну думку.

Методи: *Лекційно-семінарські заняття:* поєднання лекційного викладання з обговоренням творів на семінарах. *Творчі завдання:* написання есе, творів, інсценізації літературних творів. *Дискусії і дебати:* обговорення спірних питань, аналіз різних точок зору на твір. *Проектні методи:* виконання дослідницьких проєктів, пов'язаних з літературою, підготовка презентацій. *Використання мультимедіа і технологій:* використання фільмів, аудіокниг, електронних ресурсів для поглиблення розуміння текстів. *Інтерактивні методи:* робота в групах, рольові ігри, створення літературних карт.

Оцінювання знань: *Письмові роботи:* есе, контрольні роботи, реферати. *Усні виступи:* доповіді, відповіді на семінарах, участь в дискусіях. *Творчі проєкти:* презентації, театральні постановки, літературні вечори.

Педагогічні принципи: *Принцип науковості:* викладання на основі сучасних літературознавчих досліджень. *Принцип системності:* послідовне і логічне викладення матеріалу. *Принцип індивідуалізації навчання:* врахування індивідуальних особливостей і потреб учнів. *Принцип інтеграції знань:* взаємозв'язок літератури з іншими видами мистецтва і науками.

Уроки зарубіжної літератури в різних типах середніх закладів освіти в Україні

Специфіка навчання зарубіжної літератури в різних типах середніх закладів освіти в Україні має свої особливості, зумовлені різними освітніми програмами, підходами до навчання, а також матеріально-технічним забезпеченням закладів.

1. Загальноосвітні школи: Особливості: викладання зарубіжної літератури здійснюється згідно з державними освітніми стандартами; основна увага приділяється вивченню програмних творів, що входять до шкільної програми; використання традиційних методів навчання (лекції, аналіз тексту, дискусії); обмежені можливості для використання сучасних мультимедійних засобів. *Переваги:* формування базових знань про світову літературу; виховання загальної літературної культури.

2. Гімназії та ліцеї: Особливості: поглиблене вивчення зарубіжної літератури, зокрема творчості окремих авторів та літературних напрямів; можливість вибору факультативних курсів з літератури; активне використання проектної діяльності та інтерактивних методів навчання; частіше використовуються мультимедійні засоби та інтернет-ресурси. *Переваги:* глибше розуміння літературних процесів і явищ; розвиток аналітичних та критичних навичок у школярів.

3. Приватні школи: Особливості: індивідуальний підхід до кожного учня; можливість використання сучасних освітніх технологій (смартборди, електронні підручники); гнучкість у виборі навчальних програм та методів; частіше організовуються літературні гуртки, клуби за інтересами. *Переваги:* висока мотивація учнів завдяки індивідуалізації навчального процесу; Розширення кругозору учнів за рахунок додаткових позакласних заходів.

4. Спеціалізовані школи з поглибленим вивченням іноземних мов: *Особливості:* зарубіжна література може викладатися мовою оригіналу (англійською, німецькою, французькою тощо); включення до навчальної програми творів, які не входять до загальнодержавного стандарту; використання методів занурення у мовне середовище, що сприяє кращому розумінню культурного контексту творів. *Переваги:* високий рівень мовної компетенції; розширення знань про культуру та літературу країн, мова яких вивчається.

5. НВК (навчально-виховні комплекси): *Особливості:* інтеграція навчання зарубіжної літератури з іншими дисциплінами (історія, культура, мистецтво); розробка та реалізація авторських навчальних програм; акцент на формування міждисциплінарних зв'язків та проектну діяльність. *Переваги:* комплексний підхід до навчання; розвиток творчих здібностей та інтересу до навчання.

Специфіка навчання зарубіжної літератури в різних типах середніх закладів освіти в Україні зумовлена різними підходами до організації навчального процесу, рівнем матеріально-технічного забезпечення та освітніми програмами. Кожен тип закладу має свої переваги, які сприяють розвитку літературних знань, критичного мислення та загальної культури учнів.

Мета і завдання шкільного курсу зарубіжної літератури у контексті Національної доктрини розвитку освіти в Україні XXI ст.

Шкільний курс зарубіжної літератури відіграє важливу роль у формуванні освітнього та культурного рівня учнів. У контексті Національної доктрини розвитку освіти в Україні XXI ст. мета і завдання цього курсу зосереджуються на розвитку всебічно освіченої особистості, здатної критично мислити, розуміти та цінувати культурне розмаїття світу.

Мета шкільного курсу зарубіжної літератури НУШ

- 1. Формування культурної компетентності:** вивчення зарубіжної літератури сприяє ознайомленню з культурним і літературним спадком різних народів, формуванню толерантності та відкритості до інших культур.

2. **Розвиток критичного мислення:** аналіз літературних творів допомагає розвивати здатність до критичного осмислення, порівняння, оцінки ідей та концепцій.
3. **Естетичне виховання:** зарубіжна література сприяє розвитку естетичних смаків учнів, вмінню сприймати і оцінювати художню цінність творів.
4. **Моральне виховання:** твори зарубіжної літератури піднімають важливі моральні питання, формують моральні цінності та етичні принципи учнів.
5. **Збагачення мовної культури:** вивчення зарубіжних творів збагачує словниковий запас, розширює лінгвістичний кругозір учнів.

Завдання шкільного курсу зарубіжної літератури НУШ

1. **Освітні завдання:** ознайомлення з ключовими творами світової літератури; вивчення основних літературних напрямів, течій та стилів; розвиток умінь аналізувати художні твори, визначати їх основні теми, ідеї та художні засоби.
2. **Виховні завдання:** виховання поваги до культурних традицій різних народів; формування моральних і етичних цінностей через літературні твори; розвиток емпатії та співчуття до людських переживань та проблем, відображених у літературі.
3. **Розвивальні завдання:** розвиток творчих здібностей учнів через літературну творчість (есе, твори, проекти); формування навичок критичного мислення та самостійного осмислення літературних текстів; підвищення рівня мовленнєвої культури та навичок публічних виступів.
4. **Інформаційно-технологічні завдання:** використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій для вивчення літератури (електронні книги, онлайн-бібліотеки, мультимедійні презентації); застосування інтерактивних методів навчання (веб-квести, форуми, блоги).
5. **Міждисциплінарні завдання:** інтеграція знань з історії, філософії, культурології та інших дисциплін для глибшого розуміння літературних творів; використання літературних творів як джерела для дослідження соціальних, політичних і культурних процесів.

У контексті Національної доктрини розвитку освіти в Україні ХХІ ст., шкільний курс зарубіжної літератури спрямований на всебічний розвиток особистості, здатної жити та працювати в сучасному глобалізованому світі, з повагою ставитись до культурного розмаїття та з високим рівнем морально-етичних цінностей.

Сучасний стан методики навчання зарубіжної літератури в школі

Сучасний стан методики навчання зарубіжної літератури в школі відображає загальні тенденції в освітній сфері, такі як впровадження нових технологій, акцент на компетентнісний підхід, інтеграцію міждисциплінарних знань та розвиток критичного мислення. Ось основні риси і тенденції сучасної методики навчання зарубіжної літератури:

Інноваційні підходи та методи: *Компетентнісний підхід:* основна увага приділяється формуванню компетенцій, таких як критичне мислення, творчість, комунікативні навички та здатність до самостійного навчання; учні розвивають вміння аналізувати, порівнювати, робити висновки та оцінювати літературні твори. *Інтерактивні методи навчання:* використання інтерактивних технологій, таких як мультимедійні презентації, веб-квести, електронні підручники та онлайн-ресурси; організація групових робіт, дискусій, проектів, літературних клубів та творчих майстерень. *Індивідуальний підхід:* орієнтація на індивідуальні потреби і можливості кожного учня; диференційоване навчання, яке враховує різний рівень підготовки учнів і їх інтереси.

Використання нових технологій: *Цифрові ресурси:* використання інтернет-ресурсів, електронних бібліотек, онлайн-курсів і платформ для дистанційного навчання; застосування освітніх програм та додатків для аналізу та інтерпретації літературних творів. *Мультимедійні засоби:* інтеграція відеоматеріалів, аудіокниг, інтерактивних карт та інших мультимедійних елементів для більш глибокого розуміння літературних творів.

Підвищення професійного рівня вчителів: *Професійний розвиток:* постійне підвищення кваліфікації вчителів через участь у семінарах, тренінгах, вебінарах та курсах підвищення кваліфікації; впровадження нових методик та підходів у навчальний процес. *Науково-методична підтримка:* створення методичних рекомендацій, посібників та підручників, що відповідають сучасним вимогам; підтримка з боку науково-дослідних установ та методичних центрів.

Інтеграція міждисциплінарних знань: *Міждисциплінарні проекти:* організація проектів, що об'єднують знання з літератури, історії, мистецтва, філософії та інших дисциплін; розгляд літературних творів у контексті соціально-історичних подій та культурних явищ. *Тематичні підходи:* викладання літератури за тематичними блоками, що дозволяє глибше зануритися в певні теми та проблеми.

Актуальні завдання та виклики: *Мотивація учнів:* використання сучасних і цікавих для учнів матеріалів та форм роботи для підвищення мотивації до вивчення літератури. *Робота з різними джерелами інформації:* навчання учнів критичному підходу до різних джерел інформації, вмінню знаходити, аналізувати та інтерпретувати інформацію. *Формування громадянських і моральних цінностей:* виховання у школярів почуття відповідальності, толерантності та поваги до інших культур через вивчення зарубіжної літератури.

Сучасна методика навчання зарубіжної літератури в школі орієнтована на розвиток всебічно розвиненої особистості, здатної критично мислити, творчо підходити до вирішення проблем та розуміти культурну спадщину різних народів. Використання нових технологій, інтерактивних методів та індивідуального підходу робить навчальний процес більш ефективним і цікавим для учнів.

§ 2. КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ДО НАВЧАННЯ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ. ГЛОБАЛЬНІ, ЗАГАЛЬНІ ТА ПРЕДМЕТНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Програми нової української школи із зарубіжної літератури визначають основні тематичні напрями, які пронизують увесь

курс і допомагають формувати комплексне розуміння літературних творів у контексті культури, історії та сучасності. Ось основні наскрізні змістові лінії:

1. Література і мистецтво: *Інтердисциплінарні зв'язки:* аналіз літературних творів у контексті образотворчого мистецтва, музики, театру та кіно. ***Міжмистецька взаємодія:*** вивчення взаємодії літератури з іншими видами мистецтва (екранізації, ілюстрації, опери, балети на основі літературних творів). ***Художні засоби:*** розгляд художніх засобів вираження, спільних для літератури та інших видів мистецтва (символіка, метафора, алегорія).

2. Література і історія: *Історичний контекст:* вивчення літературних творів у контексті історичних подій та епох. ***Історичні постаті:*** образи історичних постатей у літературі та їх значення. ***Соціально-політичні події:*** відображення в літературі соціальних, політичних та культурних змін.

3. Література і філософія: *Філософські ідеї:* вивчення філософських ідей та концепцій, відображених у літературних творах. ***Екзистенційні питання:*** Аналіз екзистенційних проблем та моральних дилем. ***Літературні напрямки та течії:*** розгляд філософських основ літературних напрямків (романтизм, модернізм, постмодернізм).

4. Література і суспільство: *Суспільні проблеми:* вивчення соціальних проблем, порушених у літературі (нерівність, справедливість, свобода). ***Соціальні ролі та конфлікти:*** дослідження соціальних ролей та конфліктів у літературних творах. ***Міграція і глобалізація:*** теми міграції, глобалізації та мультикультуралізму.

5. Література і морально-етичні цінності: *Моральні дилеми:* аналіз моральних дилем і етичних питань. ***Ціннісні орієнтири:*** формування ціннісних орієнтирів через літературні твори. ***Гуманістичні ідеали:*** розгляд гуманістичних ідеалів у контексті літератури.

6. Література і природа: *Екологічна свідомість:* відображення в літературі екологічних проблем та ставлення людини до природи. ***Природа як символ:*** використання образів природи як символів і метафор у літературних творах. ***Природні***

ландшафти: вивчення описів природних ландшафтів та їх роль у творах.

7. Література і національна ідентичність: *Національна культура:* відображення національної культури, традицій і менталітету в літературних творах. *Проблеми ідентичності:* теми особистої і національної ідентичності. *Міжкультурний діалог:* література як засіб міжкультурного діалогу і взаєморозуміння.

8. Література і технології: *Технологічний прогрес:* відображення впливу технологічного прогресу на суспільство і особистість. *Цифрова культура:* література в умовах цифрової епохи, нові форми літературної творчості. *Фантастика і наукова фантастика:* дослідження жанрів фантастики і наукової фантастики.

Наскрізні змістові лінії програми із зарубіжної літератури допомагають формувати комплексне та багатогранне розуміння літературних творів, забезпечують зв'язок між літературою та іншими сферами знання, а також сприяють розвитку критичного мислення, моральних і етичних цінностей, культурної та екологічної свідомості учнів.

Форми і методи культурологічного вивчення програмних творів

Культурологічне вивчення програмних творів зарубіжної літератури в школі передбачає інтеграцію літературного аналізу з ширшим культурним контекстом, що включає історичні, соціальні, філософські, мистецькі та інші аспекти. Це дозволяє учням глибше зрозуміти твори і побачити їх у багатогранному світлі. Ось основні форми і методи культурологічного вивчення програмних творів:

Форми культурологічного вивчення

- 1. Лекції та презентації:** використання лекцій з елементами мультимедійних презентацій для ознайомлення з культурно-історичним контекстом твору; проведення віртуальних екскурсій музеями, пов'язаними з життям і творчістю авторів.
- 2. Семінари та практичні заняття:** обговорення та аналіз творів у малих групах з акцентом на культурологічні

аспекти; проведення практичних занять, де учні досліджують певні культурні феномени, відображені в творах.

3. **Проекти та творчі роботи:** створення учнями проєктів, що досліджують культурний контекст твору (наприклад, життя і звичаї епохи, у якій жив автор); підготовка творчих робіт, таких як реферати, есе, презентації на теми, пов'язані з культурою і літературою.
4. **Екскурсії та культурні заходи:** організація екскурсій до театрів, музеїв, літературних фестивалів; проведення тематичних літературних вечорів, де учні читають та обговорюють твори.
5. **Інтерактивні та дистанційні форми навчання:** використання онлайн-платформ для дистанційного навчання та обговорення творів; залучення інтерактивних засобів (відеоуроки, веб-квести, форуми) для дослідження культурних аспектів творів.

Методи культурологічного вивчення

1. **Історико-культурний метод:** вивчення літературного твору в контексті історичних подій, суспільних процесів, культурних явищ тієї епохи, коли твір було написано; аналіз впливу історичних подій на зміст і форму твору.
2. **Міждисциплінарний метод:** інтеграція знань з різних дисциплін (історія, філософія, мистецтво) для глибшого розуміння літературного твору; розгляд літературного твору в контексті філософських ідей, мистецьких напрямів та культурних практик.
3. **Біографічний метод:** дослідження життя автора та його впливу на творчість; аналіз автобіографічних елементів у творах.
4. **Порівняльний метод:** порівняння твору з іншими літературними творами, культурними текстами або мистецькими творами; виявлення спільних тем, мотивів, образів та стилістичних прийомів.
5. **Соціокультурний метод:** вивчення відображення в літературному творі соціальних проблем, морально-етичних питань та культурних норм; аналіз соціокультурної значущості твору для його часу і сучасності.

6. Міфологічний та символічний метод: виявлення і аналіз міфологічних і символічних образів у літературних творах; дослідження впливу міфології та символіки на структуру та зміст твору.

7. Психоаналітичний метод: аналіз твору з точки зору психоаналізу, виявлення глибинних психологічних мотивів і конфліктів; розгляд літературного твору як вираження підсвідомих процесів автора та персонажів.

Культурологічне вивчення програмних творів зарубіжної літератури передбачає використання різних форм і методів навчання, що дозволяють глибше і багатогранніше зрозуміти літературні твори. Це допомагає учням не лише засвоїти зміст творів, але й розвинути критичне мислення, культурну обізнаність та інтерес до літератури та мистецтва.

Компетентнісний підхід програм із зарубіжної літератури

Компетентнісний підхід у навчанні зарубіжної літератури спрямований на розвиток у учнів ключових компетентностей, що необхідні для успішної самореалізації, активної участі в суспільному житті та безперервного навчання протягом життя. Це підхід, який орієнтується на формування знань, умінь, навичок та цінностей, необхідних для ефективного функціонування в сучасному світі.

Основні компоненти компетентнісного підходу в програмі нової української школи із зарубіжної літератури:

Ключові компетентності: *Комунікативна компетентність:* здатність ефективно спілкуватися в усній і письмовій формі, аргументовано висловлювати власні думки та ідеї, брати участь у дискусіях. *Культурна компетентність:* розуміння та повага до культурного розмаїття, здатність аналізувати і цінувати твори мистецтва та літератури різних народів. *Соціальна компетентність:* уміння працювати в команді, брати на себе відповідальність, вирішувати конфлікти і приймати рішення. *Цифрова компетентність:* використання інформаційно-комунікаційних технологій для пошуку, аналізу та презентації інформації.

Методи навчання: *Проектне навчання:* створення і реалізація проектів, що дозволяють учням застосовувати знання і

навички на практиці. **Проблемне навчання:** постановка перед учнями проблемних завдань, які вимагають комплексного підходу до їх вирішення. **Інтерактивні методи:** використання дискусій, дебатів, рольових ігор, щоб залучити учнів до активного обговорення і аналізу творів. **Диференційоване навчання:** адаптація навчальних завдань під індивідуальні особливості та рівень підготовки учнів.

Форми роботи: **Групові проєкти та завдання:** співпраця учнів у групах для спільного вирішення завдань та реалізації проєктів. **Індивідуальні дослідження:** виконання учнями індивідуальних дослідницьких робіт з певної теми. **Інтерактивні заняття:** використання сучасних технологій та інтерактивних платформ для проведення уроків. **Творчі роботи:** написання есе, створення презентацій, участь у літературних конкурсах та фестивалях.

Оцінювання компетентностей: **Формувальне оцінювання:** постійне оцінювання процесу навчання та прогресу учнів з метою надання зворотного зв'язку і коригування навчального процесу. **Сумативне оцінювання:** підсумкове оцінювання знань та навичок учнів після завершення певного етапу навчання. **Самооцінка та взаємооцінка:** залучення учнів до процесу оцінювання через самооцінку та взаємооцінку.

Застосування компетентнісного підходу в практиці:

- 1. Інтеграція міжпредметних знань:** розгляд літературних творів у контексті історичних подій, філософських ідей, мистецьких явищ; використання міжпредметних зв'язків для глибшого розуміння змісту творів.
- 2. Розвиток критичного мислення:** постановка перед учнями завдань, що вимагають аналізу, синтезу та оцінки інформації; заохочення учнів до висловлювання власних думок, аргументації та дискусій.
- 3. Практична спрямованість навчання:** виконання завдань, що мають практичне значення і сприяють формуванню реальних навичок; використання проєктів та кейсів, що відображають реальні ситуації та проблеми.
- 4. Інтерактивне середовище навчання:** використання цифрових технологій та онлайн-ресурсів для створення інтерактивного навчального середовища; створення умов

для активного залучення учнів до навчального процесу.

Компетентнісний підхід у програмі із зарубіжної літератури сприяє всебічному розвитку учнів, готуючи їх до викликів сучасного світу. Використання різноманітних методів і форм роботи, орієнтованих на розвиток ключових компетентностей, робить навчальний процес більш ефективним, цікавим і практично спрямованим. Це дозволяє учням не лише здобувати знання, але й формувати важливі життєві навички, що сприятимуть їхньому особистісному та професійному розвитку.

Змістові лінії літературного компонента Держстандарту: емоційно-ціннісна, літературознавча, культурологічна, компаративна

Змістові лінії літературного компонента Держстандарту освіти включають кілька основних напрямів, які забезпечують всебічний розвиток учнів та формування у них різних компетентностей. Ці напрямки включають емоційно-ціннісну, літературознавчу, культурологічну та компаративну лінії.

Емоційно-ціннісна лінія. *Мета:* формування у учнів емоційного ставлення до літературних творів, розвиток ціннісних орієнтирів та морально-етичних установок. *Завдання:* розвиток емпатії та вміння емоційно реагувати на художні твори, формування морально-етичних цінностей через аналіз поведінки персонажів та життєвих ситуацій, описаних у творах, заохочення до рефлексії над власним життєвим досвідом у контексті прочитаного. *Методи:* обговорення і дискусії про емоційні реакції на твори, написання есе та рефлексійних записів, виконання творчих завдань, що вимагають виявлення власних почуттів та переживань.

Літературознавча лінія. *Мета:* опанування учнями теоретичних основ літературознавства, розвиток вмінь аналізувати та інтерпретувати літературні твори. *Завдання:* вивчення літературознавчих термінів та понять (жанри, стилі, напрями тощо), формування навичок аналізу художніх текстів (структура, композиція, сюжет, образи), ознайомлення з основними літературними напрямами та їх представниками. *Методи:* лекції та семінари з теорії літератури, аналіз текстів з

використанням літературознавчих інструментів, написання аналітичних есе та критичних статей.

Культурологічна лінія. Мета: розвиток у учнів здатності розглядати літературні твори у ширшому культурному контексті, формування культурної обізнаності. **Завдання:** вивчення літератури у зв'язку з іншими видами мистецтва (музика, живопис, театр), ознайомлення з історичними, соціальними та філософськими контекстами творів, формування розуміння національної ідентичності та культурного розмаїття. **Методи:** інтеграція літературних творів з творами інших видів мистецтва, використання мультимедійних презентацій та відеоматеріалів, проведення тематичних уроків та культурних заходів.

Компаративна лінія. Мета: розвиток у учнів вміння порівнювати літературні твори різних авторів, культур і епох, формування глобального літературного світогляду. **Завдання:** ознайомлення з основними методами порівняльного літературознавства, порівняння творів за тематикою, мотивами, образами, стилістичними особливостями, формування навичок міжкультурного аналізу літератури. **Методи:** порівняльний аналіз текстів різних авторів та епох, організація дискусій та дебатів на тему схожостей та відмінностей між творами, виконання проєктів та дослідницьких робіт з компаративної тематики.

Змістові лінії літературного компонента Держстандарту сприяють всебічному розвитку учнів, дозволяючи їм глибше розуміти літературні твори, усвідомлювати їх культурну та емоційну цінність, а також розвивати критичне мислення і навички аналізу. Ці напрямки допомагають формувати комплексний підхід до вивчення літератури, поєднуючи теоретичні знання з практичними вміннями та культурною обізнаністю.

§ 3. ВИМОГИ ДО СУЧАСНОГО УРОКУ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ: МЕТОДИКА ПІДГОТОВКИ ТА ПРОВЕДЕННЯ

Уроки зарубіжної літератури завжди мали особливе місце серед інших навчальних дисциплін, і це незаперечно. Зарубіжна

література відіграє ключову роль у формуванні світогляду, характеру, особистісних якостей та естетичних уподобань учнів. У сучасних умовах значна увага приділяється вихованню серйозного та вдумливого читача – особистості з розвиненим критичним мисленням, здатної аналізувати себе й оточуючий світ. Це неможливо без закладення фундаментальних особистісних якостей і розвитку активної життєвої позиції.

Сучасний урок зарубіжної літератури – це продуктивне заняття, на якому учень не лише опановує нову інформацію, а й використовує раніше здобуті знання для розуміння нового матеріалу. Це простір для засвоєння практичних умінь, формування світогляду, самостійності, активності та творчого мислення. Такий урок відповідає сучасним освітнім вимогам і спрямований на виховання молодії особистості в дусі культури миру, гармонії та творчої співпраці. Сьогодні цей урок має бути не тільки змістовно насиченим, але й практично значущим для учнів. Знання, які вони отримують, повинні відповідати як науковим стандартам, так і особистим інтересам кожного. Адже література світового письменства – це водночас і наука, і мистецтво, що глибоко впливають на формування духовного світу людини. Так, наприклад, О. М. Куцевол, стверджує, що сучасний урок зарубіжної літератури має бути нешаблонним, недогматичним – таким, що базується на співтворчості вчителя та учнів [23, с. 280]. Методист Н. Волошина стверджує: «Урок літератури сьогодні – це витвір мистецтва, в якому присутні і краса, і натхнення думки, і радість пошуків, створені спільними зусиллями учня і вчителя» [5, с. 4]. Г. Токмань наголошує: «На уроці має бути створена не просто робоча обстановка, не тільки увага до того, що відбувається, а й певний емоційний тон, настрій, суголосний емоційній домінанті твору, що вивчається. Це важке завдання, специфічне саме для уроку літератури. Учитель має сам перейнятися цією емоцією і поширити її на клас – за допомогою художнього слова, своїх коментарів до нього, завдяки майстерності педагога, знавця і актора» [39, с. 23].

Урок зарубіжної літератури має бути виховним, емоційно насиченим і спрямованим на активізацію пізнавальної та естетичної діяльності учнів. Дослідники виділили кілька ключових ознак сучасного уроку зарубіжної літератури, серед

яких творча атмосфера, залучення учнів у навчальний процес, емоційний складник, оптимальне використання методів і прийомів, інтеграція інноваційних технологій, врахування специфіки іншомовного твору в перекладі, а також особистісно орієнтований підхід до кожного учня. Ефективність такого уроку забезпечується застосуванням методик, які розглядають учня не лише як слухача, але й як активного співтворця навчального процесу. Отже, сучасний урок літератури потребує переосмислення пріоритетів у виборі методів, прийомів і форм навчання, а також ретельної підготовки з боку викладача. Є. Ільїн у своїй книзі «Народження уроку» зазначає, що основа основ роботи вчителя – старанна підготовка до уроку, чітко розписаний конспект уроку, його план. Без цього неможливе справжнє народження уроку.

Як стверджує Л. Мірошніченко, урок словесника фактично поділяється на три етапи: підготовка до уроку, його проведення та аналіз. Вона пропонує такі етапи планування уроку та підготовки до нього для вчителя: 1. Аналіз навчальних програм. 2. Розподіл навчального матеріалу за темами чи розділами. 3. Розробка календарно-тематичного планування. 4. Визначення теми уроку. 5. Формулювання освітньої, виховної та розвивальної мети уроку. 6. Відбір змісту навчального матеріалу для уроку. 7. Розробка структури уроку із визначенням його типу, виду, відповідних методів і прийомів навчання. 8. Добір дидактичних засобів для проведення уроку (підручники, посібники, відеоматеріали, комп'ютерні програми, репродукції картин, аудіозаписи тощо). 9. Планування форми проведення заняття. 10. Запис плану або конспекту уроку. Щоб активізувати мислення учня, особливо молодого віку, і стимулювати його на навіть мінімальні творчі здобутки, викладач повинен надати класу потужний імпульс, який матиме мотивуючий та стимулюючий характер. Український методист Б. Степанишин зазначав, що на початку будь-якого уроку літератури бажаний сильний естетично-емоційний подразник. Це може бути ліричний вступ або інтригуючий зачин, повідомлення про незвичайну подію або ілюстрування рідкісної фотографії, показ старожитної книги, скажімо, прижиттєвого видання творів письменника або

ознайомлення учнів з прототипом художнього образу, бувальщина чи літературний анекдот.

На думку французького новеліста Гі де Мопассана, художній твір має викликати в читача емоції, розраджувати, надихати на мрії, пробуджувати співчуття, змушувати задуматися, переживати й навіть плакати. Подібно до цього, тема уроку повинна бути такою ж яскравою та змістовною, щоб спонукати до роздумів і зацікавлювати.

Сучасні підходи до організації продуктивного уроку зарубіжної літератури в умовах НУШ

Сучасні підходи до організації продуктивного уроку зарубіжної літератури орієнтуються на активне залучення учнів до навчального процесу, розвиток їхніх критичних та творчих здібностей, а також інтеграцію новітніх технологій. Нижче наведено кілька ключових підходів та методик, які можуть сприяти підвищенню ефективності та продуктивності уроків зарубіжної літератури.

Компетентнісний підхід. *Мета:* формування у учнів ключових компетентностей, необхідних для їхнього розвитку та соціальної адаптації. *Методи: проєктне навчання:* створення проєктів, що дозволяють учням самостійно досліджувати літературні теми, працювати в команді та презентувати свої результати; *проблемне навчання:* Постановка перед учнями проблемних завдань, які потребують критичного мислення та комплексного підходу до їх вирішення.

Інтерактивні методи навчання. *Мета:* активізація навчального процесу через взаємодію учнів один з одним та з викладачем. *Методи: дискусії та дебати:* організація обговорень та дебатів на літературні теми, що сприяє розвитку аргументаційних навичок та критичного мислення; *рольові ігри:* використання рольових ігор для занурення учнів у контекст творів, що вивчаються, і розуміння мотивів персонажів.

Використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ). *Мета:* інтеграція сучасних технологій у навчальний процес для підвищення його ефективності та мотивації учнів. *Методи: мультимедійні презентації:* використання презентацій, відео та аудіоматеріалів для візуалізації та

поглиблення розуміння літературних творів; **онлайн платформи та ресурси:** використання освітніх платформ (наприклад, Google Classroom, Moodle) для організації дистанційного навчання, обміну матеріалами та зворотного зв'язку.

Інтегративний підхід. Мета: зв'язок літератури з іншими навчальними предметами та аспектами культури для формування цілісного світогляду учнів.

Методи: міждисциплінарні уроки: організація уроків, які поєднують літературу з історією, мистецтвом, філософією, що допомагає учням краще розуміти культурний контекст творів; **інтеграція мистецтва:** Використання музики, живопису, кіно для поглиблення аналізу літературних творів і розширення культурних знань учнів.

Диференційований підхід. Мета: адаптація навчального процесу до індивідуальних потреб і здібностей учнів. **Методи: індивідуальні завдання:** надання завдань різного рівня складності залежно від підготовки та інтересів учнів; **групові проекти:** Формування груп за інтересами та рівнем підготовки для виконання колективних завдань.

Креативний підхід. Мета: сприяння розвитку творчих здібностей учнів через залучення до різних видів творчої діяльності. **Методи: творчі роботи:** написання есе, створення ілюстрацій, постановка театральних сцен за мотивами літературних творів; **літературні конкурси та фестивалі:** організація шкільних конкурсів, фестивалів, вистав, що стимулюють учнів до творчої діяльності.

Рефлексивний підхід. Мета: розвиток у учнів здатності до саморефлексії та самоконтролю. **Методи: рефлексійні журнали:** ведення учнями особистих журналів, де вони записують свої думки, емоції та висновки після прочитання творів; **зворотній зв'язок:** регулярне надання учням зворотного зв'язку з боку викладача та однокласників щодо їхніх робіт та досягнень.

Сучасні підходи до організації продуктивного уроку зарубіжної літератури орієнтуються на інтеграцію різних методик і технологій, активне залучення учнів до навчального процесу та розвиток їхніх ключових компетентностей. Це сприяє формуванню в учнів глибокого розуміння літературних творів,

розвитку критичного мислення, творчих здібностей та підготовки до успішного життя в сучасному суспільстві.

Принцип алюзивності та концентричності у програмі освітніх закладів нового типу

Принципи алюзивності та концентричності відіграють важливу роль у програмі «Нової української школи». Вони спрямовані на створення глибшого, багаторівневого розуміння літературних творів та формування у учнів здатності до критичного мислення і самостійного аналізу текстів. Розглянемо ці принципи детальніше.

Принцип алюзивності. Алюзивність (від лат. *allusio* – натяк) означає використання алюзій, тобто натяків на інші літературні твори, історичні події, міфологічні сюжети, культурні або релігійні символи. У контексті навчальної програми це передбачає:

- 1. Зв'язок з іншими текстами:** вивчення літературних творів у контексті їхніх алюзій до інших творів. Наприклад, аналіз алюзій на біблійні сюжети, античну міфологію або класичні літературні твори; порівняння літературних творів різних епох та культур, виявлення алюзій і їх значення для глибшого розуміння тексту.
- 2. Розвиток інтертекстуального мислення:** формування у учнів навичок виявлення алюзій та розуміння їхнього значення; навчання учнів розпізнавати та інтерпретувати культурні й літературні натяки у творах.
- 3. культурного та літературного контексту:** розширення знань учнів про культурний та літературний фон, на який спирається твір; стимулювання до подальшого самостійного вивчення літературних і культурних джерел, на які робляться алюзії.

Принцип концентричності. Концентричність означає послідовне повернення до одних і тих самих тем, ідей та образів на різних етапах навчання, що дозволяє поглиблювати та розширювати знання учнів. У програмі НУШ цей принцип реалізується наступним чином:

- 1. Поступове ускладнення матеріалу:** повторне звернення до тих самих літературних тем і мотивів на різних рівнях

навчання з метою їх глибшого аналізу та розуміння; використання раніше вивчених понять і знань як основи для освоєння нових, більш складних ідей.

2. Поглиблене вивчення ключових концептів: вивчення ключових літературних концепцій, мотивів і образів на різних етапах навчання з поступовим ускладненням підходів до їх аналізу; забезпечення безперервного зростання компетентностей учнів через повторне вивчення та аналіз літературних творів.

3. Зв'язок між різними рівнями навчання: організація навчального процесу таким чином, щоб теми і концепти, вивчені на початкових рівнях, знаходили своє відображення і розвиток на більш пізніх етапах; застосування набутого досвіду та знань для аналізу нових творів, що дозволяє створити цілісну картину літературного процесу.

Реалізація у програмі НУШ

Навчальні програми: розробка програм із зарубіжної літератури, які включають алюзивні зв'язки між творами різних епох і культур; планування уроків, які дозволяють поступово поглиблювати знання учнів через повернення до раніше вивчених тем.

Методика викладання: використання методів інтерактивного навчання, що стимулюють учнів до виявлення та аналізу алюзій; організація уроків за принципом концентричності, що дозволяє поступово поглиблювати знання учнів і забезпечувати їхнє всебічне розуміння літературних творів. **Навчальні матеріали:** використання навчальних посібників і підручників, які розроблені з урахуванням принципів алюзивності та концентричності; забезпечення доступу учнів до додаткових ресурсів, що дозволяють їм самостійно вивчати алюзії та зв'язки між літературними творами.

Принципи алюзивності та концентричності у програмі «Нової української школи» сприяють формуванню у учнів комплексного, багаторівневого підходу до вивчення зарубіжної літератури. Вони забезпечують глибоке розуміння літературних творів, розвиток критичного мислення і здатності до самостійного аналізу, а також сприяють загальному культурному розвитку учнів.

Особливості навчання в системі освітніх закладів нового типу, вимоги до структури уроку.

Система «Нової української школи» ставить перед собою завдання створити сучасну, орієнтовану на учня освітню систему, яка відповідає вимогам XXI століття. Це означає впровадження нових підходів до навчання, які забезпечують розвиток ключових компетентностей учнів, таких як критичне мислення, комунікативні навички, творчість та самостійність. Розглянемо особливості навчання в системі НУШ та вимоги до структури уроку.

Особливості навчання в системі НУШ. Орієнтація на компетентнісний підхід: навчання спрямоване на розвиток у учнів ключових компетентностей, необхідних для життя та професійної діяльності; формування у учнів навичок, які дозволяють їм бути успішними та конкурентоспроможними в сучасному суспільстві. **Інтеграція знань:** використання міжпредметних зв'язків для створення цілісної картини світу; інтегроване навчання, яке поєднує знання з різних предметів для глибшого розуміння матеріалу. **Інтерактивні методи навчання:** застосування методів, які активно залучають учнів до навчального процесу; використання дискусій, рольових ігор, проектної роботи та інших інтерактивних методів. **Особистісно орієнтоване навчання:** адаптація навчального процесу до індивідуальних потреб і здібностей кожного учня; використання диференційованих завдань та індивідуальних навчальних планів. **Використання сучасних технологій:** інтеграція інформаційно-комунікаційних технологій у навчальний процес; використання цифрових ресурсів, онлайн-платформ та мультимедійних засобів. **Формування ціннісних орієнтирів:** виховання у учнів морально-етичних цінностей, патріотизму та громадянської відповідальності; акцент на розвитку емоційного інтелекту та соціальних навичок.

Вимоги до структури уроку в освітніх закладах нового типу:

- 1. Чітка структура уроку:** уроки мають бути структурованими, з чітко визначеними етапами та цілями; кожен етап уроку повинен відповідати певним дидактичним завданням.

2. Етапи уроку:

- **Організаційний момент:** створення позитивного настрою, налаштування учнів на роботу.
- **Мотивація до навчальної діяльності:** використання цікавих завдань або питань, які викликають інтерес до теми уроку.
- **Актуалізація опорних знань:** повторення та закріплення знань, які потрібні для розуміння нового матеріалу.
- **Оголошення теми і мети уроку:** чітке формулювання теми та мети уроку, пояснення, чому ця тема важлива.
- **Вивчення нового матеріалу:** подання нового матеріалу з використанням різних методів і засобів навчання.
- **Закріплення знань:** виконання завдань, які допомагають закріпити новий матеріал.
- **Контроль та оцінювання знань:** проведення тестів, опитувань, взаємооцінювання тощо.
- **Підсумок уроку:** узагальнення вивченого матеріалу, підведення підсумків.
- **Домашнє завдання:** пояснення завдань для самостійного виконання вдома.

3. **Активне використання інтерактивних методів:** використання різних видів діяльності для активізації навчального процесу; залучення учнів до групової роботи, дискусій, проектів, презентацій.

4. **Інтеграція ІКТ:** використання мультимедійних презентацій, відео, аудіо матеріалів; використання онлайн-платформ для організації дистанційного навчання, зворотного зв'язку та взаємодії між учнями і вчителем.

5. **Диференціація та індивідуалізація навчання:** надання учням завдань, які відповідають їхнім індивідуальним потребам і рівню підготовки; використання індивідуальних та групових форм роботи.

6. **Рефлексія та зворотний зв'язок:** регулярне проведення рефлексії для оцінки досягнень учнів та визначення напрямків подальшого розвитку; надання зворотного зв'язку учням для коригування їхньої навчальної діяльності.

Навчання в системі «Нової української школи» орієнтоване на розвиток ключових компетентностей учнів, інтеграцію знань, використання інтерактивних методів та сучасних технологій.

Структура уроку має бути чітко визначеною, включати всі необхідні етапи та забезпечувати активну участь учнів у навчальному процесі. Це сприяє формуванню у учнів цілісного уявлення про світ, розвитку критичного мислення, творчості та соціальних навичок.

Вимоги до підготовки, організації та до техніки проведення уроку за принципом алюзивності та концентричності у програмі освітніх закладів нового типу

Організація уроку за принципом алюзивності та концентричності у програмі освітніх закладів нового типу вимагає особливої уваги до підготовки, структурування навчального процесу і використання відповідних методик. Розглянемо вимоги до підготовки, організації та техніки проведення уроку за цими принципами.

Підготовка уроку. Аналіз навчальної програми: визначення ключових тем і концепцій, що вимагають повторного вивчення на різних етапах навчання (концентричність); виявлення літературних творів, які містять алюзії на інші твори, історичні події, культурні або релігійні символи (алюзивність). **Розробка навчальних матеріалів:** підготовка матеріалів, які містять алюзії та передбачають інтеграцію знань з інших предметів; підготовка мультимедійних ресурсів, що дозволяють візуалізувати алюзії та зв'язки між різними творами і культурними контекстами.

Планування структури уроку: визначення етапів уроку, на яких будуть реалізовані принципи алюзивності та концентричності; підготовка завдань для різних етапів уроку, які забезпечують активну участь учнів та розвиток їхніх навичок критичного мислення.

Організація уроку. Організаційний момент: створення позитивного настрою та налаштування учнів на продуктивну роботу; коротке введення в тему уроку, що містить алюзії та вказує на зв'язок з раніше вивченими темами (концентричність). **Мотивація до навчальної діяльності:** використання цікавих завдань або питань, що викликають інтерес до теми уроку; постановка проблемних питань, які передбачають виявлення та аналіз алюзій. **Актуалізація опорних знань:** повторення раніше вивченого матеріалу, на який спирається нова тема; визначення

ключових понять і алюзій, які будуть використовуватися під час уроку. **Вивчення нового матеріалу:** подання нового матеріалу з використанням алюзій та інтеграції знань з інших предметів; включення до уроку фрагментів текстів, які містять алюзії, та їх аналіз. **Закріплення знань:** виконання завдань, що дозволяють закріпити новий матеріал і поглибити знання учнів; порівняння нових знань з раніше вивченим матеріалом для формування цілісного уявлення (концентричність). **Контроль та оцінювання знань:** проведення тестів, опитувань, взаємооцінювання для оцінки розуміння учнями алюзій та зв'язків між різними темами; використання різних форм контролю знань, що дозволяють врахувати індивідуальні особливості учнів. **Підсумок уроку:** узагальнення вивченого матеріалу, підведення підсумків з акцентом на алюзії та зв'язки між різними темами; стимулювання учнів до самостійного пошуку та аналізу алюзій у літературних творах.

Техніка проведення уроку. Використання інтерактивних методів: дискусії та дебати, що дозволяють учням висловлювати свої думки і аналізувати алюзії; рольові ігри та творчі завдання, що допомагають учням краще зрозуміти культурний і літературний контекст творів. **Інтеграція інформаційно-комунікаційних технологій:** використання мультимедійних презентацій, відео та аудіоматеріалів для візуалізації алюзій та зв'язків між творами; використання онлайн-платформ для організації інтерактивних занять та зворотного зв'язку з учнями. **Диференціація завдань:** надання завдань різного рівня складності залежно від підготовки та інтересів учнів; використання індивідуальних та групових форм роботи для забезпечення активної участі всіх учнів. **Рефлексія та зворотний зв'язок:** регулярне проведення рефлексії для оцінки досягнень учнів та визначення напрямків подальшого розвитку; надання зворотного зв'язку учням для коригування їхньої навчальної діяльності та стимулювання до подальшого вивчення теми.

Принципи алюзивності та концентричності в програмі «Нової української школи» вимагають ретельної підготовки та організації уроку, що включає інтерактивні методи навчання, інтеграцію знань з інших предметів, використання ІКТ та

диференціацію завдань. Такий підхід сприяє розвитку у учнів критичного мислення, творчих здібностей і здатності до самостійного аналізу літературних творів, а також формує цілісне уявлення про світ та його культурний контекст.

Новаторські форми занять (уроки-семінари, уроки-диспути, уроки-роздуми, уроки-монтажі, уроки-літературно-музичні композиції, уроки-психологічні дослідження, уроки-філософські дослідження, уроки-спостереження, інтегровані уроки тощо)

Новаторські форми занять спрямовані на активізацію пізнавальної діяльності учнів, розвиток їхнього критичного мислення, творчих здібностей та вміння працювати в команді. Вони допомагають зробити навчальний процес більш цікавим, інтерактивним та ефективним. Розглянемо детальніше деякі з них.

Уроки-семінари. Мета: поглиблене вивчення теми; розвиток навичок самостійної роботи та критичного мислення. **Особливості:** учні готують доповіді або повідомлення на задану тему; після презентацій проводяться обговорення та дискусії; викладач виступає як модератор, спрямовуючи обговорення та підводячи підсумки.

Уроки-диспути. Мета: формування вміння аргументовано висловлювати свою думку; розвиток навичок публічних виступів та дебатів. **Особливості:** тема уроку формується як дискусійне питання або проблема; учні поділяються на групи, що представляють різні точки зору; кожна група готує аргументи та контраргументи, після чого проводиться обговорення.

Уроки-роздуми. Мета: стимулювання глибокого осмислення теми; розвиток емоційного інтелекту та здатності до саморефлексії. **Особливості:** тема уроку задається у формі філософського або етичного питання; учні висловлюють свої думки та рефлексують щодо заданої теми; вчитель організовує обговорення та підводить підсумки.

Уроки-монтажі. Мета: створення комплексного уявлення про тему; розвиток креативності та вміння працювати з різними джерелами інформації. **Особливості:** учні готують презентації або творчі проєкти, що включають різні види матеріалів (тексти,

зображення, аудіо, відео); під час уроку учні представляють свої роботи та обговорюють їх.

Уроки-літературно-музичні композиції. *Мета:* збагачення культурного досвіду учнів; розвиток естетичного смаку та почуття прекрасного. *Особливості:* тема уроку поєднує літературні твори та музичні композиції; учні готують інсценізації, декламації або музичні виступи, що ілюструють задану тему; проводиться обговорення вражень та аналіз взаємозв'язку літератури та музики.

Уроки-психологічні дослідження. *Мета:* розвиток навичок самопізнання та розуміння інших; застосування психологічних методів та технік для аналізу літературних персонажів або ситуацій. *Особливості:* учні аналізують психологічні аспекти поведінки персонажів або теми уроку; проводяться рольові ігри або психологічні експерименти; обговорення результатів та рефлексія щодо поведінкових аспектів.

Уроки-філософські дослідження. *Мета:* формування вміння мислити критично та абстрактно; розвиток навичок філософського аналізу. *Особливості:* тема уроку задається у формі філософської проблеми або питання; учні проводять аналіз філософських аспектів теми, обговорюють різні точки зору; вчитель спрямовує дискусію та підводить підсумки.

Уроки-спостереження. *Мета:* розвиток навичок спостереження та аналізу; формування вміння робити висновки на основі спостережень. *Особливості:* учні проводять спостереження за певними процесами або явищами (в класі, в природі, в соціумі); результати спостережень обговорюються та аналізуються під час уроку; учитель допомагає учням формулювати висновки та узагальнювати результати.

Інтегровані уроки. *Мета:* інтеграція знань з різних предметів для створення цілісного уявлення про тему; розвиток міждисциплінарного підходу до вивчення проблем. *Особливості:* тема уроку поєднує знання з декількох предметів (література, історія, мистецтво, природничі науки); Учні виконують завдання, що вимагають застосування знань з різних областей; проводиться обговорення та узагальнення отриманих знань.

Основна дидактична мета уроку – це чітко визначена кінцева ціль навчальної діяльності, яка має бути досягнута на уроці. Вона

формулюється на основі навчальної програми і має відповідати певним критеріям: **Конкретність і чіткість:** мета повинна бути зрозумілою та однозначною. **Реальність і досяжність:** мета повинна бути реально досяжною в умовах конкретного уроку. **Вимірюваність:** мета повинна бути такою, щоб її досягнення можна було оцінити.

Основні типи дидактичних цілей: **Освітні цілі:** пов'язані з формуванням знань, умінь і навичок учнів. **Розвивальні цілі:** спрямовані на розвиток пізнавальних здібностей, мислення, пам'яті, уяви тощо. **Виховні цілі:** пов'язані з формуванням моральних, етичних і соціальних якостей особистості.

Наприклад, для уроку зарубіжної літератури «Ідея радості життя й відкриття світу у творі Е. Портер «Полліанна» у 5 класі дидактична мета може бути сформульована так: З'ясувати ідею і те, як вона простежується у змінах, які відбулися в житті мешканців містечка з появою Полліанни, систематизувати та узагальнити знання учнів про головну героїню роману ; навчитися грати «гру в радість»; розвивати зв'язне мовлення учнів , творчі здібності учнів, позитивне мислення, стимулювати розвиток творчих здібностей учнів, уміння висловлювати власні думки й обґрунтовувати їх, вміння працювати в групах; виховувати оптимізм, доброзичливість, любов до людей, толерантність, почуття радості, доброти, турботи про інших.

Вибір форм і методів навчання залежить від поставленої дидактичної мети. Розглянемо основні форми і методи, які можуть бути використані для досягнення різних типів цілей.

Форми навчання: ***Фронтальні заняття:*** учитель одночасно працює з усім класом. Це підходить для введення нового матеріалу, пояснення складних понять. ***Групові заняття:*** учні працюють в малих групах, що сприяє розвитку комунікативних навичок і взаємодії. ***Індивідуальні заняття:*** учитель працює з окремими учнями для врахування їхніх індивідуальних особливостей та потреб. ***Парні заняття:*** учні працюють в парах, що допомагає розвивати навички співпраці. ***Лабораторні роботи:*** практичні заняття, що сприяють закріпленню теоретичних знань через практику.

Методи навчання: ***Пояснювально-ілюстративний метод:*** використовується для введення нових знань; включає лекції,

демонстрації, пояснення з використанням наочних матеріалів. **Репродуктивний метод:** спрямований на закріплення знань; включає вправи, практичні завдання, повторення. **Проблемний метод:** спрямований на розвиток мислення; викладач ставить проблему, а учні намагаються знайти її вирішення. **Дослідницький метод:** включає проведення досліджень і експериментів; підходить для розвитку творчих здібностей і самостійності. **Ігрові методи:** використання навчальних ігор для підвищення мотивації і залучення учнів; можуть включати рольові ігри, симуляції, квести. **Метод проєктів:** учні працюють над тривалими проєктами, що сприяє розвитку навичок планування, дослідження і презентації.

Приклади залежності форм і методів від цілей:

1. **Освітні цілі (наприклад, навчання нової теми):** форма: фронтальні заняття; методи: пояснювально-ілюстративний метод, репродуктивний метод.
2. **Розвивальні цілі (наприклад, розвиток критичного мислення):** форма: групові або парні заняття; методи: проблемний метод, дослідницький метод.
3. **Виховні цілі (наприклад, формування навичок співпраці):** форма: групові заняття; методи: ігрові методи, метод проєктів.

Підбір форм і методів завжди залежить від конкретного змісту навчання, вікових особливостей учнів, їхнього рівня підготовки та інших факторів.

Тема уроку повинна бути чіткою, емоційною і змістовно відображати його ключову ідею. Наприклад, до роману Альбера Камю «Чума» можна підібрати тему на кшталт: «Єдиний спосіб об'єднати людей – наслати на них чуму». Велике значення надається роботі з епіграфами: їх слід ретельно обирати, залучаючи до цього процесу учнів. Добре запропонувати кілька варіантів епіграфів і попросити школярів вибрати найбільш доречний, обґрунтовуючи свій вибір. Обговорення епіграфів наприкінці заняття може стати оригінальним підсумком уроку та допоможе узагальнити вивчений матеріал.

Вивчення творчості письменника інколи варто розпочинати не з його біографії, а з аналізу цікавих подій із життя, цитат самого автора чи висловлювань сучасників про нього. На основі

цього матеріалу можна запропонувати школярам скласти психологічний портрет письменника: *Якою людиною він був? Які його життєві принципи й ідеали? До чого прагнув?* Оцінивши ці припущення, учні знайомляться з біографією (розповідь вчителя, повідомлення учнів, презентації) і порівнюють свої уявлення з реальними фактами.

Одне з ключових завдань шкільних уроків зарубіжної літератури – створити умови для активної участі учнів у процесі пізнання. Сприяти цьому допомагає діалог, у якому скорочується дистанція між учасниками навчального процесу. Однак побудова діалогу вимагає дотримання певних правил: 1. Діалог повинен відповідати дидактичним цілям уроку. 2. Надавайте перевагу відкритим, проблемним питанням, де не можна обмежитися короткою відповіддю. 3. Формулюйте запитання таким чином, щоб вони торкалися внутрішнього світу людини або викликали бажання висловити власну думку. 4. Розставляйте акценти на мотивах, які будуть актуальними та цікавими для учнів. 5. Не допускайте категоричності чи осудливого ставлення до думок школярів; проявляйте терпіння й такт. 6. Уважно слухайте відповіді учнів, не перебиваючи їх. Через дотримання цих принципів бар'єри у спілкуванні між вчителем і класом поступово зникають, а сам процес перетворюється на живе обговорення навчальної проблеми.

Пізнавальний інтерес школярів часто загострюється за умов створення проблемної ситуації. Для її ініціювання корисно використовувати різні типи запитань: операційні, переломні чи суто творчі. Наприклад: *Згадайте дзеркало Троля з казки Андерсена «Снігова королева», де світло виглядало потворним, а все потворне – крайнім ступенем довершеності. Якби Гобсек мав таке дзеркало, який би вигляд він побачив?* Це спонукає дітей замислитися над глибиною характеру літературного героя та зробити власні висновки.

Цікаві проблемні ситуації можна створювати шляхом порівняння літературного тексту з його ілюстраціями чи музичними інтерпретаціями художнього твору. Наприклад: *порівняйте образ Жульєна Сореля, написаний Стендалем у романі «Червоне і чорне», із зображенням, створеним*

художником Віктором Домогадським. Чи відповідає малюнок авторському задуму?

Ще одним ефективним методом є поєднання життєвого досвіду учнів із художньою реальністю книги. Аналізуючи роман Оскара Уайльда «Портрет Доріана Грея» важливо створити проблемну ситуацію, яка б поєднувала особисті життєві уявлення учнів із художніми фактами твору. Це дозволить глибше зануритися в його зміст та зрозуміти морально-етичні аспекти, актуальні як для літературного героя, так і для сучасного читача.

Для обговорення можна запропонувати учням орієнтуватися на чотири складові людського щастя, сформульовані українським письменником Володимиром Шевчуком: 1. Наявність живих батьків. 2. Знайти себе у цьому світі. 3. Мати гармонійний сімейний лад. 4. Уникати сказаних поспіхом чи образливих слів. Осмислюючи зазначені аспекти, учням варто поміркувати над питанням: *Чи є Доріан Грей щасливим за цією формулою? Що саме герой втрачає або чого йому бракує для цілісного щастя?* Або, можливо, саму формулу щастя доцільно переформулювати відповідно до контексту роману? Для активного залучення учнів клас рекомендується поділити на чотири групи, кожна з яких відповідатиме на одне з ключових питань: *Чи були у Доріана живі та підтримуючі батьки? Як це вплинуло б на його становлення як особистості? Чи знайшов він себе у житті, свої цілі та моральні орієнтири? Наскільки його стосунки з близькими людьми можна назвати гармонійними? Чи обрав Доріан шлях щирості або ж був нераз нещирим чи образливим?*

Обговорення таких питань у форматі продуктивних творчих суперечок дає можливість не лише краще зрозуміти складний образ Доріана Грея й ідеї авторського задуму, але й має значний виховний вплив. Учні стають активними учасниками пошуку відповідей та рішень, розвиваючи критичне мислення і свої етичні погляди.

На уроках зарубіжної літератури корисно застосовувати методи проблемно-діалогічного спілкування для активізації пізнавальної діяльності. Це сприяє уникненню формалізму під час аналізу художніх творів і дозволяє уникнути авторитарності у викладанні матеріалу. Для стимулювання творчості та взаємодії учнів можна використовувати різноманітні прийоми роботи:

«інтелектуальна розминка», «спіймай помилку», «мозковий штурм», «займи позицію», «продовжи речення», «впізнай героя за портретом чи реплікою», «кубування», «гранування» тощо. Такий підхід забезпечує активне та захопливе навчання, спрямоване на формування глибшого розуміння літературних текстів та життєвих цінностей.

Прийом «Займи позицію». Анастасі де Ресто 1. У біді людина пізнає справжню ціну матеріальним благам і людським стосункам. Героїня твору пройшла важкий шлях: від страждань через кохання та падіння до ілюзорного щастя. Однак, зрештою вона повернулася до найважливішої цінності в житті жінки – своїх дітей. 2. На мою думку, графиня не здатна повернути любов своїх дітей. Вона постає у моїх очах як людина без моральних принципів, адже лише жінка, позбавлена чеснот, може шукати заповіт серед речей щойно померлого чоловіка, щоб знищити документ і привласнити спадок. Це робилося, щоб забезпечувати борги свого коханця – аморальний вчинок, який важко виправдати.

Прийом «Кубування». Алгоритм 1. Опишіть... 2. Порівняйте... 3. Доберіть асоціації... 4. Проаналізуйте... 5. Знайдіть позитивне та негативне... А. Камю «Чума»: Завдання: 1. Опишіть основні симптоми чуми, які представлені у творі. 2. Порівняйте реакцію на події у листі доктора Ріє, Панлю і Рамбера: як вони сприймали епідемію і вирішували діяти в різних ситуаціях. 3. Які асоціації виникають із словом «чума»? Чому назва твору має багатозначний і символічний характер? 4. Проаналізуйте дії доктора Ріє та його соратників у боротьбі з епідемією. Як вони протистояли хаосу і смерті? 5. Які риси людської природи розкрила чума? Обговоріть як позитивні, так і негативні сторони людського ества, що стали очевидними в умовах трагедії.

§ 4. ФОРМИ І МЕТОДИ ВИКЛАДАННЯ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ, ЇХ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК. СУЧАСНІ МЕТОДИ. ІННОВАЦІЇ В МЕТОДИЦІ НАВЧАННЯ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Школа є майстернею, у якій формується думка молодого покоління. Її необхідно надійно тримати під контролем, адже від цього залежить наше майбутнє. У сучасному глобалізованому світі освітня система перебуває у стані постійного реформування. У «Педагогічній конституції Європи», підписаній 25 травня 2013 року в Гете-університеті (Німеччина), основною стратегією освіти виділено вирішення питань виживання людства в умовах інформаційної революції. Головним принципом освіти визначено людиноцентризм, а ключовою цінністю – толерантність.

Серед основних компетентностей учителя зарубіжної літератури ХХІ століття названо: – комунікативну (вільне володіння кількома мовами), – самоідентичність, – справедливість, – лідерство, – дослідницько-аналітичні навички, – здатність до навчання протягом усього життя, – емпатію (уміння розуміти емоції та переживання учнів). Основна місія педагога ХХІ століття – створити навчальне середовище, яке сприяє благополуччю кожної дитини та формує її багатий духовний світ.

Метою викладання предмета «Зарубіжна література» в загальноосвітній школі є залучення учнів до культурного спадку світової літератури, розвиток творчої особистості читача, формування гуманістичного світогляду, естетичного смаку та високих моральних цінностей. Також це включає виховання якостей громадянина України, який усвідомлює своє місце у світовій спільноті.

Сучасний урок літератури має враховувати вікові особливості учнів та стимулювати розвиток їх читацьких інтересів. Водночас головна увага вчителя має бути зосереджена на учневі – на його потребах і розвитку – а не лише на методах викладання, аналітичних стратегіях або формах оцінювання, що характерно для традиційної методики навчання зарубіжної літератури.

Вивчення зарубіжної літератури в Новій українській школі базується на певних принципах та методах, які спрямовані на

розвиток у учнів критичного мислення, творчих здібностей та інтересу до читання. Ось основні принципи та методи навчання зарубіжної літератури в НУШ:

Принципи навчання зарубіжної літератури:

1. **Принцип особистісно-орієнтованого навчання:** орієнтація на індивідуальні особливості учнів; створення умов для самореалізації та саморозвитку кожного учня.
2. **Принцип інтеграції:** зв'язок літератури з іншими видами мистецтва (музика, живопис) та науками (історія, філософія); використання міжпредметних зв'язків для поглиблення знань.
3. **Принцип гуманізації:** розвиток духовного світу учнів, формування моральних та етичних цінностей; залучення учнів до діалогу про важливі соціальні та особистісні проблеми.
4. **Принцип активного і свідомого навчання:** спрямування учнів на активне осмислення та обговорення літературних творів; стимулювання критичного мислення та творчої діяльності.
5. **Принцип діяльнісного підходу:** залучення учнів до різних видів діяльності: аналіз текстів, творчі проекти, дискусії; підтримка ініціативності та самостійності учнів.

Методи навчання зарубіжної літератури:

1. **Текстуально-аналітичний метод:** детальний аналіз літературних творів; обговорення структурних елементів тексту, художніх засобів, ідейної спрямованості.
2. **Метод інтерактивного навчання:** використання дискусій, дебатів, круглих столів; робота в групах, парах, що сприяє обміну думками та розвиткові комунікативних навичок.
3. **Метод проектів:** реалізація навчальних проектів, які передбачають дослідження певних тем, створення презентацій, виступів; інтеграція знань з різних предметів для виконання проектів.
4. **Метод рольових ігор та драматизації:** інсценування літературних творів; використання театральних методів для кращого розуміння текстів.
5. **Метод проблемного навчання:** постановка перед учнями проблемних запитань, які стимулюють їх до пошуку

відповідей; використання літературних творів для обговорення сучасних проблем та життєвих ситуацій.

6. Метод творчих завдань: написання творів, есе, створення ілюстрацій до текстів; сприяння розвитку уяви та творчих здібностей.

7. Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ): використання електронних ресурсів, мультимедійних презентацій, відеоматеріалів; залучення учнів до роботи з інтернет-джерелами для пошуку додаткової інформації.

Застосування цих принципів та методів сприяє формуванню у учнів цілісного бачення світу, розвитку їхнього мислення, навичок аналізу та творчого підходу до вивчення зарубіжної літератури. Важливо, щоб викладачі адаптували підходи до конкретних потреб і рівня підготовки учнів, створюючи таким чином сприятливі умови для ефективного навчання.

Принцип аналізу літературного твору (історизму, науковості, єдності, доступності, емоційності)

Аналіз літературного твору – це комплексний процес, що потребує дотримання певних принципів для досягнення глибокого розуміння тексту. Ось основні принципи аналізу літературного твору:

1. Принцип історизму

Суть: цей принцип передбачає розгляд літературного твору в контексті історичного періоду, коли він був створений, а також аналіз історичних обставин, що вплинули на його зміст та форму. **Застосування:** вивчення біографії автора та його епохи; аналіз історичних подій та культурних особливостей часу створення твору; виявлення історичних алюзій та символів у тексті.

2. Принцип науковості

Суть: цей принцип вимагає системного та об'єктивного підходу до аналізу літературного твору, використання наукових методів та термінології. **Застосування:** використання літературознавчих теорій та методів (структуралізм, формалізм, психоаналіз тощо); об'єктивне обґрунтування висновків на основі текстуальних доказів; систематичний аналіз всіх компонентів твору: сюжет, композиція, персонажі, стиль, мотиви тощо.

3. Принцип єдності

Суть: цей принцип передбачає цілісне сприйняття та аналіз твору, враховуючи всі його елементи та їх взаємозв'язок. **Застосування:** визначення головної ідеї твору та її реалізації через сюжет, персонажів, стилістичні засоби; аналіз взаємозв'язку між різними частинами твору; розгляд твору як єдиної структури, де кожен елемент має своє місце і значення.

4. Принцип доступності

Суть: цей принцип орієнтований на забезпечення зрозумілості та доступності аналізу для учнів, враховуючи їхній рівень підготовки та вікові особливості. **Застосування:** використання зрозумілої мови та пояснення складних термінів; підбір прикладів та пояснень, що відповідають рівню знань учнів; постійна перевірка розуміння матеріалу учнями через запитання та дискусії.

5. Принцип емоційності

Суть: цей принцип полягає у врахуванні емоційного впливу літературного твору на читача та використанні емоцій для глибшого розуміння тексту. **Застосування:** аналіз емоційного забарвлення тексту, настроїв персонажів; обговорення емоційних реакцій учнів на події та персонажів твору; використання творчих завдань (есе, малюнки), що дозволяють учням виразити свої емоції від прочитаного.

Застосування цих принципів забезпечує комплексний і глибокий підхід до аналізу літературного твору, що сприяє формуванню всебічного розуміння літератури у учнів. Це також допомагає розвивати вміння критично мислити, аналізувати текст і виражати свої думки.

Особливості використання інформаційних технологій у навчанні зарубіжної літератури

Інформаційні технології (ІТ) відіграють важливу роль у сучасному навчанні, включаючи викладання зарубіжної літератури. Їх використання може значно підвищити ефективність навчального процесу, зробити його більш інтерактивним, цікавим і доступним для учнів. Ось основні особливості використання інформаційних технологій у навчанні зарубіжної літератури:

1. Мультимедійні ресурси

Суть: використання мультимедійних матеріалів дозволяє візуалізувати літературні твори, робить їх більш зрозумілими та цікавими. **Приклади:** відео-лекції та фільми за мотивами літературних творів; аудіокниги, що дозволяють слухати твори в оригіналі або перекладі; інтерактивні презентації, що допомагають пояснити складні концепти та сюжети.

2. Інтерактивні навчальні платформи

Суть: платформи для дистанційного навчання надають можливість учням отримувати знання у зручний для них час та темп. **Приклади:** використання таких платформ, як Google Classroom, Moodle, Edmodo для організації навчального процесу; створення та проведення інтерактивних тестів, вікторин, опитувань; Використання форумів та чатів для обговорення літературних творів.

3. Електронні бібліотеки та ресурси

Суть: доступ до великої кількості літературних творів, критичних статей, досліджень через інтернет. **Приклади:** використання ресурсів, таких як Google Books, Project Gutenberg, Національна електронна бібліотека; доступ до електронних підручників та посібників; використання спеціалізованих сайтів з літературними аналізами та критикою.

4. Віртуальні екскурсії та музеї

Суть: віртуальні тури дозволяють учням відвідувати музеї, пов'язані з життям та творчістю відомих письменників, не виходячи з класу. **Приклади:** віртуальні екскурсії по музеях літератури, таких як Музей Шекспіра; огляд місць, де відбувалися події, описані в літературних творах.

5. Використання соціальних мереж

Суть: соціальні мережі можуть бути використані для організації дискусій, обміну думками та матеріалами. **Приклади:** створення груп у Facebook, де учні можуть обговорювати літературні твори; використання Twitter для проведення коротких обговорень або аналізу творів; ведення блогів або мікроблогів, де учні можуть публікувати свої есе та рецензії.

6. Інтерактивні завдання та ігри

Суть: інтерактивні завдання та навчальні ігри допомагають закріпити знання у цікавій та доступній формі. **Приклади:**

використання онлайн-ігор, що базуються на сюжети літературних творів; створення квестів та інтерактивних завдань, що допомагають зрозуміти зміст та ідеї творів.

7. Застосування доповненої та віртуальної реальності (AR/VR)

Суть: AR та VR технології можуть створити новий рівень занурення у літературний твір, дозволяючи учням буквально «зануритися» в його світ. **Приклади:** використання VR-окулярів для перегляду віртуальних світів, створених за мотивами літературних творів; AR-додатки, що дозволяють «оживити» ілюстрації у книгах.

Інформаційні технології надають широкі можливості для вдосконалення процесу вивчення зарубіжної літератури. Вони сприяють розвитку критичного мислення, творчих здібностей, підвищують мотивацію та залученість учнів, роблять навчання більш гнучким та доступним. Викладачам важливо бути відкритими до нових технологій і активно інтегрувати їх у свою педагогічну практику, враховуючи потреби та інтереси учнів.

Форми і методи візуалізації при вивченні зарубіжної літератури. Методи візуалізації (скрапбукінг, артбуки, лепбуки...)

Візуалізація є важливим компонентом навчання, оскільки допомагає учням краще зрозуміти та запам'ятати матеріал. При вивченні зарубіжної літератури використання різних форм і методів візуалізації може зробити навчальний процес більш цікавим і ефективним. Ось деякі з них:

Форми візуалізації

1. **Скрапбукінг:** створення альбомів або зошитів з різними матеріалами (фотографіями, вирізками, записами), що ілюструють зміст літературного твору; використання декоративних елементів, таких як стрічки, наклейки, щоб зробити матеріал привабливішим.
2. **Артбуки:** створення художніх книг, що поєднують текст і ілюстрації; використання різних технік малювання, колажу, аплікації для відображення сюжету, персонажів та мотивів твору.
3. **Лепбуки:** створення інтерактивних папок, які містять різні

матеріали, завдання та інформацію про літературний твір; включення вкладених книжок, кишеньок з картками, міні-афіш, діаграм.

4. **Інфографіка:** використання графічних зображень для представлення інформації, фактів, статистики; створення схем, діаграм, хмар тегів для візуалізації літературних аналізів.

Методи візуалізації

1. **Скрапбукінг:** підготовка матеріалів: обкладинки книг, фотографії авторів, ілюстрації персонажів; створення тематичних сторінок, що відображають ключові сцени, цитати, емоції; використання декоративних елементів для посилення візуального ефекту.
2. **Артбуки:** поєднання тексту та ілюстрацій: створення малюнків, коміксів, колажів; використання різних художніх технік: акварель, гуаш, пастель, туш; залучення учнів до створення власних артбуків на основі прочитаних творів.
3. **Лепбуки:** розробка інтерактивних папок з різними вкладеними елементами; використання кишеньок, міні-книжок, карток з питаннями та відповідями; організація матеріалів таким чином, щоб учні могли легко знаходити потрібну інформацію.
4. **Інфографіка:** створення візуальних схем, що відображають сюжет, зв'язки між персонажами, часові лінії; використання діаграм, графіків для представлення статистичних даних або порівняння різних творів; розробка хмар тегів, що ілюструють ключові теми, мотиви, слова твору.

Приклади використання

1. **Скрапбукінг:** створення скрапбуків на тему життя і творчості автора, що включають фотографії, цитати, вирізки з газет; використання скрапбуків для відображення сюжетних ліній або розвитку персонажів у творі.
2. **Артбуки:** розробка артбуків на основі конкретного твору, що містять ілюстрації ключових сцен та персонажів; використання артбуків для створення візуальних рефератів або проектів.
3. **Лепбуки:** створення лепбуків, що відображають аналіз літературного твору: теми, конфлікти, характери

персонажів; використання лепбуків для організації інформації про різні аспекти твору, такі як історичний контекст, авторські техніки.

- 4. Інфографіка:** розробка інфографік, що ілюструють хронологію подій у творі, розвиток персонажів; використання інфографік для порівняння різних літературних творів або стилів авторів.

Застосування різних форм і методів візуалізації у навчанні зарубіжної літератури допомагає учням краще зрозуміти та запам'ятати матеріал, розвиває їхню креативність та інтерес до літератури. Це також сприяє розвитку навичок аналізу та критичного мислення, що є важливими для всебічного вивчення літератури.

Форми і методи візуалізації при вивченні літературних творів з урахуванням їхньої родової специфіки

Візуалізація літературних творів з урахуванням їхньої родової специфіки (епос, лірика, драма) дозволяє глибше зрозуміти особливості кожного роду та зробити навчальний процес більш ефективним і цікавим. Ось деякі форми та методи візуалізації, які можна використовувати для кожного з родів літератури:

Епос (роман, повість, новела)

Форми візуалізації:

- 1. Ілюстрації та малюнки:** створення ілюстрацій до ключових сцен твору; використання графіки для відображення розвитку сюжету.
- 2. Комікси:** перетворення епізодів твору у форму коміксу; візуалізація діалогів та дій персонажів.
- 3. Інфографіка:** створення хронологічних схем та часових ліній для відображення розвитку сюжету; використання діаграм для показу зв'язків між персонажами та подіями.

Методи візуалізації:

- 1. Скрапбукінг:** створення тематичних альбомів, що відображають ключові події та персонажів; використання фото, вирізок, картинок для ілюстрації основних моментів.
- 2. Артбуки:** поєднання текстів з ілюстраціями для відображення сюжету та характерів персонажів;

використання різних художніх технік для передачі атмосфери твору.

3. **Лепбуки:** інтерактивні папки з вкладеними міні-книжками, картками, схемами; використання лепбуків для організації інформації про твір: герої, місця подій, ключові моменти.

Лірика (вірші, поезії)

Форми візуалізації:

1. **Калліграфія:** художнє оформлення тексту вірша; використання каліграфії для підкреслення емоцій та настрою.
2. **Ілюстрації:** малювання ілюстрацій, що відображають образи та мотиви вірша; використання кольору та стилю для передачі настрою.
3. **Мультимедійні презентації:** створення слайд-шоу з ілюстраціями та музичним супроводом; використання відео для візуалізації тексту вірша.

Методи візуалізації:

1. **Артбуки:** поєднання текстів віршів з ілюстраціями, що відображають емоції та настрої; використання різних художніх технік для візуалізації ліричних образів.
2. **Калліграфія та художнє оформлення:** створення художньо оформлених сторінок з текстами віршів; використання декоративних елементів для підкреслення змісту.
3. **Мультимедійні презентації:** використання програм для створення слайд-шоу та відео з текстами віршів та ілюстраціями; додавання музики для посилення емоційного впливу.

Драма (п'єси, трагедії, комедії)

Форми візуалізації:

1. **Сценографія:** створення ескізів декорацій для постановки п'єси; використання макетів для візуалізації сцени.
2. **Костюми:** розробка ескізів костюмів для персонажів; використання історичних та культурних елементів для створення автентичного образу.
3. **Відео- та фотоматеріали:** зйомка сцен з п'єси з участю учнів; використання фото для ілюстрації ключових моментів постановки.

Методи візуалізації:

- 1. Рольові ігри та інсценізації:** інсценізація уривків з п'єс з участю учнів; використання костюмів та декорацій для створення атмосфери.
- 2. Сценографія та дизайн:** створення ескізів та макетів сцени та декорацій; використання художніх технік для відображення візуальних елементів постановки.
- 3. Відео- та фотопроєкти:** створення відео-постановок уривків з п'єс; використання фото для документування процесу підготовки та виконання постановки.

Використання різних форм і методів візуалізації при вивченні літературних творів з урахуванням їхньої родової специфіки дозволяє учням глибше зрозуміти особливості кожного роду літератури, розвиває їхню креативність та аналітичні навички, робить навчальний процес більш цікавим та інтерактивним.

Сучасний урок вивчення зарубіжної літературного твору має бути актуалізованим і відповідати вимогам сьогодення, залишаючись водночас цікавим і дієвим. Його структура має чітко організований часовий алгоритм: 1. Організаційний етап та передтекстова робота (5–10 хвилин). 2. Безпосередня робота з текстом літературного твору (30 хвилин). 3. Післятекстова діяльність і підведення підсумків (5–10 хвилин).

Важливою складовою уроку зарубіжної літератури є його технологічність. Поняття технології в цьому контексті означає набір методів, що застосовуються для досягнення максимально ефективних результатів у навчальному процесі. Іншими словами, педагогічні технології, обрані вчителем, мають сприяти становленню учня-читача, здатного формувати власну думку про літературний твір без посилань на готові критичні матеріали. Педагогічні технології визначаються як конструктивне проектування освітнього процесу, що забезпечує досягнення поставлених результатів.

За концепцією А. Богосвятської, структура педагогічної технології включає: – Мету, завдання та принципи навчання. – Умови технологічного процесу. – Характеристику об'єкта й суб'єкта технології, а також особливості їх взаємодії. – Типологію технологій. – Технологічну карту із етапами досягнення мети. – Прогнозовані результати.

Уроки зарубіжної літератури ХХІ століття вимагають використання сучасних інноваційних технологій, таких як:

1. Проєктно-діяльнісна технологія.
2. Технологія розвитку критичного мислення.
3. Проблемне навчання (з акцентом на зміну освітньої парадигми).
4. Біоадекватна (ноосферна) технологія.
5. Технологія створення ситуації успіху.
6. Ейдотехніка.
7. Діалогова технологія.
8. Особистісно орієнтована технологія.
9. Інтерактивні методи навчання.
10. Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ).

Окрему увагу слід приділити інформаційно-комунікаційним технологіям, адже медіатехнології стали невід'ємною частиною культури сучасної людини. Їхня мета – підготувати учнів до життя в інформаційному суспільстві, розвинути навички роботи з інформацією, її аналізу та систематизації. Те, що сьогодні часто відволікає дітей від книжок (такі як масмедіа), водночас може стати потужним інструментом педагога для вдосконалення навчального процесу та мотивації школярів до читання.

Кожен урок – це складна організаційно-методична конструкція, де всі елементи взаємодіють і доповнюють одне одного. Одночасно урок є завершеним і незалежним етапом навчання з чітко окресленими цілями та очікуваними результатами. Він дає можливість оцінити стиль роботи вчителя і розкрити його методичну майстерність. Учитель виступає творцем уроку, а учні стають його незамінними асистентами, без участі яких неможливе справжнє навчальне дійство.

У сучасній шкільній практиці значною мірою закріпився консервативний підхід до побудови уроків, що виявляється у шаблонності методів і форм їх проведення. Уроки, незалежно від їхнього змісту чи функції, часто намагаються всунути у стандартну структуру – найпоширенішим є так званий комбінований тип уроку. У таких випадках він розбивається на окремі елементи: перевірка домашнього завдання, опитування, бесіда за текстом. Це нерідко призводить до того, що учні не отримують цілісного й емоційного враження. Особливо це актуально для уроків зарубіжної літератури, які стають справді ефективними лише тоді, коли проводяться легко, живо й викликають у дітей сильні емоції, подібні до тих, які дає гарна книга або захоплюючий фільм.

Як же наблизитися до такого ефекту? Урок вивчення світового письменства особливий, адже пов'язаний із мистецтвом, а це вимагає підходу за законами творчості. Він має включати власну «експозицію» (підготовка учнів до сприйняття матеріалу), «зав'язку» (оголошення теми, епіграфа), «розвиток дії» (засвоєння нових знань і формування умінь), «кульмінацію» (застосування цих знань на практиці) та «розв'язку» (підсумки й завдання додому). Як і художній твір, урок має свої рівні: проблемно-тематичний (тема й завдання уроку), образний (ролі викладача й учнів), сюжетно-композиційний (методи та прийоми роботи), жанрово-видовий (тип уроку).

Сьогодні багато педагогів-зарубіжників практикують проведення так званих «уроків почуттів». Це можуть бути: урок-враження, урок-сповідь, урок-подяка, урок-інтрига, урок-одкровення, урок-засудження, урок-реквієм, урок-сумнів, урок-оберіг, урок-рефлексія та ін. Для активізації творчого мислення й навчальної діяльності учнів можна застосовувати такі прийоми: інтригуючий початок заняття; полемічну подачу матеріалу; контрастне зіставлення аргументів; аналіз проблемних питань; роботу з деталями художнього тексту, такими як метафори; порівняння твору з його екранізацією; самостійний пошук учнями ключових проблем твору. Це дозволяє оживити урок і наблизити його до глибокого творчого переживання як для учнів, так і для самого вчителя.

Для актуалізації знань учнів варто використовувати різноманітні методи, такі як літературні диктанти, кросворди та обговорення у формі запитань і відповідей. Етап сприйняття та засвоєння нового матеріалу включає інформаційний блок за темою, запитання для аналізу тексту та проблемні завдання, які сприяють активному мисленню учнів. На підсумковому етапі навчання пропонуються творчі завдання, а також вправи аналітичного або проблемного характеру.

Особливо значущою є групова робота в парах, яка ефективна на початкових етапах формування навичок співпраці у невеликих групах. Цей підхід можна застосовувати для досягнення будь-якої дидактичної мети. Робота в парах надає кожному учню можливість висловлюватися та ділитися своїми думками з партнером, перш ніж презентувати їх широкій

аудиторії. Це розвиває комунікативні навички, критичне мислення, вміння аргументувати свою позицію та вести дискусію. Завдяки такій формі роботи учні не можуть уникати виконання завдань, а вправи виконуються швидше у порівнянні з традиційними підходами. У межах групової роботи важливо організовувати спільний аналіз змісту завдань та представлення результатів. Залежно від навчальних цілей і змісту матеріалу, можна використовувати різні форми організації:

«Діалог». У цьому варіанті групи спільно шукають узгоджене рішення, що відображається у кінцевому тексті чи переліку ознак. Характерною рисою є виключення критики й зосередженість на сильних моментах, представлених іншими. **«Синтез думок».** Метою цього підходу є об'єднання ідей, аналогічно до «Діалогу». Проте учасники після виконання завдання передають свої напрацювання іншим групам, які їх доповнюють чи аргументують розбіжності. **«Спільний проєкт».** Ця форма роботи об'єднує групи для висвітлення різних аспектів розглянутої теми. Завдання для кожної групи мають різний зміст, що дозволяє аналізувати проблему з різних точок зору. **«Пошук інформації».** Цей варіант спрямований на командний збір додаткових даних (наприклад, до матеріалів лекції чи домашнього завдання), що дозволяє оживити інформацію і зробити її більш цікавою. **«Коло ідей».** Цей підхід допомагає вирішувати суперечливі питання та залучає всіх учасників до обговорення. Учні по черзі презентують напрацьовані відповіді на декілька питань, спільних для всіх груп.

«Акваріум». є ще одним цікавим форматом малогрупової роботи, який сприяє вдосконаленню навичок ведення дискусій та аргументації в умовах відкритого обговорення. **«Мікрофон».** Підходить для дуже швидкого формату загальної дискусії, де всі отримують можливість по черзі висловитися. Цей метод дозволяє оперативно зібрати думки учнів щодо заданого питання. **«Незакінчені речення»**, часто поєднувані з «Мікрофоном», дають можливість учнями ґрунтовніше попрацювати над висловленням своїх ідей, порівнювати їх із думками інших, а також розвивати навички лаконічного й переконливого самовираження. **«Мозковий штурм»** є потужною технологією колективного обговорення для створення кількох варіантів

вирішення проблеми. Ця техніка допомагає розвивати творчий потенціал учнів і сприяє активному залученню кожного до процесу генерування. Метою методів «Мозкового штурму» або «Мозкової атаки» є отримання максимальної кількості ідей щодо конкретної проблеми від усіх учасників у межах обмеженого часу. **«Аналіз ситуації».** На уроках зарубіжної літератури учні засвоюють значну частину матеріалу, аналізуючи різні ситуації. Цей процес може відбуватися індивідуально, в парах, групах чи колективно, залежно від завдань. Аналіз вимагає структурованого підходу, алгоритму виконання. Учні вчаться ставити запитання, розрізняти факти та думки, визначати головне і другорядне, аналізувати отримані дані та приймати обґрунтовані рішення. **«Розв'язання проблем».** Метою використання таких підходів є розвиток здатності учнів самостійно вирішувати поставлені задачі й ухвалювати колективні рішення. **«Дискусії».** У процесі навчання дискусії стають ефективним інструментом пізнання, сприяючи формуванню практичного мислення. Вони дозволяють кожному учневі визначити власну позицію, відпрацьовувати навички аргументації, поглиблювати знання з обговорюваної теми та вчать відстоювати свою точку зору.

Сучасна дидактика визнає дискусію як надзвичайно цінний освітній і виховний засіб. Залежно від мети уроку та характеру здобутих знань розрізняють такі типи дискусій: – **Дискусія-роздум:** проблема має кілька можливих рішень, що дозволяє сформувати низку варіантів висновків, заснованих на індивідуальних поглядах учнів. – **Дискусія-доказ:** орієнтована на обґрунтування та практичну перевірку певної тези, засвоєної в процесі вивчення теми. – **Дискусія-узагальнення:** ґрунтується на проблемі, розв'язання якої допомагає систематизувати та узагальнити знання учнів. – **Дискусія-імітація:** передбачає моделювання наукових обговорень, наприклад, у форматі захисту учнівських наукових робіт із подальшим обговоренням і полемікою.

Таким чином, добре підготовлений урок-дискусія дає змогу формувати в учнів уміння аргументувати свої думки на основі проаналізованого матеріалу, використовувати цитати з літературних творів, поважати інші точки зору, критично осмислювати інформацію і робити висновки. Такий підхід сприяє

розвитку навичок переконування, толерантності та узагальнення знань. Оптимально обмежитися розглядом не більше ніж п'яти ключових питань на уроці.

§ 5. ЕТАПИ ВИВЧЕННЯ ХУДОЖНЬОГО ТВОРУ НА УРОКАХ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ: ЗАГАЛЬНІ МЕТОДИЧНІ ПОЛОЖЕННЯ

Етапи вивчення творів зарубіжної літератури базуються на загальних методичних положеннях, які спрямовані на всебічне розуміння літературного твору, розвиток критичного мислення, естетичного смаку та креативності учнів. Ці етапи можуть варіюватися залежно від конкретного твору, вікової категорії учнів та методичних завдань вчителя, але загалом включають наступні ключові компоненти:

1. Підготовчий етап. *Мета:* викликати інтерес до твору, створити контекст для його сприйняття, підготувати учнів до аналізу. *Методи:* **Вступна бесіда:** введення в тему уроку, обговорення біографії автора, історичних та культурних умов, у яких було створено твір. **Попереднє ознайомлення:** читання уривків або перегляд відеофрагментів для формування загального уявлення про твір. **Використання ілюстрацій та інших візуальних матеріалів:** презентація ілюстрацій, картин, що відображають час і місце дії, персонажів твору.

2. Читання та первинне сприйняття твору. *Мета:* забезпечити безпосереднє знайомство з текстом, сприяти його емоційному сприйняттю. *Методи:* **Читання вголос:** читання тексту вчителем або учнями, обговорення перших вражень. **Інтерактивне читання:** читання з зупинками для обговорення, передбачення подій, коментування. **Аудіокниги та мультимедійні матеріали:** прослуховування аудіокниг або перегляд екранізацій для кращого розуміння тексту.

3. Аналіз твору. *Мета:* розвиток умінь аналізувати текст, виявлення основних тем, мотивів, характерів персонажів. *Методи:* **Аналіз композиції та сюжету:** Обговорення структури твору, основних подій, їх зв'язків. **Аналіз персонажів:** вивчення характерів персонажів, їх мотивів, відносин між ними. **Тематика та проблематика:** обговорення основних тем, проблем, ідей, які

піднімає автор. **Аналіз художніх засобів:** вивчення стилістичних прийомів, символіки, мовних особливостей.

4. Синтез і узагальнення. Мета: узагальнити знання учнів про твір, сформулювати цілісне уявлення про нього, закріпити вивчене. **Методи: Дискусії та дебати:** обговорення проблемних питань, вираження власних думок і позицій. **Творчі завдання:** написання есе, створення ілюстрацій, рольові ігри, театралізація уривків. **Порівняльний аналіз:** порівняння твору з іншими творами автора або з творами інших авторів на схожу тему.

5. Контроль і оцінювання. Мета: перевірка засвоєння матеріалу, оцінка рівня розуміння та аналізу твору учнями. **Методи: Тестування:** проведення тестів, вікторин для перевірки знань учнів про твір. **Письмові роботи:** написання контрольних есе, відгуків, рецензій. **Проектні роботи:** підготовка проєктів, презентацій на основі аналізу твору.

Загальні методичні положення. Інтегративний підхід: вивчення літературного твору у зв'язку з історією, культурою, філософією, мистецтвом. **Діалогічність:** організація навчального процесу як діалогу між учнями, між учнями і текстом, між учнями і вчителем. **Креативність:** сприяння творчій активності учнів через різноманітні види діяльності (малювання, написання творів, інсценування). **Індивідуалізація:** врахування індивідуальних особливостей учнів, їхніх інтересів та рівня підготовки. **Систематичність і послідовність:** організація навчального процесу таким чином, щоб він був логічно побудованим і систематичним. **Використання ІТ:** інтеграція сучасних технологій для розширення можливостей вивчення літератури (мультимедійні презентації, електронні підручники, інтерактивні завдання).

Ці етапи та методичні положення забезпечують всебічний та ефективний підхід до вивчення творів зарубіжної літератури, сприяючи глибокому розумінню та інтерпретації текстів, розвитку критичного мислення та творчих здібностей учнів.

Етап підготовки до сприйняття художнього твору: мета, завдання, основні методичні прийоми, зміст (характер навчального матеріалу), значення

Етап підготовки до сприйняття художнього твору.

Мета: підготовка учнів до сприйняття, розуміння та аналізу художнього твору шляхом створення необхідного контексту, актуалізації попередніх знань та формування інтересу до твору.

Завдання:

1. Викликати інтерес до твору та його автора.
2. Ввести учнів в історико-культурний контекст створення твору.
3. Актуалізувати попередні знання учнів, пов'язані з темою твору.
4. Ознайомити учнів з основними поняттями, які будуть використовуватися під час вивчення твору.
5. Стимулювати очікування учнів щодо змісту та проблематики твору.

Основні методичні прийоми:

Вступна бесіда: обговорення біографії автора, основних етапів його творчості; розмова про історичні та культурні умови, в яких був створений твір.

Використання візуальних матеріалів: презентація ілюстрацій, картин, фотографій, пов'язаних з автором та твором; перегляд відеоматеріалів, які вводять в епоху та атмосферу твору.

Актуалізація попередніх знань: проведення опитувань, обговорень, що допомагають учням згадати та узагальнити свої знання з теми твору; використання асоціативних методів (наприклад, створення асоціативного кластера або хмари тегів).

Формулювання проблемних питань: постановка питань, які стимулюють інтерес до твору та його аналізу; обговорення можливих варіантів розвитку подій у творі на основі вивчених фактів.

Читання та аналіз уривків: ознайомлення з ключовими уривками твору, що дають уявлення про стиль, тематику та атмосферу; попередній аналіз важливих сцен, діалогів.

Творчі завдання: написання есе на тему, пов'язану з твором або його автором; створення ілюстрацій, плакатів, що відображають тему твору.

Зміст (характер навчального матеріалу):

Біографія автора: ключові факти з життя автора, його творчий шлях, основні твори. **Історико-культурний контекст:** опис історичних подій, культурних особливостей епохи, в якій був створений твір; особливості літературного напрямку, до якого належить твір. **Анотація до твору:** короткий зміст твору, його основні теми та проблеми. **Ілюстративний матеріал:** фотографії, картини, відео, що допомагають уявити час, місце дії, персонажів. **Проблемні питання та завдання:** питання для обговорення, що стимулюють критичне мислення та аналіз.

Значення:

Формування інтересу та мотивації: викликання інтересу до твору, стимулювання бажання його прочитати та аналізувати. **Створення контексту:** допомога учням краще зрозуміти історичний та культурний контекст твору, що сприяє глибшому сприйняттю. **Актуалізація знань:** відновлення в пам'яті учнів попередніх знань, що полегшує сприйняття нового матеріалу. **Підготовка до аналізу:** оволодіння основними поняттями та навичками, необхідними для подальшого аналізу твору. **Розвиток критичного мислення:** сприяння розвитку аналітичних здібностей, вміння формулювати та обговорювати проблемні питання.

Підготовчий етап є надзвичайно важливим, оскільки він закладає основу для всього подальшого вивчення твору, допомагає учням зосередитися на головному та бути активними учасниками навчального процесу.

Читання (організація читання твору): значення цього етапу вивчення художнього твору, специфіка його у середніх та старших класах, види читання та їх функції

Читання (організація читання твору). Значення етапу читання

Читання є центральним етапом вивчення художнього твору, оскільки саме через читання учні знайомляться з текстом, отримують первинні враження, формують власне розуміння твору. Це етап, де відбувається безпосередній контакт учнів з літературним текстом, який дозволяє: розвивати читацькі навички та культурні компетентності; формувати особисте

ставлення до тексту, персонажів та тем; стимулювати розвиток критичного мислення та аналітичних здібностей; поглиблювати емоційний та естетичний досвід учнів.

Специфіка організації читання у середніх та старших класах

Середні класи (5-9 класи):

Особливості: учні середніх класів потребують більшої підтримки вчителя, оскільки їхні навички самостійного читання та аналізу тексту ще формуються. **Методи:** читання вголос учителем або учнями, інтерактивне читання з зупинками для обговорення, використання аудіокниг. **Завдання:** вироблення базових навичок аналізу тексту, розвиток вміння робити висновки на основі прочитаного, формування інтересу до літератури.

Старші класи (10-11 класи):

Особливості: учні старших класів здатні до більш самостійного та глибокого аналізу тексту, вони можуть виконувати складніші завдання з літературознавчого аналізу. **Методи:** самостійне читання з подальшим обговоренням, використання різноманітних видів читання (аналітичне, критичне, порівняльне), читання уривків з подальшим поглибленим аналізом. **Завдання:** розвиток навичок критичного мислення, аналізу стилістичних та тематичних особливостей тексту, підготовка до літературознавчих досліджень.

Види читання та їх функції

- 1. Читання вголос. Функції:** допомагає учням краще зрозуміти текст, його емоційний та інтонаційний зміст. Розвиває навички виразного читання та слухання. **Методи:** читання уривків вголос учителем або учнями з подальшим обговоренням, інсценізація сцен з твору.
- 2. Самостійне читання. Функції:** сприяє розвитку самостійності, критичного мислення, індивідуального сприйняття та інтерпретації тексту. **Методи:** завдання на самостійне прочитання з подальшими питаннями для обговорення, написання рецензій або есе.
- 3. Аналітичне читання. Функції:** глибокий аналіз тексту, виявлення його структури, тематики, художніх засобів, аналіз характерів та мотивів персонажів. **Методи:** робота з

текстом з використанням літературознавчих понять, складання планів, схем, конспектів.

4. **Критичне читання. Функції:** розвиток здатності до оцінки тексту, його критичного аналізу, формування власної думки щодо прочитаного. **Методи:** обговорення проблемних питань, порівняльний аналіз з іншими творами, написання критичних статей.
5. **Інтерактивне читання. Функції:** стимулювання активного залучення учнів у процес читання, обмін думками, розвиток комунікативних навичок. **Методи:** читання з зупинками для обговорення, передбачення розвитку сюжету, рольові ігри.

Підходи до організації читання

Поетапне читання: поділ тексту на частини з подальшим обговоренням кожної частини; створення схеми або плану твору під час читання. **Читання з передбаченням:** використання методів, що стимулюють учнів робити прогнози щодо подальшого розвитку подій; обговорення можливих варіантів завершення сюжету. **Інтерактивні методи:** використання інтерактивних технологій, таких як мультимедійні презентації, електронні підручники; організація групових дискусій, дебатів, робота в малих групах.

Читання є ключовим етапом вивчення художнього твору, який закладає основу для подальшого аналізу та інтерпретації. Правильна організація цього етапу з урахуванням вікових особливостей учнів та використання різних видів читання сприяє всебічному розвитку читацьких навичок, критичного мислення та інтересу до літератури.

Аналіз художнього твору: визначення поняття, мета шкільного аналізу, основні принципи, шляхи, види аналізу

Аналіз художнього твору – це систематичне дослідження літературного тексту з метою виявлення його структурних, тематичних, стильових і художніх особливостей. Аналіз передбачає вивчення компонентів твору, таких як сюжет, персонажі, стиль, образи, символіка, а також контекст, в якому був створений твір.

Мета шкільного аналізу: Розвиток читацьких навичок: формування умінь самостійного розуміння та інтерпретації

тексту. **Поглиблення розуміння:** виявлення глибинного змісту твору, його ідейних і художніх особливостей. **Розвиток критичного мислення:** сприяння формуванню власної думки щодо прочитаного, вміння аргументовано висловлювати свою позицію. **Збагачення естетичного досвіду:** розвиток естетичного сприйняття та розуміння літератури як мистецтва.

Основні принципи аналізу: **Історизм:** вивчення твору в контексті часу та умов його створення, розуміння впливу історичних і культурних факторів на його зміст. **Науковість:** систематичний і об'єктивний підхід до аналізу, використання літературознавчих понять і категорій. **Єдність і цілісність:** розгляд твору як єдиного цілого, де всі елементи (сюжет, персонажі, стиль) взаємопов'язані. **Доступність:** поступове ускладнення матеріалу, з урахуванням рівня підготовленості учнів. **Емоційність:** урахування емоційного впливу твору на читача, вивчення його емоційного і психологічного аспектів.

Шляхи аналізу: **Сюжетний аналіз:** вивчення структури сюжету, основних подій, їх взаємозв'язку; аналіз розвитку сюжету, використання сюжетних ліній і конфліктів. **Персонажний аналіз:** дослідження характерів персонажів, їх мотивів, змін протягом твору; вивчення ролі персонажів у розвитку сюжету та теми. **Стилістичний аналіз:** аналіз стилю автора, використання мовних засобів (метафори, символи, стилістичні прийоми); вивчення особливостей мовлення персонажів, діалогів. **Тематику і проблематику:** виявлення основних тем твору, їх значення і актуальність; аналіз проблем, піднятих у творі, їх соціально-психологічного значення. **Контекстуальний аналіз:** дослідження історико-культурного контексту, в якому створювався твір; аналіз впливу культурних і соціальних умов на зміст і форму твору.

Види аналізу: **Літературознавчий аналіз:** систематичний підхід до вивчення літературних елементів твору, таких як жанр, стиль, структура; включає в себе аналіз композиції, мовних засобів, літературних традицій. **Психологічний аналіз:** дослідження внутрішнього світу персонажів, їх мотивацій, емоційних станів; вивчення психологічних конфліктів і особливостей. **Соціологічний аналіз:** аналіз соціальних і культурних аспектів твору, таких як класові та культурні

конфлікти; вивчення відображення соціальних умов та проблем у творі. **Філософський аналіз:** вивчення філософських ідей та концепцій, що представлені в творі; аналіз світоглядних та моральних питань, піднятих у творі. **Порівняльний аналіз:** порівняння твору з іншими творами автора або з творами інших авторів на схожу тему; виявлення спільних і відмінних рис у різних творах.

Аналіз художнього твору є важливим етапом вивчення літератури, який дозволяє глибше зрозуміти зміст і форму тексту. Він розвиває навички критичного мислення, допомагає учням усвідомити художні особливості твору та його значення, сприяє формуванню особистої точки зору і поглибленню естетичного сприйняття. Вибір підходящих видів та шляхів аналізу залежить від цілей уроку та рівня підготовленості учнів.

Завершальний етап вивчення літературного твору: мета, функції, завдання, специфічні форми проведення та види навчальної діяльності

Завершальний етап вивчення літературного твору. **Мета:** завершальний етап вивчення літературного твору спрямований на: **Узагальнення і систематизацію знань:** підсумування основних аспектів твору, які були вивчені під час уроків. **Оцінку засвоєння матеріалу:** перевірка рівня розуміння та аналізу твору учнями. **Розвиток критичного мислення і творчих навичок:** сприяння формуванню власної думки та інтерпретації прочитаного. **Застосування знань у практичних завданнях:** перевірка здатності учнів застосовувати набуті знання для аналізу і творчої діяльності.

Функції. Узагальнююча функція: підсумування результатів вивчення, систематизація знань про твір. **Оцінювальна функція:** оцінка знань та навичок учнів через тестування, контрольні роботи або інші форми перевірки. **Рефлексивна функція:** допомога учням усвідомити значення твору та його вплив на їхні думки і почуття. **Творча функція:** стимулювання учнів до самостійного творчого висловлення і застосування знань на практиці.

Завдання. Підсумування: підвести підсумки щодо основних тем, проблем, персонажів та художніх особливостей твору.

Перевірка знань: провести контроль знань за допомогою тестів, есе, рецензій або інших форм оцінювання. **Розвиток навичок:** розвивати навички критичного мислення через обговорення і рефлексію. **Творче самовираження:** сприяти розвитку творчих здібностей учнів через виконання проєктів або інших творчих завдань.

Специфічні форми проведення. Контрольні роботи і тести: **Форма:** письмові роботи, тестування на знання тем, персонажів, сюжетних ліній та аналізу тексту. **Мета:** перевірка рівня засвоєння знань і навичок. **Обговорення і рефлексія:** **Форма:** групові або класні обговорення, дискусії, де учні діляться своїми враженнями і роздумами про твір. **Мета:** визначення розуміння твору та вміння аргументувати власну думку. **Творчі проєкти і презентації:** **Форма:** підготовка і презентація проєктів, есе, рецензій, або інсценізація сцен з твору. **Мета:** розвиток творчих навичок і уміння застосовувати отримані знання. **Дебати і рольові ігри:** **Форма:** дебати на тему проблем або ідей, що порушені у творі, або рольові ігри, де учні виступають в ролях персонажів. **Мета:** розвиток комунікативних навичок і глибше розуміння персонажів і їх мотивів. **Есе і рецензії:** **Форма:** написання есе або рецензій на твір, що дозволяє учням висловити власні думки і оцінки. **Мета:** розвиток аналітичних і критичних навичок, вміння формулювати і аргументувати власну думку. **Інтерактивні методи:** **Форма:** використання мультимедійних технологій, інтерактивних завдань, онлайн-дискусій. **Мета:** залучення учнів до активної участі і застосування технологій для презентації знань.

Види навчальної діяльності:

Аналіз і порівняння: **Активність:** порівняння твору з іншими творами автора або з іншими літературними жанрами. **Мета:** розширення розуміння твору через контекст і порівняння.

Критичне осмислення: **Активність:** обговорення філософських, моральних та соціальних аспектів твору. **Мета:** розвиток здатності до критичного осмислення і аналізу.

Творча діяльність: **Активність:** написання продовження твору, створення ілюстрацій, написання творчих завдань. **Мета:** розвиток творчих здібностей і застосування знань на практиці.

Рефлексія: Активність: обговорення того, що нового учні дізналися про себе та про світ через прочитання твору.
Мета: усвідомлення особистісного впливу твору та його значення для учнів.

Завершальний етап вивчення літературного твору має ключове значення для систематизації знань, оцінки результатів навчання та розвитку критичного мислення учнів. Правильна організація цього етапу допомагає учням усвідомити значення твору, формує навички самостійної роботи та творчого самовираження, що сприяє більш глибокому розумінню літератури як мистецтва.

Застосування інтерактивних методів навчання є одним із важливих підходів для підвищення ефективності уроків зарубіжної літератури. У сучасній освіті спостерігається помітна тенденція переходу від традиційної системи, орієнтованої на передачу знань, умінь і навичок, до нової моделі, яка спрямована на гармонійний розвиток особистості учня. Водночас зберігається системний підхід до організації навчального процесу та прагнення до його результативності через активну навчальну діяльність. Ефективне втілення демократичних підходів у навчальний процес передбачає застосування методик, які розвивають соціальні та інтелектуальні навички учнів, необхідні у сучасному світі.

Найкращих результатів можна досягти завдяки технологіям, що сприяють налагодженню суб'єктно-суб'єктних стосунків між учителем та учнями. Це включає залучення учнів до активної комунікативної взаємодії, створення атмосфери довіри, підтримки, відповідальності й співпраці. Такі технології надають навчальному процесу діалогічного характеру, допомагаючи розвивати здатність критично мислити, аналізувати ідеї та концепції, шукати й інтерпретувати інформацію, а також успішно застосовувати її на практиці. Ці методи якраз і належать до класу інтерактивних.

Навчальний процес завжди передбачає активну розумову діяльність учня і його безпосередню участь. Лише пояснення чи демонстрація матеріалу не можуть забезпечити стійкі знання. Інтерактивні методи дають змогу значно підвищити рівень засвоєння інформації, тому що впливають не лише на свідомість, але й на емоції, волю та практичні дії учнів. Надзвичайно

важливо не просто повідомити учню необхідну інформацію, а навчити його самостійно її здобувати і застосовувати. Адже інформація, яку учень отримує пасивно, швидко забувається, тоді як інтерактивні методи сприяють глибшому і тривалішому засвоєнню знань.

З огляду на це потрібно приділяти особливу увагу впровадженню інтерактивних технологій на уроках зарубіжної літератури. Такий підхід вирішує одразу кілька завдань: стимулює бажання учнів самостійно досліджувати різноманітні джерела інформації, розвиває їхні творчі здібності, критичне мислення та вміння аргументовано й образно висловлювати власні думки й оцінки. Крім того, інтерактивні методи допомагають у короткий термін опрацювати великий обсяг матеріалу. Учитель має ставити перед собою питання про те, як зробити урок цікавим і пізнавальним, як перетворити його на захопливу подорож крізь світи літературних образів і людських почуттів. Таким чином впроваджуючи інтерактивні методики, вчитель бачить позитивні зміни: уроки стають не лише джерелом знань, але й майданчиком для розвитку особистості учнів, що є головною метою сучасної освіти.

Саме тому візуальне подання інформації відіграє важливу роль на всіх етапах уроку. Для ефективного впровадження інтерактивного навчання, особливо з метою охоплення всього необхідного матеріалу та його глибокого засвоєння, а не перетворення технологій в беззмістовні ігри, потрібно ретельно планувати свою роботу. Зокрема, дотримуватися таких принципів: – Надавати учням завдання для попередньої підготовки: прочитати матеріал, обдумати його, виконати самостійні підготовчі вправи. – Підбирати інтерактивні завдання для уроку таким чином, щоб вони стали для учнів «ключем» до освоєння теми. – Під час виконання інтерактивних вправ забезпечувати час для осмислення завдання, аби учні сприймали його серйозно, а не механічно чи в ігровій формі. – Уникати надмірного використання інтерактивних завдань в межах одного заняття. – Організовувати спокійне й змістовне обговорення результатів інтерактивної діяльності, звертаючи увагу також на інші аспекти теми, яких не торкнулися у вправі. – Проводити експрес-опитування, самостійні домашні завдання або розглядати

додаткові матеріали теми, що не були включені до інтерактивних активностей.

Реалізацію цієї ідеї здійснювати за такими ключовими напрямками: залучення учнів до самостійного пошуку інформації та осмислення нових літературних термінів; розвиток критичного мислення; формування творчих здібностей; сприяння розвитку особистості учня та його адаптації до глобального інформаційного простору; створення інформаційної культури серед учнів для задоволення їхніх пізнавальних потреб; удосконалення науково-методичного забезпечення навчально-виховного процесу.

Оптимізація освіти через впровадження інформаційних технологій є актуальним напрямом, що вимагає осмисленого підходу та інтеграції вже існуючих наукових і практичних досягнень. Під час підготовки до занять рекомендовано ознайомитися зі здобутками вчителів, зокрема: Шуляр В. І. «Сучасний урок літератури: технологічні моделі», Самарян С. «Інтерактивні технології у системі особистісно орієнтованого навчання на уроках світової літератури», Масол Л. І. «Впровадження комп'ютерних технологій на уроках зарубіжної літератури», а також із локальним педагогічним досвідом та власними педагогічними напрацюваннями на основі використання комп'ютерних технологій.

Концепцію інтерактивних методів навчання розробила О. І. Пометун. Основна ідея інтерактивного навчання полягає у створенні умов для постійної та активної взаємодії всіх учнів, що сприяє співнавчанню та взаємонавчанню. Учитель і учні виступають рівноправними суб'єктами цього процесу. Застосування таких інтерактивних технологій дозволяє: розкрити творчий потенціал дитини, сприяти розвитку логічного мислення, навчити цінувати знання і застосовувати їх на практиці, розвивати комунікативні навички та вміння працювати у команді, формувати толерантність, доброзичливість і здатність зробити обґрунтований та незалежний вибір.

Навчання із використанням інтерактиву розвиває такі вміння, як аналіз, порівняння, виділення ключового, критичне мислення, підвищує рівень уваги, спостережливості й збагачує мислення учнів. Відповідно до мети уроків і форм організації навчальної

діяльності, учителі у своїй роботі мають використовувати кілька груп інтерактивних технологій: 1. Технології кооперативного навчання. 2. Методи колективно-групового навчання. 3. Технології ситуаційного моделювання. 4. Методи опрацювання дискусійних питань. Таким чином, інтерактивні форми роботи є не лише інструментом підвищення ефективності навчального процесу, але й засобом створення сприятливого середовища для розвитку особистості учня.

Технології кооперативного навчання

Кооперативне навчання займає ключове місце в системі інтерактивного підходу до освіти. На уроках засвоєння, закріплення матеріалу чи під час узагальнення й систематизації знань активно використовується парна та групова робота. Такий підхід сприяє розвитку толерантності серед учнів і дає їм змогу відчувати свою роль у спільній справі. «Слабкі» отримують підтримку групи й досягають успіхів, «середні» бачать результати своєї діяльності, а «сильні» навчаються ефективно співпрацювати з іншими, що для них може бути новим досвідом. Робота в групах усуває відчуття ізоляваності, підвищує мотивацію та покращує особисті досягнення учнів.

Технологія «**Акваріум**». Вона допомагає розвивати навички спілкування в малих групах, навчає дискутувати, аргументувати думки, передбачати результати, а також вдосконалює культуру мовлення. Разом із цим на уроках можна використовувати інші ефективні техніки кооперативного навчання, такі як «Ротаційні трійки», «Два – чотири – всі разом», «Карусель» тощо. **Практичне застосування** цієї технології, наприклад, чітко прослідковується на уроці зарубіжної літератури під час вивчення роману Віктора Гюго «Собор Паризької Богоматері». Робота організовується за таким алгоритмом:

1. На дошці записані проблемні запитання, до прикладу: *Чи є собор лише архітектурною спорудою? Чи символізує собор християнську віру? Чи може собор бути уособленням долі чи фатуму? Чи виступає собор головним персонажем твору?*

2. Учні класу діляться на чотири групи, кожна з яких читає заплановані фрагменти тексту.

3. Одна група займає місця в центрі зони, що символізує “акваріум” (стіл у центрі класу), відокремлюючи себе від решти слухачів. Ця група отримує картку із завданням та ситуацією для аналізу.

4. Протягом 3–5 хвилин учасники обговорюють своє завдання всередині групи, формулюючи спільну позицію. Потім вони озвучують свої висновки та аргументи, пояснюючи їх правильність. Інші учні слухають, але не втручаються в обговорення. Після завершення черги груп усі повертаються до загального обговорення. Такий підхід не тільки активізує учнівський колектив, але й сприяє набуттю важливих комунікативних та аналітичних навичок.

Після виступу кожної групи слухачі аналізують озвучені думки, відповідаючи на наступні запитання: *Чи погоджуєтесь з позицією групи? Наскільки переконливою була їхня аргументація? Який із аргументів здається вам найбільш вдалим?* Обговорення з класом триває 3–4 хвилини.

Технологія «**Карусель**». Ця методика кооперативного навчання дозволяє одночасно залучити всіх учасників до активної роботи, взаємодії з різними партнерами та обговорення дискусійних питань. **Сфери застосування:** – Обговорення актуальних проблем із протилежними точками зору; – Збір інформації за вивченою темою; – Інтенсивна перевірка знань (термінологія, глибина розуміння); – Розвиток навички аргументовано відстоювати власну позицію. Тема: Вольтер, повість «Простак», 9 клас. 1. Запитання для груп: Група І: *Як у повісті «Простак» Вольтер використовує прийом «олюднення»?* Група ІІ: *У чому полягає значення назви твору?* Група ІІІ: *Чи є проблематика повісті актуальною сьогодні?* Наведіть аргументи. 2. Організація роботи: Клас ділиться на три групи. Кожна група отримує аркуш із запитанням та занотовує свої думки протягом 2–3 хвилин. Після цього аркуші передаються наступній групі для доповнення. Коли аркуші повертаються до першої групи, формується фінальна відповідь.

Технологія «**Робота в малих групах**». Цей підхід є ефективним для розв’язання складних завдань, які вимагають колективної взаємодії. Застосовується лише тоді, коли передбачено спільну, а не індивідуальну діяльність. **Сфери**

застосування: Дозволяє розробити та представити результати колективної праці. Варіанти організації роботи залежать від цілей уроку та змісту завдання. Наприклад тема: Р. Кіплінг, «Мауглі», 5 клас. Алгоритм роботи: 1. Клас розподіляється на творчі групи. Кожна отримує уривок із вірша Р. Кіплінга «Закон Джунглів» та завдання до нього: – Прочитати текст і обговорити його значення в групі; – Порівняти уривок із відповідним епізодом у тексті казки; – Узагальнити інформацію та сформулювати власне трактування закону; – Створити ілюстрацію до дослідженого матеріалу; – Підготуватися до презентації перед класом. 2. Практичне виконання: У процесі роботи всі учасники активно долучаються до виконання завдання, забезпечуючи рівномірний розподіл обов’язків у групі.

Технологія колективно-групового навчання

Ця методика орієнтована на одночасну співпрацю всього класу. Основна мета – прояснити окремі аспекти, спрямувати увагу учнів на складні або проблемні питання, стимулювати пізнавальний інтерес і активізувати попередні знання. З досвіду використання технологій колективно-групового навчання можна виділити такі переваги: – Розвиток навичок чіткого вираження власних думок. – Формування вміння лаконічно викладати інформацію. – Збільшення зацікавленості учнів у вивченні зарубіжної літератури. – Виховання самостійності у роботі. – Здатність аналізувати й узагальнювати інформацію.

Однією з дієвих методик виступає технологія «**Ажурна пилка**», яка дозволяє учням разом опанувати великий обсяг матеріалу за короткий час. Вона також мотивує дітей допомагати одне одному через підхід «вчись, навчаючи». Суть методу полягає у роботі в різних групах, забезпечуючи розподіл зусиль між учасниками. Технологія ефективно застосовується для організації уроків, коли важливо швидко ознайомити учнів з базовою інформацією до основної частини заняття або передати додаткові матеріали для її доповнення. Метод заохочує співпрацю й обмін знаннями, залишаючи кожного учасника процесу активно залученим.

Особливості проведення: 1. Підготовка навчального матеріалу для заняття: роздруковані уривки, використання підручника чи додаткові статті. Для кожного учасника створюється індивідуальний інформаційний пакет. 2. Використання кольорових позначок для формування двох типів груп: «домашніх» і «експертних». У «домашній» групі всі мають різні кольори, а в «експертній» – однакові. 3. Формування «домашньої» групи з 3-5 осіб залежно від кількості учнів. Кожна група отримує свою тему для опрацювання й освоює її настільки глибоко, щоб мати можливість передавати знання іншим. 4. Після роботи в «домашніх» групах проводиться перехід до «експертних». Представники однієї теми об'єднуються у групу за кольоровими позначками (наприклад, червоні біля дошки, сині в іншій зоні класу). У цих групах учасники обмінюються напрацюваннями та аналізують увесь матеріал у цілому. 5. Завершивши роботу над темами, учні повертаються до своїх «домашніх» груп і передають отриману інформацію іншим членам команди. Завданням кожного є представлення матеріалу своєї експертної групи максимально якісно і в повному обсязі. 6. На завершення проводиться узагальнення та корекція отриманих знань внутрішньо в «домашніх» групах. Попередньо важливо пояснити учням усі етапи роботи, щоб процес відбувався організовано та ефективно. Подібний підхід допомагає досягти значних результатів завдяки командній взаємодії та активному залученню кожного учня у навчальний процес.

Технологія **«Мозкового штурму»** є інтерактивним інструментом для колективного обговорення, який спрямований на генерацію якомога більшої кількості ідей для вирішення певної проблеми. Вона стимулює уяву та творчість учасників, дозволяючи відкрито висловлювати думки. **Основна мета** методу полягає в тому, щоб у встановлені часові рамки зібрати якомога ширший спектр пропозицій. **Етапи проведення мозкового штурму:** 1. Організація комфортної та невимушеної атмосфери для учасників. 2. Ознайомлення зі створеними правилами взаємодії. 3. Формулювання проблеми, яку необхідно вирішити. 4. Запрошення учнів висловлювати свої ідеї. 5. Фіксація ідей у порядку їх висловлення, без внесення жодних

корегувань. 6. Заохочення до висування нових ідей, включно з додаванням власних прикладів. 7. Запобігання критиці чи висміюванню будь-яких думок. 8. Продовження обговорення, поки є потік нових пропозицій. 9. Підсумковий аналіз і оцінка запропонованих ідей.

Для підтримки роботи у класі доцільно розмістити правила: – Висловлюйте будь-які думки, що приходять у голову. – Утримуйтесь від критики або обговорень чужих висловлювань. – Повторення ідей дозволяється, а їх розширення заохочується. Практичне застосування: Під час вивчення у 5 класі казки Ганса Крістіана Андерсена «Снігова королева» можна обговорити питання: Що могло надихнути автора на створення цієї історії? Можливі відповіді: 1. Снігова завірюха як образ білого шлейфу для головної героїні. 2. Сніжинка, що росте й перетворюється на Снігову королеву. 3. Морозні візерунки на вікнах, які нагадують фантастичні обличчя. 4. Крижинка, холодна й сяюча, як сама героїня. 5. Зимові пейзажі, що викликають казкові асоціації.

Технологія «**Дерево рішень**» Цей метод є альтернативним способом аналізу та вирішення проблем і навчає дітей механізмів прийняття складних рішень. **Його ключовими елементами є:** – Формулювання ідей і суджень. – Запис думок на дошці чи іншому носії інформації. – Загальна дискусія навколо запропонованих рішень. – Обрання найкращої ідеї шляхом колективного обґрунтування вибору. Етапи проведення: 1. Поділ учнів на 3–4 групи з однаковою кількістю учасників у кожній. 2. Кожна команда працює над питаннями, фіксуючи свої думки на «дереві» – аркуші паперу у вигляді деревовидної схеми. 3. Учасники змінюються «деревами», додаючи нові пропозиції до напрацювань інших груп. Цей підхід дозволяє краще структурувати думки, організувати групову роботу та навчити учнів аналізувати інформацію колективно й творчо працюючи над розв’язанням проблемних завдань.

У п’ятому класі під час опрацювання теми уроку «Марк Твен. «Пригоди Тома Сойєра». Том Сойєр і Гекльберрі Фін» учням пропонується актуальне проблемне питання: *Подумайте, що міг би зробити Том, аби одночасно зберегти клятву й допомогти безневинній людині уникнути біди?* Можливі учнівські відповіді: Рішення № 1. Домовитися з Геком про

скасування клятви. ***Позитивне***: Людина буде врятована. ***Негативне***: Убивця може захотіти помститися хлопцям. Рішення № 2. Повідомити прокуророві інформацію таємно. ***Позитивне***: Том уникне небезпеки і страху перед убивцею. ***Негативне***: Присяжні можуть не повірити свідченням. Рішення № 3. Допомогти Поттеру втекти. ***Позитивне***: Том збереже свою участь у справі в таємниці. ***Негативне***: Провина Поттера залишиться незнятою, і він завжди житиме у страху.

Технологія «Незакінчені речення» Цей метод часто комбінується з прийомом «Мікрофон». Він сприяє формуванню навичок чіткої, лаконічної та переконливої передачі власних думок, а також допомагає учням подолати стереотипність мислення та висловлюватися вільніше. Цей прийом, який заохочує школярів ділитися власними ідеями та порівнювати їх із думками однокласників, варто застосовувати на завершальному етапі уроку. Учні почуваються залученими до обговорення й вчать формулювати свої погляди чітко та по суті. Методика передбачає таку організацію: учитель пропонує фразу, яку кожен учасник повинен завершити однією-двома реченнями. Наприклад: «На сьогоднішньому уроці для мене найважливішим відкриттям було...», «Ця інформація допомогла мені зрозуміти...», «Цей твір навчив мене...», «Це мій улюблений герой, тому що...». Опитуючи всіх учнів, дається змога навіть найслабшим висловитися наприкінці, якщо їм важко одразу сформулювати відповідь. Таким чином більшість бере активну участь, а навіть менш упевнені учні відчують прогрес і намагаються повторити ідеї, які вже звучали.

Технології ситуативного моделювання.

Ефективним способом розвитку пізнавального інтересу учнів до вивчення шкільних дисциплін є застосування технологій ситуативного моделювання, зокрема дидактичних ігор (симуляцій або імітаційних ігор). Використання ігрових ситуацій додає різноманіття у навчальний процес, надає йому емоційного забарвлення, а також сприяє розвитку уваги та кмітливості. Один із прикладів таких методів можна впроваджувати під час уроків зарубіжної літератури, як-от технологія **«Спрощене судове**

рішення». Ця методика дозволяє учням моделювати судовий процес із мінімальною кількістю учасників (зазвичай від трьох до п'яти осіб): судді, який заслуховує обидві сторони та ухвалює остаточне рішення, а також обвинувача й обвинуваченого або їхніх представників.

Основною метою вправи є ознайомлення зі структурою прийняття судових рішень, розвиток навичок критичного мислення, аналізу та ухвалення рішень. Проведення: – Обирається ситуація (судова справа, конкретний випадок чи дилема), яка відповідає навчальній темі та очікуваним результатам. – Готується додаткова інформація (статистичні дані, думки експертів, законодавчі норми тощо) або розміщуються відповідні матеріали у відкритому доступі. – Продумуються можливі варіанти вирішення ситуації. – Складається план судового слухання та записується регламент на дошці. – Пояснюється дітям процедура проведення слухання. – Розподіляється клас на три групи: судді, обвинувачені та обвинувачувачі. – Проводиться інструктаж кожної групи щодо їхньої ролі: судді готують запитання, обвинувачі – вступну промову та аргументи, а обвинувачені готують свою заяву та захист. – Перед початком слухання відбувається ознайомлення всіх із його порядком.

Ще однією дієвою технологією є використання дискусій для роботи над спірними питаннями. Дискусія є потужним інструментом пізнавальної діяльності, оскільки сприяє розвитку критичного мислення, формуванню власної позиції, навичкам аргументування та поглибленню знань із конкретної проблеми. На основі досвіду можна виділити кілька загальних організаційних принципів для проведення дискусії: – Починати варто із формулювання конкретного дискусійного питання, яке не має однозначної відповіді і допускає різні варіанти вирішення (зокрема протилежні). – Усі висловлювання учасників повинні стосуватися саме теми обговорення. – Кожна думка має супроводжуватися аргументами. Учителеві можна ставити навідні запитання на кшталт: Які факти підтверджують цю позицію?, Як ви дійшли такого висновку? – Результатом дискусії може бути як консенсус (досягнення узгодженого рішення), так і збереження розбіжностей. Під час планування дискусії важливо

враховувати кілька факторів, зокрема час, необхідний для обговорення, і простір, що забезпечує комфортну участь усіх учнів.

Методи дискусії, такі як «Прес», «Займи позицію», «Зміни позицію», «Коло ідей», «Дебати», «Ток-шоу», та «Неперервна шкала думок», є ефективними інструментами для заохочення активного залучення учнів до навчального процесу, формування критичного мислення та розвитку комунікативних навичок. Вони дозволяють не лише організувати живе обговорення, але й стежити за участю всіх учнів, їхніми аргументами та настроєм класу.

Під час організації дискусії важливо враховувати такі моменти: чітка постановка мети, яка задає напрямок діяльності й не дозволяє відхилятися від основної теми; раціональне використання часу, щоб не перевантажувати урок та зберегти зосередженість учнів; продумана вступна частина, яка створює відповідний емоційний та інтелектуальний настрій для продуктивної роботи.

Логіка застосування дискусійного методу може бути варіативною: організація дискусії як підсумкового етапу вивчення теми; включення дискусійних елементів у традиційні етапи уроку, такі як перевірка домашнього завдання чи закріплення нового матеріалу; навчальний процес у форматі самостійної чи групової роботи з подальшим обговоренням результатів.

Структура організації роботи: 1. Етап підготовки дискусії: вибір проблемної теми, яка дозволяє різновекторні підходи в обговоренні; планування ходу дискусії та попередня підготовка маленького плану для учнів; підготовка додаткових матеріалів (літератури, нотаток тощо); активне залучення учнів до складання плану, що стимулює їхню мотивацію; складання провокативних запитань для привернення уваги до проблеми та активізації обговорення; створення довірливої атмосфери, що заохочує щирість і взаємоповагу.

2. Хід дискусії: повторення правил ведення дискусій для забезпечення порядку й дотримання меж теми; уважне слухання, коригування ходу обговорень і контроль динаміки настрою учнів; м'яке коригування курсу обговорення в разі відхилення від теми;

методичне завершення обговорення із запитанням: Чи хоче хтось щось додати?, що стимулює осмислений підсумок; перехід до узагальнення результатів через аналіз переконливих аргументів та ідентифікацію нових питань для подальшого дослідження.

Реалізація методів: 1. *«Займи позицію»*: Під час аналізу трагедії В. Шекспіра «Гамлет» з восьмикласниками ставиться проблемне запитання: *Який образ Гамлета є ближчим до істини?* Учні займають місця в класі згідно зі своїм рішенням: підтримка думки Маларме, Гете чи нейтральна позиція. Кожен аргументує свою точку зору. 2. *«Коло ідей»*: Обговорюється проблематика роману В. Гюго «Собор Паризької Богоматері»: *У чому полягає сенс життя – у самопожертві чи задоволенні бажань? Чи виправдані дії Клода Фролло? Яке життя могла б мати Есмеральда з кожним героєм?* Важливо давати кожному учневі можливість висловитися й сприяти активному залученню всього класу до обговорення.

Розвиток творчої особистості за допомогою інноваційних технологій є важливим аспектом сучасного освітнього процесу. Сьогодні освіта пропонує багатий вибір методів і технологій: дидактичні ігри, вправи, пошуково-проблемні завдання, якими можна ефективно розвивати креативність, критичне мислення, зацікавленість у навчанні та навички прийняття рішень. Такі інструменти надають можливість учням реалізувати власні мініпроекти і зміцнювати їхню самостійність мислення. Варто особливо підкреслити роль гри на уроках світової літератури: вона перетворює розвагу на пізнавальну діяльність.

Ігрові елементи застосовуються з різною метою: як окремий метод для засвоєння теми чи навіть розділу, як частина ширшої технології, фрагмент уроку (наприклад, вступ, пояснення, закріплення знань), або ж як позакласна діяльність. Деякі ефективні завдання, що стимулюють творчість учнів:

1. «Інтерв'ю з автором чи персонажем». Наприклад, вивчаючи трагедію Вільяма Шекспіра «Ромео і Джульєтта», учні можуть організовувати уявне інтерв'ю з головними героями. Питання можуть бути такими: *Ромео, чому у вашої родини конфлікт із родом Капулетті?*, *Джульєтто, що стало початком цього протистояння?* або *Ромео, які почуття ви пережили після загибелі Тібальда?*

2. «Літературні диктанти». Наприклад, ознайомлюючи учнів із класицизмом, можна поставити питання на кшталт: *Що спричинило виникнення класицизму?, Які хронологічні межі цієї епохи?* чи *Кого вважають теоретиком класицизму?*.

3. Гра «Лови помилку». Після прочитання роману Жуль Верна «П'ятнадцятирічний капітан» можна запропонувати учням знайти неточності в наведеному текстовому уривку.

4. «Опис героя за допомогою епітетів». Вивчаючи «Малюк Цахес на прізвисько Циннобер» Е. Т. А. Гофмана, учні створюють перелік епітетів для характеристики Балтазара й Цахеса.

5. «Написання листа персонажу чи автору». Наприклад, у 5 класі під час аналізу казки Андерсена «Снігова Королева» учні пишуть листи до героїв, таких як Кай чи Герда, а інші діти відгадують, кому адресується текст.

6. «Створення кіносценарію» або «продумування альтернативної кінцівки сюжету», що відповідає стилю автора.

7. «Анкета літературного героя чи автора». Учні пропонують заповнити спеціальну картку з ключовими питаннями про того чи іншого персонажа або письменника.

8. «Добір епіграфу до твору». Це завдання вчить аналізувати текст і відображати його головну ідею через влучну цитату. Усі ці завдання не лише роблять уроки більш інтерактивними та цікавими, але також сприяють розвитку критичного мислення й уяви в дітей, підвищуючи їхню мотивацію до навчання та залученість у процес.

На уроках пропонується учням широкий спектр інтерактивних завдань та ігор, спрямованих на вдосконалення їхніх знань, розвиток мислення й творчих здібностей: 1.**Мікрофон** – кожен учень висловлює свої думки та враження через уявний мікрофон. Запитання для обговорення можуть бути такими: *«Простак – це філософська повість, тому що...»*, *«Доба бароко – це...»* чи *«Чи правда, що краса врятує світ?»*. 2.**Інтелектуальна розминка** – допомагає налаштувати дітей на роботу, спонукаючи до роздумів із запитаннями, пов'язаними з темою. Наприклад, після вивчення теми «Міфи» для учнів 6 класу: групам пропонуються завдання, як-от: *Ім'ям якої давньогрецької богині названа столиця Греції?* або *Який міф про*

Геракла нагадує вам назва шоколадного батончика?.

3.**Літературний пінг-понг** – гра для закріплення знань про літературних героїв. Наприклад, вчитель називає героя, а учні підбирають його пару: Малюк – (Цахес), Ромео – (Джульєтта).

4.**Літературний турнір** – підготовлений учень називає твір, решта має назвати автора: «Снігова королева» (Г. К. Андерсен), «Пеппі Довгапанчоха» (Астрід Ліндгрен), «Червона Шапочка» (Шарль Перро).

5.**Літературне лото** – командна гра. Наприклад, при вивченні творчості Адама Міцкевича у 9 класі, завдання можуть бути такими: *Батьківщина А. Міцкевича? (Польща), Місце народження поета? (Новогрудок), Професія батька? (Адвокат).*

6.**Порушена послідовність** – завдання на перевірку знання тексту твору. Учні мають впорядкувати фрагменти у правильному авторському порядку. Для прикладу: після вивчення роману Жуля Верна «П'ятнадцятирічний капітан» в 6 класі бібліотекар «передаватиме» лист від Негору зі словами про порушення послідовності подій у романі: – Шхуна – бриг «Пілігрим», – Дік Сенд – Напівзатоплене судно, – Кит на обрії – Капітан Сенд.

7.**Складання сенкану** – учні висловлюють своє ставлення до поняття, постаті чи літературного образу, створюючи п'ятирядковий вірш певної структури.

8.**Асоціативний куш** – добір асоціацій до певного поняття або персонажа. Наприклад, Санчо Панса (7 клас, Мігель де Сервантес, «Дон Кіхот») характеризується як лінивий, хитрий, користолюбний, практичний, життєлюбний, дотепний, мудрий.

9.**Створи тест** – учням пропонується самостійно розробити тест із варіантами відповідей, що охоплює вивчену тему.

10.**Вільне письмо** – вправа для розвитку мислення й самовираження: протягом 5 хвилин учні записують власні думки щодо заданої теми без перерв і зупинок.

Це завдання спрямоване на формування уявлення учнів не лише про творчість письменників, а й про їхню особистість. Учні мають змогу: – вибирати назви вивчених творів із запропонованого переліку слів; – ідентифікувати героя літературного твору на основі наведеної цитати. Одним із ключових завдань учителя літератури є використання інноваційних методик, зокрема методу проєктів. Цей підхід дозволяє об'єднати кілька сучасних освітніх концепцій, таких як

особистісно орієнтований та комунікативно діяльнісний підходи. Метою методу є розвиток важливих якостей у школярів: ініціативності, наполегливості, толерантності, здатності працювати в команді, змагальності, уміння аналізувати та узагальнювати інформацію, критично мислити і самостійно приймати рішення. Наприклад, в рамках проєкту «Поради Олександрю Селькірку від Робінзона Крузо» учні об'єднуються в групи і працюють над завданнями: 1. *Як створити глиняний посуд на безлюдному острові?* 2. *Як організувати молочну ферму?* 3. *Як вирощувати та зберігати зернові культури?* 4. *Як пекти хліб у польових умовах?* Після виконання завдань кожна група презентує свої ідеї у вигляді листівок з «інструкціями».

Такий формат підходить для учнів 6 класу під час вивчення роману Даніеля Дефо «Пригоди Робінзона Крузо». Для стимулювання творчої активності учнів пропонується використовувати нестандартні форми уроків: екскурсії, подорожі, диспути, дослідження, казкові уроки, літературні гостини чи панорами. Також корисним є залучення дітей до ролі «вчителя», щоб вони самостійно передавали знання своїм однокласникам.

У сучасних реаліях важливо використовувати комп'ютерні технології та Інтернет як інноваційні засоби навчання. Мультимедійні програми, електронні посібники та власноруч створені презентації стають невід'ємними елементами освітнього процесу. На кожному уроці значною мірою застосовується інтерактивний підхід. Тут доречно пригадати перероблену дослідницею Ольгою Пометун думку Конфуція: – Те, що я чую, – забуваю. – Те, що бачу і чую, – трохи пам'ятаю. – Те, що чую, бачу й обговорюю, – починаю розуміти. – Те, що чую, бачу, обговорюю і виконую, – стає для мене знанням і навичкою. – Коли ж я навчаю інших, – я стаю майстром.

Урок літератури має стати моментом зупинки в нашому динамічному світі, коли учень може заглибитися у свій внутрішній світ, відчувати власну душу та зрозуміти зв'язок із оточенням. Водночас ефективність занять завжди залежить від активності школярів. Практика показує, що ті уроки, де діти прямо залучені до процесу роботи і ця участь має для них особистісну вагу, запам'ятовуються найкраще. Особливо якщо тематика відображає їхні інтереси та потреби.

Обираючи інтерактивні технології для роботи, будь то кооперативне навчання, ігрові методи, дискусії чи інші підходи, важливо пам'ятати, що кожен метод ефективний настільки, наскільки він сприяє формуванню мислення учнів, стимулює їхню пошукову діяльність і орієнтується на розвиток індивідуальних здібностей та нахилів. Інтеграція інноваційних технологій, таких як інтерактивні, мультимедійні або проєктні підходи, суттєво змінює освітній процес, ставлячи учня в його центр. Основною метою залишається розвиток інтелектуальних і творчих можливостей дитини, активізація пізнавальної діяльності та усвідомлення нею моральних цінностей. Завдяки цьому учні не лише здатні до самореалізації, а й навчаються мислити самостійно, приймати зважені рішення, розв'язувати важливі життєві проблеми.

Використання інноваційних підходів у традиційній освітній системі відкриває перед учнями можливості для розвитку талантів і здібностей. Здобуття знань стає цікавим і творчим процесом, що одночасно підвищує рівень навчальних досягнень і формує моральні якості дитини: повагу до інших, любов до своєї країни та відповідальність за своє суспільне оточення. Крім того, забезпечується психологічний комфорт та емоційна стабільність учнів, а також їхня здатність адаптуватися в соціумі. Важливо розвивати навички самореалізації й ефективної участі в індивідуальній або колективній діяльності. Педагогічний процес завжди сповнений як успіхів, так і викликів. Проте найвищою нагородою для вчителя є той момент, коли в очах учня пробуджується іскорка думки, бажання пізнати щось нове. Саме в ці хвилини відбувається становлення особистості учня – через його думки, емоції та свідомі дії. Для педагога ж важливо постійно самовдосконалюватися, шукати нові підходи й допомагати своїм вихованцям пройти шлях до самопізнання та саморозвитку.

Ефективність підходів до вивчення зарубіжної літератури значно зростає завдяки застосуванню технологій інтерактивного навчання. Використання методик цієї системи сприяє створенню належних умов для формування позитивної мотивації учнів до навчання та дає змогу реалізовувати диференційований підхід. Це дозволяє дітям обирати власний рівень засвоєння матеріалу

відповідно до освітніх стандартів та поглиблювати навички співпраці з однокласниками.

У результаті підвищується ефективність не тільки навчального процесу, а й розвитку школярів як особистостей. Формуються такі важливі компетентності, як соціальна, комунікативна, самоосвітня та особистісна. Аналіз наукової й методичної літератури підтверджує доцільність технологій активного навчання. Це особливий підхід до організації освітнього процесу, який сьогодні неможливо ігнорувати. Використання цих методів значно збагачує уроки: вони стають більш динамічними, заохочують пошукову діяльність і викликають у педагогів та учнів позитивну атмосферу та емоції. Сучасна освіта у світі все більше привертає увагу урядів як стратегічно важлива галузь. Якість та ефективність освіти стають пріоритетними показниками національної безпеки й конкурентоспроможності держави. Рівень підготовки молодого покоління нині оцінюється як ключовий фактор успіху країни на глобальній арені.

§ 6. МОДЕЛЮВАННЯ УРОКУ. ПРОЄКТНО- КОНСТРУКТОРСЬКА

МОДЕЛЬ УРОКУ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ (ПКМУ)

Компетентісно-діяльнісний урок зарубіжної літератури являє собою гнучку, цілісну, динамічну систему, яка об'єднує взаємопов'язані компоненти, змістові лінії, компетенції й навчальні ситуації. Такий підхід забезпечує як літературний, так і духовний розвиток учня-читача, створюючи неперервну взаємодію між учителем та колективом у межах класу та інших форм організації освітнього процесу. Подібний урок спрямований на досягнення запланованих результатів усіма учасниками навчального процесу. Він надає особистісно орієнтований простір, де школяр може повною мірою реалізувати свій внутрішній потенціал через глибоке осмислення художніх творів та літературно-мистецьких текстів. Водночас це сприяє прояву професійної компетентності як учителя, так і учня, які виступають фасилітаторами навчального процесу,

використовуючи діяльнісні та психодраматичні технології підготовки і проведення занять.

Типологія уроків зарубіжної літератури передбачає їхню класифікацію на основі суттєвих структурних і функціональних особливостей літератури як мистецтва слова. Це потребує врахування цільової спрямованості системи літературної освіти в загальноосвітній чи профільній школі, навчально-пізнавальної та розвивальної мети, етапів аналізу художнього твору, рівня сформованості читацьких умінь і навичок інтерпретації тексту, а також здатності використовувати літературознавчі поняття. Така типологізація дозволяє структурувати й узагальнювати різновиди уроків літератури для побудови цілісної системи.

Технологія уроку зарубіжної літератури є системою способів, методів, форм і засобів, яка забезпечує реалізацію завдань літературної освіти та гармонійного розвитку особистості учня-читача. Ця система враховує можливості учасників читацької діяльності та побудована як послідовність дій, що гарантують досягнення запланованих результатів у вивченні літератури. Основою технології є індивідуальний підхід, методичний професіоналізм учителя та його здатність мислити глобально й локально, створюючи творчий навчальний процес.

Особлива увага приділяється формуванню креативної особистості школяра, яка зможе розвивати свої здібності, бути конкурентоспроможною та знаходити своє місце у світі. Моделювання уроку передбачає створення системи навчальних ситуацій для активізації пізнавальної діяльності учня. Воно також включає підготовчу роботу вчителя-літератора на етапі проєктування занять відповідно до поставлених цілей. Такий підхід забезпечує стабільні знання з літератури, розвиток читацьких і комунікативних навичок школярів та вдосконалення професійної майстерності педагога.

Цей текст акцентує увагу на особливостях підходу до організації уроків літератури, які можуть проводитися як на етапі підготовки, так і під час самого навчання, а також у рамках позакласної та позашкільної діяльності. Моделювання уроку пропонує системний спосіб його структурування, створюючи простір, орієнтований на формування творчої особистості. Воно базується на діяльнісному підході, що сприяє як інтенсифікації

процесу навчання, так і розвитку суб'єктів навчально-пізнавальної діяльності. Такий підхід потребує від учителя високого рівня технологічної та рефлексивної компетентності для передбачення, проектування, моделювання й моніторингу.

Цей комплекс умінь допомагає забезпечити всебічну літературну освіту: загальну для більшості учнів та профільну для класів гуманітарного спрямування. У ньому враховується підготовка системи літературних занять, розробка логіко-семіотичних моделей, створення нових видів навчальних матеріалів із використанням сучасних інформаційних технологій.

У рамках проектно-конструкторської моделі уроку літератури (ПКМУ) описуються логіка й структура взаємодії між учасниками навчального процесу. Це гнучкий процес організації навчальної діяльності, що включає композиційні та змістовні лінії, адаптовані під цілі літературної освіти учнів. Навчальна ситуація, яка може бути заздалегідь запланованою або спонтанно виниклою, розглядається як ключовий компонент уроку. Вона виникає за певних педагогічних умов і потребує ефективного вирішення взаємодії між суб'єктами читацької діяльності. Такі ситуації мають на меті розвиток умінь учнів адекватно реагувати на обставини, що виникають, формувати толерантність і здатність знаходити оптимальні рішення. Крім того, вони сприяють удосконаленню взаємостосунків між учасниками навчального процесу, не порушуючи гармонійної співпраці. Для побудови подібних занять важливим є конструктор уроку літератури – інструмент, який дозволяє педагогу проектувати заняття на структурному та змістовному рівнях із застосуванням програмних засобів.

Графоконструкція такого уроку передбачає узгодження змістових ліній із його темою, методами й поставленими цілями. Водночас вона спрямована на розвиток компетенцій учнів і забезпечення їхнього поступу без порушення специфіки літератури як мистецтва слова чи драматургійної цілісності заняття.

Змістові лінії літературної освіти учня-читача

Аксіологічна складова передбачає аналіз художнього твору в єдності його етичних та естетичних вимірів із метою формування ціннісних орієнтацій і розвитку творчих здібностей особистості. Літературознавча складова зосереджена на засвоєнні теоретичних і історико-літературних знань та розгляді твору в контексті літературного процесу. Інваріантна (державний стандарт): Культурологічний аспект включає усвідомлення літератури як невід'ємної частини духовної культури України та інших народів. Варіативна (за вибором учителя): Комунікативно-мовленнєвий компонент спрямований на розвиток зв'язного мовлення через: – складання відповідей на завдання на основі художнього тексту, висловлення власної думки за певною темою, проблематикою чи жанрово-стильовими особливостями тексту; – виразне читання, запам'ятовування творів напам'ять та їх емоційне виконання; – риторичну культуру, яка охоплює знання тематики, ораторські навички й здатність до аналітико-пошукової діяльності у формі як усних виступів, так і писемних текстів у науковому стилі.

Діяльнісно-організаційна складова формує систему компетенцій, таких як: – навички аналізу, синтезу, узагальнення й структурування інформації; – розвиток психологічних якостей (увага, пам'ять, спостережливість), творчого мислення; – робота з різними джерелами інформації (паперовими, цифровими чи медійними); – використання способів збору, трансформації та адаптації матеріалів відповідно до читацьких, професійних або соціальних інтересів.

****Модель компетенцій суб'єктів літературної освіти**.** Учень-читач має можливість розвивати такі компетенції: аксіологічна, читацька, літературознавча, металінгвістична, комунікативно-мовленнєва, когнітивно-прогностична, соціальна, технологічна, інформаційна, візуалізаційна, креативна, рефлексивна, валеологічна та інші. Учитель зарубіжної літератури володіє компетенціями: прогностична, проєктувальна, конструкторська, інформативна, організаторська, комунікативна, аналітична, рефлексивна, акмеологічна, аксіологічна тощо.

Літературна освіта і читацька діяльність охоплюють систему загальних і специфічних компетенцій. Читацька діяльність

школяра у процесі літературної освіти включає: – сприйняття авторських ідей у художньому тексті; – розуміння підтексту й аналіз змодельованих життєвих ситуацій; – створення власного тексту відповідно до читацького рівня й життєвого досвіду з метою духовного й естетичного збагачення особистості. Літературно-мистецька компетентність учня інтегрує у собі соціальний досвід і сприяє наповненню культурного та освітнього простору. Це забезпечує формування системи цінностей і компетенцій через співпрацю елементів читання: *учень → автор → художній твір → персонаж → учитель → джерела комунікації → соціум → світова культура*.

До складу ключових компетенцій входять такі складові: аксіологічна, читацька, літературознавча, металінгвістична, комунікативно-мовленнєва, когнітивна, прогностична, соціальна, технологічна, інформаційна, візуалізаційна, фасилітативна, креативна, рефлексивна, валеологічна, організаційна та інші. Читацька компетенція передбачає сформовану здатність учня виконувати читацькі дії з метою задоволення естетичних, інтелектуальних та практичних потреб. Вона забезпечує налагодження діалогічної взаємодії з автором і героями твору, розуміння глибинної сутності тексту, а також уявного моделювання картин життя в межах текстового та підтекстового змісту.

Проектно-конструкторська компетенція стосується здатності вчителя орієнтуватися та ефективно діяти в освітній діяльності. Вона охоплює готовність інтегрувати концептуально-прогностичні, конструкторсько-операційні, моніторингово-рефлексивні та програмно-інструментальні навички для визначення та досягнення запланованих освітніх результатів. Металінгвістична (або лінгвістична) компетенція спрямована на здатність школярів аналізувати специфічні мовні засоби письменника. Це включає дослідження жанрових, родових і стилістичних особливостей твору, побудову діалогічних стосунків між елементами тексту, а також виявлення авторської позиції шляхом аналізу мовлення персонажів і оповідача.

Прояви металінгвістичної компетенції відображаються у здатності інтерпретувати авторське слово як вираження його особистісного світосприйняття. Особливе значення надається

мові героїв, риториці оповідача, а також проявам інтертекстуальності – стилізаціям, пародіям або епістолярній формі. Комунікативно-мовленнєва компетенція ґрунтується на здібностях учнів виконувати художнє читання або декламування творів напам'ять. Вона також включає вміння формулювати зв'язні письмові чи усні відповіді на питання за текстом, створювати власні висловлювання відповідно до жанрово-стильових вимог твору або навіть писати оригінальні твори. До важливих аспектів належить також застосування технік виразного читання, переказу чи креативного інтерпретаційного викладу літературного матеріалу.

Напрямки, запропоновані для літературної та фольклорної освіти, створюють захопливе підґрунтя для творчого розвитку учнів, а також формування низки компетенцій, які забезпечують глибше розуміння текстів і стимулюють розвиток уяви, критичного мислення й аналітичних здібностей. У процесі навчання із залученням тем, таких як: *«Як козаки ввійшли в Інтернет»* чи *«Двобій братів Котигорошків і Кличків»*, учні можуть креативно осмислювати художній текст, переносити його персонажів у сучасну реальність і пропонувати власні інтерпретації конфліктів, сюжетних ліній чи розв'язок.

На базі компетенцій когнітивного та креативного характеру учень має змогу заглиблюватися у світ твору, відтворювати його у власному сприйнятті й доповнювати новими елементами. Це сприяє не просто вивченню тексту, а створенню індивідуального діалогу з автором. Наприклад, літературний герой міг би переживати сучасні виклики, такі як цифрова революція чи глобалізація, роблячи його переживання релевантними для сьогодення.

Візуальна компетенція також відіграє важливу роль, дозволяючи учневі уявити себе в контексті твору чи запропонувати варіанти його переосмислення. Ця здатність формує вміння сприймати текст через образи й символи, що наголошує на розвитку сенсорного сприйняття. Наприклад, уявлення козака з минулого в нинішньому інформаційному світі дає можливість із нової перспективи осмислити ідеали свободи та гідності. Риторична компетентність допомагає учням не лише творчо адаптувати й розвивати текст, але й презентувати свої

думки впевнено й структуровано. Ця навичка особливо цінна для старшокласників-дослідників, які можуть виступати як літературні аналітики або критики. В процесі роботи вони навчаються аргументовано доводити власні ідеї, взаємодіяти з іншими учасниками навчального процесу та розвивати комунікативні здібності.

Сучасна літературна освіта повинна бути не лише засобом передачі знань, а й платформою для особистісного зростання. Завдяки використанню мультимедійних ресурсів та інтерактивних методів учні отримують можливість відкривати для себе літературний світ через призму сьогодення, інтегруючись у міжкультурний простір і адаптуючись до вимог сучасного соціуму.

Риторична компетентність вчителя літератури – це здатність до майстерного володіння мовою, що визначається і регулюється законами мислення та мовленнєвої діяльності. Основними принципами є концептуальність, стратегічність, тактичність, системно-аналітичний підхід, врахування особливостей аудиторії та забезпечення ефективної комунікації. Ця компетентність реалізується через вибір стратегій і тактик мовлення відповідно до навчальної ситуації, літературного матеріалу, складу аудиторії та індивідуальних потреб читача-учня.

Фасилітативна компетентність є важливою складовою взаємодії між учителем та учнем. Вона включає здатність бути організатором і партнером у навчально-мистецькому процесі, діяти гуманно та емпатично, встановлюючи довіру і взаєморозуміння. **Оснoву фасилітативної компетентності становлять такі елементи:** – Емпатичне сприйняття і розуміння у процесі літературної освіти й міжособистісного спілкування. – Безумовне позитивне ставлення один до одного як під час професійної взаємодії, так і в життєвих ситуаціях. – Уміння діяти конгруентно зі своїми читацькими цілями та узгоджувати їх із потребами партнерів.

Ключові компетенції вчителя-фасилітатора у співпраці з учнем полягають у наступному: 1. Можливість створювати атмосферу довіри для плідної співпраці. 2. Здатність залишатися неупередженим, аргументовано обговорюючи й сприймаючи будь-які точки зору. 3. Вибір найбільш ефективних методик і

технологій для досягнення визначених результатів. 4. Організація навчального процесу в інтеграції з літературно-мистецьким простором, уникаючи жорсткої лінійності. 5. Вплив на формування системи цінностей учнів із розкриттям їхньої індивідуальності. 6. Уміння передавати думки зрозуміло й переконливо, встановлюючи контакт із аудиторією. 7. Створення ситуацій успіху для учнів із щирим визнанням їхніх досягнень. 8. Об'єктивна організація оцінювання на основі чітких критеріїв, орієнтованих на розвиток літературної майстерності учня.

Технологічні моделі уроків літератури будуються за принципом співпраці між учителем і учнем у межах компетентісно-діяльнісної парадигми. Архітектоніка таких уроків охоплює чітку структуру, яка забезпечує методологічну цілісність. Тип уроку: настановчо-мотиваційний урок зарубіжної літератури (увідний). Структура уроку:

****Початок уроку:**** 1. *Вступне слово вчителя:* – Провокування інтересу через інтригу чи коментар до тематичного вислову або ідеї дня. – Використання значущого факту чи сцени з літературного твору для залучення уваги. – Посилання на особистісний досвід письменника чи учня, висвітлення подій мистецького характеру.

****Основна частина:**** 2. *Орієнтація на цілі уроку:* – Літературна хвилинка: читання творів чи уривків, підготовлених учнями заздалегідь. – Об'єднання зусиль у визначенні теми уроку та формулюванні читацьких завдань. – Особистісна мотивація кожного учасника до активної діяльності. – Забезпечення налаштування на досягнення позитивного результату в літературно-мистецьких завданнях.

Кульмінаційні аспекти вирішення літературно-мистецьких завдань: Проєктивно-операційна лінія літературно-мистецької освіти: розробка проєктно-конструкторської моделі вивчення курсу зарубіжної літератури; створення моделей вивчення літературної теми у статичному та/або динамічному контексті; коментування логіко-семіотичної моделі (ЛСМ) вивчення курсу.

Обговорення реалізації ПКМК з учнями, за можливості – з батьками: розробка моделі компетенцій учня-читача, визначення траєкторії його літературного розвитку на новий навчальний рік; методи закріплення запропонованої літературної теми через

ЛСМ; робота над програмою вивчення теми учнем протягом чверті; аналіз, коригування, внесення змін та доповнень до програми.

Презентація навчальних матеріалів: організація виставки художніх творів; ознайомлення з підручниками та допоміжними навчальними посібниками; вільний вибір навчальних джерел учнями та батьками; проведення консультацій: «Особливості нових підручників», «Як працювати із джерелами», «Засоби досягнення читацьких результатів».

Рекомендації від фахівців (психолога, медпрацівника, бібліотекаря): аналіз пам'яток і рекомендацій щодо розробки моделі читача та його літературного розвитку; проведення тестувань і обговорення результатів в індивідуальному форматі; ознайомлення з рекомендованими списками літератури для курсу; використання Інтернет-джерел у навчальному процесі.

Рефлексивно-корективна лінія контролю літературної освіти: – Подання звітів учнями про прочитані художні твори (у період канікул, протягом чверті). – Обговорення вражень від самостійно прочитаного або від творів певного автора. – Проведення вхідного контролю читацького досвіду (тестування, співбесіди, презентації). – Самооцінювання робіт із зарубіжної літератури, виконаних у міжсеместровий час.

Слово-епілог від учителя: – Надання варіативних, особистісно спрямованих домашніх завдань. – Підведення підсумків роботи учнів-читачів за уроком або темою загалом. – Заключне звернення вчителя до учнів, їхніх батьків і колег.

Рефлексивно-корективна складова контролю літературної освіти та читацького досвіду учнів: – Учнівський звіт про прочитані художні твори (під час літніх канікул чи протягом навчальної чверті). – Обмін враженнями від самостійного читання або аналізу творчості письменника. – Вхідний контроль рівня літературно-читацьких компетенцій учнів (задіяно тестування, співбесіди, презентації). – Самооцінка успішності самостійної роботи з читання за літній період чи чверть. Завершення уроку.

Заклучне слово вчителя-словесника: – Варіативне домашнє завдання, орієнтоване на індивідуальні інтереси учнів. – Підбиття

підсумків читацької діяльності учнів на уроці. – Адресне слово звернення вчителя до читачів-учнів, їхніх батьків чи колег.

Архітектоніка уроку та лінії співпраці вчителя літератури з учнем-читачем у контексті компетентнісно-діяльнісного підходу. Тип уроку: настановчо-мотиваційний вступний урок зарубіжної літератури (Н-МЛ). Різновиди уроку (навчальні ситуації): увідний, вступний. Вступна частина уроку. Слово вчителя-словесника до учнів-читачів: – Створення інтриги за допомогою тематичного вислову (ідея дня, цитата, мотто до теми). – Виокремлення значущих деталей, фактів, елементів періоду чи епохи, що розглядається; акцент на важливих культурних подіях того часу. Основна частина уроку

Орієнтаційно-прогностична складова літературної освіти: – Літературно-мистецький фрагмент уроку (читання, обговорення творів, ознайомлення з мистецькими зразками епохи). – Формулювання теми уроку та ключових читацьких завдань у співпраці з учнями. – Постановка цілей, важливих для особистісного читацького розвитку учнів. – Обґрунтування мотивів читання та завдань вчителем або самими учнями. – Формування позитивного настрою для вирішення літературно-мистецьких задач.

Кульмінаційні моменти уроку та реалізація завдань. Проєктивно-операційна складова літературно-мистецької освіти: – Представлення проєктно-конструкторської моделі вивчення літературного курсу (ПКМК для конкретного класу). – Аналіз моделей вивчення літературної теми (статичні або динамічні підходи). – Коментар і пояснення логіко-семіотичної моделі (ЛСМ). – Визначення й обговорення етапів формування компетенцій читачів: відповідність компетенцій змісту обраного літературного матеріалу, формування понятійно-термінологічної бази учнів із розглянутої теми, спільне створення схеми або плану вивчення матеріалу із залученням учнів і вчителя, можливо міждисциплінарного характеру.

§ 7. КОМПАРАТИВНИЙ ТИП АНАЛІЗУ ЛІТЕРАТУРНОГО ТВОРУ ЯК ПРОДУКТИВНИЙ МЕТОД ЗАСВОЄННЯ ЛІТЕРАТУРНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Компаративний тип аналізу літературного твору

Компаративний тип аналізу (порівняльний аналіз) – це метод дослідження літературного твору, що передбачає порівняння різних текстів або їх елементів для виявлення спільних рис і відмінностей. Цей метод дозволяє глибше зрозуміти особливості аналізованого твору через його зіставлення з іншими творами, авторами, жанрами чи літературними традиціями. Мета компаративного аналізу: **Виявлення спільних тем і мотивів:** аналіз тем і мотивів, які повторюються в різних творах або контекстах. **Розуміння літературних впливів:** дослідження впливів одних творів на інші, зокрема, як твір реагує на інші літературні тренди або традиції. **Глибше розуміння тексту:** з'ясування особливостей тексту через порівняння з іншими творами. **Оцінка літературних досягнень:** визначення літературної цінності аналізованого твору у контексті ширшого літературного поля.

Основні принципи: **Систематичність:** порівняння повинно бути чітко структурованим, з визначенням критеріїв і аспектів для аналізу. **Об'єктивність:** оцінка творів повинна бути неупередженою, ґрунтуватися на літературних фактах і доказах. **Контекстуальність:** розгляд творів у контексті їхнього культурного, історичного та соціального середовища.

Шляхи компаративного аналізу: **Порівняння жанрових і стилістичних особливостей:** аналіз жанру, стилю, структури твору у порівнянні з іншими творами того ж жанру чи стилю; виявлення спільних і відмінних рис у використанні літературних форм і жанрових особливостей. **Порівняння тем і мотивів:** вивчення основних тем і мотивів твору у контексті інших творів того ж автора чи інших авторів; аналіз, як певні теми розвиваються і змінюються в різних контекстах. **Порівняння персонажів і їхніх характеристик:** дослідження образів персонажів у різних творах, їхніх мотивів і розвитку; аналіз персонажів як архетипів або типів у порівнянні з іншими персонажами літератури. **Порівняння історико-культурного контексту:** вивчення соціально-культурних умов, у яких

створювався твір, і порівняння їх із контекстом інших творів; аналіз впливу культурних і соціальних обставин на зміст і форму твору. **Порівняння літературних технік і стилістичних прийомів:** аналіз використання літературних технік, таких як метафори, символи, наративні стилі, в порівнянні з іншими творами; вивчення того, як техніки впливають на сприйняття і розуміння тексту.

Види компаративного аналізу: **Порівняльний аналіз на основі тем:** вивчення тем, що повторюються у кількох творах, і як вони обробляються по-різному; наприклад, порівняння теми кохання у романах різних авторів. **Порівняльний аналіз персонажів:** дослідження розвитку і мотивації персонажів у різних творах; наприклад, порівняння образів героя в класичній та сучасній літературі. **Порівняльний аналіз стилю і технік:** аналіз стилістичних прийомів і технік, що використовуються авторами; наприклад, порівняння використання символіки у двох різних творах. **Порівняльний аналіз жанрів:** вивчення особливостей різних жанрів і того, як один і той же сюжет може бути адаптований під різні жанри; наприклад, порівняння трилера і детективу на основі одного й того ж сюжету.

Компаративний тип аналізу є продуктивним методом засвоєння літературного матеріалу, оскільки дозволяє глибше зрозуміти текст через порівняння з іншими літературними явищами. Цей метод не тільки сприяє виявленню літературних впливів і тенденцій, але й розвиває критичне мислення, допомагає учням краще розуміти як окремі тексти, так і літературні традиції в цілому.

Різні рівні компаративного вивчення програмного матеріалу творів зарубіжної та української літератури

Компаративне вивчення творів зарубіжної та української літератури може здійснюватися на кількох рівнях, в залежності від глибини аналізу та цілей навчання. Ось основні рівні такого вивчення:

1. **Базовий рівень: Опис:** на цьому рівні вивчення зосереджено на основних аспектах творів, таких як сюжет, персонажі, основні теми та мотиви. **Цілі: Основи порівняння:** ознайомлення учнів із загальними характеристиками творів обох

літератур. **Виявлення спільних тем:** розпізнання загальних тем і мотивів, які зустрічаються в обох літературах. **Основи жанрових порівнянь:** порівняння жанрів і стилістичних особливостей творів. **Приклади:** порівняння сюжетів класичних романів або казок з української та зарубіжної літератури; вивчення основних мотивів, таких як кохання, боротьба добра і зла, що присутні в творах різних культур.

2. *Середній рівень:* **Опис:** цей рівень вимагає більш детального аналізу текстів і їх контексту. Учні порівнюють не лише загальні теми, але й специфічні літературні прийоми та стилі. **Цілі: Глибший аналіз персонажів:** порівняння розвитку персонажів, їхніх мотивів і характеристик. **Аналіз стилістичних прийомів:** вивчення літературних технік і стилістичних особливостей творів. **Контекстуальне порівняння:** аналіз соціальних, культурних і історичних контекстів, в яких створювалися твори. **Приклади:** порівняння психологічного портрета героїв у романах українського та зарубіжного письменників; аналіз того, як різні автори використовують символи і метафори для передачі тем і ідей.

3. *Розгорнутий рівень:* **Опис:** на цьому рівні здійснюється глибокий і комплексний аналіз текстів, включаючи філософські, соціологічні та культурні аспекти. **Цілі: Філософський і соціологічний аналіз:** вивчення філософських і соціологічних ідей, які виражаються в творах. **Аналіз впливу і взаємодії культур:** дослідження того, як твори одного культурного контексту впливають на інші і взаємодіють між собою. **Комплексні порівняння:** порівняння комплексних аспектів, таких як структура наративу, ідеологічні підходи, соціальні і політичні контексти. **Приклади:** порівняння філософських поглядів, відображених у творах української і зарубіжної літератури, таких як питання людської природи, моральності або суспільства; аналіз впливу європейських літературних традицій на українську літературу в певні історичні періоди.

4. *Аналіз на рівні тексту і інтерпретації:* **Опис:** цей рівень фокусується на детальному аналізі конкретних уривків текстів і їх інтерпретації в контексті порівняння. **Цілі: Детальний текстуальний аналіз:** вивчення окремих уривків з порівняльним аналізом їхнього значення, стилістичних особливостей і технік.

Інтерпретація і порівняння: розгляд того, як різні автори інтерпретують одні й ті ж теми і мотиви. **Приклади:** порівняння конкретних сцен з романів українських та зарубіжних авторів, зокрема, як ті ж самі події або ідеї подані в різних стилях або з різних перспектив.

5. **Творчий і критичний рівень:** **Опис:** цей рівень передбачає застосування отриманих знань до створення нових творчих проектів або критичних досліджень. **Цілі: Творчі проекти:** створення проектів або есе, що порівнюють літературні твори і досліджують нові аспекти аналізу. **Критичне осмислення:** розробка критичних статей або рецензій, що ґрунтуються на порівняльному аналізі. **Приклади:** написання есе, що порівнює розвиток персонажів у творах різних авторів і жанрів; розробка проекту, що досліджує вплив культурних обмінів на літературні традиції.

Компаративне вивчення літературних творів на різних рівнях дозволяє учням отримати всебічне розуміння як окремих творів, так і літератури в цілому. Кожен рівень поглиблює знання і навички, від загального ознайомлення до комплексного і критичного аналізу, що сприяє розвитку літературознавчих компетентностей і критичного мислення.

Уроки компаративного аналізу різних стилів

Компаративний аналіз різних стилів зарубіжної літератури дозволяє учням глибше розуміти як особливості стилю впливають на сприйняття тексту і його значення. Такі уроки допомагають розвивати навички аналізу, критичного мислення та порівняння, що є важливими для глибокого розуміння літератури.

Урок 1: *Введення в компаративний аналіз стилів:* **Мета:** ознайомити учнів з основами компаративного аналізу літературних стилів, розвинути навички порівняння стилістичних особливостей різних авторів. **Завдання:** пояснити поняття літературного стилю і його значення, продовжити ознайомлення з основними стилістичними прийомами.

Структура уроку: **Вступ (10 хв):** огляд терміна «літературний стиль», пояснення значення стилістичних прийомів у літературі. **Теоретична частина (15 хв):** визначення основних літературних стилів (класичний, модерністський, постмодерністський і т.д.), обговорення особливостей кожного

стилю. **Практична частина (20 хв):** читання уривків з творів, що представляють різні стилі; аналіз уривків з точки зору використання стилістичних прийомів. **Дискусія (10 хв):** обговорення, як стиль впливає на сприйняття тексту, порівняння стильових особливостей в прочитаних уривках. **Заключення (5 хв):** резюме вивченого матеріалу, домашнє завдання: підготувати порівняльний аналіз двох уривків різних стилів.

Урок 2: *Порівняння класичного і модерністського стилів:* **Мета:** проаналізувати відмінності між класичним і модерністським стилями, розвинути навички критичного порівняння літературних стилів. **Завдання:** дослідити специфічні особливості класичного і модерністського стилів, провести порівняльний аналіз двох уривків, що представляють ці стилі.

Структура уроку: **Вступ (5 хв):** огляд теми уроку та значення порівняння стилів. **Теоретична частина (15 хв):** розбір характеристик класичного стилю (класичні форми, структура, симетрія), розбір характеристик модерністського стилю (експерименти з формою, фрагментарність, суб'єктивізм). **Практична частина (20 хв):** читання і аналіз уривків класичного та модерністського творів, заповнення таблиці для порівняння стилістичних особливостей. **Дискусія (15 хв):** обговорення впливу стилю на тематику, персонажів і сюжет, порівняння впливу різних стилів на загальне сприйняття твору. **Заключення (5 хв):** резюме порівняння стилів, домашнє завдання: написати есе про те, як стиль впливає на тематику і сприйняття твору.

Урок 3: *Порівняння постмодерністського і реалістичного стилів:* **Мета:** розглянути відмінності між постмодерністським і реалістичним стилями, поглибити розуміння того, як різні стилі впливають на структуру і тематику твору. **Завдання:** вивчити особливості постмодерністського і реалістичного стилів, провести детальний порівняльний аналіз двох уривків, що представляють ці стилі.

Структура уроку: **Вступ (5 хв):** пояснення цілей уроку і важливості розуміння стилістичних відмінностей. **Теоретична частина (15 хв):** характеристика постмодерністського стилю (ігри з формою, мета-наративи, інтертекстуальність), характеристика реалістичного стилю (точність у зображенні дійсності, деталі повсякденного життя). **Практична частина**

(20 хв): читання і аналіз уривків постмодерністського і реалістичного творів, заповнення порівняльних схем щодо використання стилістичних прийомів. **Дискусія (15 хв):** обговорення того, як стиль впливає на сприйняття реальності у творах, вивчення тем і ідей, які представлені у різних стилях. **Заключення (5 хв):** підведення підсумків уроку, домашнє завдання: написати порівняльний аналіз постмодерністського і реалістичного стилів у вибраному творі.

Урок 4: *Порівняння стилів у різних культурних контекстах:*
Мета: дослідити, як культурний контекст впливає на літературні стилі, порівняти стилі творів з різних культурних і національних традицій. **Завдання:** вивчити вплив культурного контексту на літературні стилі, провести порівняльний аналіз творів з різних культурних контекстів.

Структура уроку: **Вступ (5 хв):** визначення культурного контексту і його впливу на літературні стилі. **Теоретична частина (15 хв):** огляд культурних особливостей, що впливають на стилі (історичні, соціальні, релігійні аспекти), розгляд конкретних прикладів літературних творів з різних культур. **Практична частина (20 хв):** читання і аналіз уривків з творів, що представляють різні культурні стилі, порівняння як культурний контекст впливає на стиль і тематику творів. **Дискусія (15 хв):** обговорення впливу культурного контексту на літературний стиль і його сприйняття, аналіз культурних відмінностей у стилях і їх значення для розуміння тексту. **Заключення (5 хв):** резюме уроку, домашнє завдання: написати порівняльний аналіз літературних стилів з різних культурних контекстів.

Уроки компаративного аналізу різних стилів допомагають учням краще зрозуміти, як літературні стилі впливають на сприйняття тексту і його значення. Залучення учнів до порівняльного аналізу розвиває їхні навички критичного мислення і допомагає глибше зануритися в літературний процес, вивчаючи не лише зміст, але й форму літературних творів.

§ 8. АНАЛІЗ ДРАМАТИЧНИХ ТВОРІВ

Вивчення драматичних творів має свою специфіку, оскільки драма, як жанр, орієнтована на сценічне втілення та взаємодію персонажів через діалог і монолог. Це вимагає особливого підходу в навчанні, що включає аналіз тексту, сцени, акторської гри та театральних прийомів.

Основні етапи вивчення драматичних творів

1. Підготовка до сприйняття драматичного твору

Мета: підготувати учнів до читання і розуміння драматичного твору, ознайомити з історичним, культурним і соціальним контекстом твору. **Завдання:** вивчити біографію автора та історичний контекст, ознайомити з основними театральними термінами і структурою драми. **Методичні прийоми:** лекція або презентація про автора і період його творчості, обговорення історичного та соціального контексту, вивчення структури драматичного твору (акти, сцени, дії). **Зміст:** інформація про історичний і культурний контекст, основні театральні терміни (монолог, діалог, сцена, акти), огляд жанрових особливостей драми. **Значення:** забезпечення базового знання, необхідного для розуміння і аналізу тексту.

2. Читання драматичного твору

Мета: ознайомити учнів з текстом драми, розвинути навички сприйняття і інтерпретації драматичних діалогів і монологів. **Завдання:** читати драматичний твір у класі або вдома, виділити основні сцени та діалоги. **Види читання та їх функції:**
Розгорнуте читання: детальне читання тексту з обговоренням сюжетних ліній і персонажів. **Читання з акцентом:** фокус на певних сценах або монологів для глибшого аналізу. **Сценічне читання:** читання тексту як акторської практики, відтворення сцен. **Специфіка:** у середніх класах: Читання з акцентом на розуміння основних подій і персонажів, у старших класах: Аналіз сценічних прийомів і характерів, що використовуються у творі.

3. Аналіз драматичного твору

Мета: дослідити основні елементи драми: персонажі, конфлікти, сюжет, структуру, аналізувати драматичні прийоми і їх вплив на сприйняття твору. **Завдання:** аналіз персонажів і їхніх мотивів, вивчення конфліктів і сюжетних ліній, аналіз сценічних прийомів, таких як монологи, діалоги, паузи.

Основні принципи: *Історизм:* розгляд твору в контексті історичних подій і культурних тенденцій. *Науковість:* аналіз тексту з точки зору літературознавства. *Єдність:* вивчення взаємозв'язків між різними елементами драми. *Доступність:* пояснення складних моментів у доступній формі. *Емоційність:* оцінка впливу твору на емоційний стан читача.

Шляхи: групові обговорення сцен і персонажів, письмові завдання з аналізу окремих аспектів твору, розбір сценічних інтерпретацій.

Види аналізу: *Персональний аналіз:* дослідження мотивів, розвитку і відносин персонажів. *Сюжетний аналіз:* розгляд структури сюжету, його розвитку і кульмінацій. *Структурний аналіз:* вивчення організації драми (акти, сцени).

4. Завершальний етап вивчення драматичного твору

Мета: узагальнити вивчене, застосувати знання для практичного втілення або критичного осмислення твору. **Завдання:** провести заключну дискусію про основні теми і ідеї твору, розглянути можливі інтерпретації та театральні постановки. **Функції:** *Оцінка:* оцінка розуміння і засвоєння матеріалу. *Інтерпретація:* розвиток особистої інтерпретації твору. *Практика:* можливість реалізації знань у практичних проектах, таких як театральні постановки або рецензії.

Специфічні форми проведення: *Дискусія:* обговорення тем і ідей твору. *Театральна вистава:* розігрування сцен або постановка частини твору. *Рецензії:* написання критичних рецензій на драматичний твір. **Види навчальної діяльності:** *Критичне обговорення:* аналіз різних інтерпретацій. *Творчі проекти:* створення сценаріїв, постерів або театральних вистав.

5. Творчі і практичні завдання

Мета: застосувати знання і навички на практиці, розвивати творчий підхід до драматичних текстів. **Завдання:** розробка театральної постановки або сценічного читання, написання альтернативних сцен або продовжень до драми. **Форми роботи:** *Ролі:* виступи в ролях персонажів. *Сценічне представлення:* розігрування сцен. *Письмові роботи:* написання есе або рецензій.

Вивчення драматичних творів є важливим елементом літературної освіти, яке сприяє розвитку розуміння театального

мистецтва, літературних форм і персонажів. Використання різних методів і форм навчання допомагає учням глибше осмислити та оцінити драми, розвиваючи навички критичного мислення і творчого підходу.

Труднощі виявлення авторської позиції при сприйнятті драми. Особливості читацької інтерпретації

Виявлення авторської позиції у драматичних творах може бути складним завданням через специфіку жанру і характер подання інформації. Драма зазвичай представляє собою діалог між персонажами, а не безпосередній наратив автора, що ускладнює сприйняття і інтерпретацію авторського послання. Ось детальніше про труднощі і особливості читацької інтерпретації драматичних творів.

Труднощі виявлення авторської позиції у драмах

Непряма передача думок: *Діалоги і монологи:* авторська позиція часто виявляється не через прямі коментарі, а через діалоги та монологи персонажів, що може бути неоднозначно інтерпретовано. ***Різні точки зору:*** у драмах часто представлені різні перспективи і конфлікти, що ускладнює виділення єдиної авторської точки зору.

Сценічна природа: *Виконання акторів:* театральна інтерпретація може вплинути на сприйняття авторської позиції, оскільки різні актори та режисери можуть інтерпретувати текст по-різному. ***Фізична дія:*** інформація про персонажів і їхню мотивацію часто передається через сценічну дію, що може бути важко сприйняти лише через текст.

Історичний і культурний контекст: *Історичний фон:* без знання історичного і культурного контексту твору важко правильно інтерпретувати авторські наміри і послання. ***Культурні коди:*** традиції і культурні коди, що використовуються в драмі, можуть бути незрозумілі сучасному читачеві.

Складність персонажів: *Моральна неоднозначність:* персонажі драми часто мають складні моральні позиції, що ускладнює розуміння, яку саме точку зору підтримує автор. ***Конфлікти і протиріччя:*** внутрішні і міжперсональні конфлікти можуть заплутати читача і ускладнити визначення авторської позиції.

Особливості читацької інтерпретації драматичних творів

Аналіз персонажів і їхніх мотивацій: *Характеризація:* розуміння мотивацій і розвитку персонажів допомагає розкрити основні теми і ідеї твору. *Динаміка відносин:* аналіз відносин між персонажами може вказати на глибинні авторські ідеї.

Розбір діалогів і монологів: *Лексичний аналіз:* аналіз мовного стилю персонажів може допомогти у визначенні авторської позиції. *Контекстуальне читання:* вивчення того, як і чому персонажі говорять те, що вони говорять, може розкрити приховані мотиви і ідеї.

Аналіз структури і композиції: *Структурні елементи:* аналіз актів, сцен, і сюжетних ліній допомагає зрозуміти, як автор побудував свій текст для передачі ідей. *Символіка і метафори:* вивчення символічних елементів і метафор може пролити світло на основні теми твору.

Вивчення контексту і періоду: *Історичний контекст:* розуміння історичних подій, на які посилається драма, може допомогти краще зрозуміти авторське послання. *Культурні особливості:* ознайомлення з культурними та соціальними умовами, що вплинули на автора, допомагає в інтерпретації тексту.

Роль сцени і режисури: *Сценічна реалізація:* аналіз сценічних постановок може допомогти зрозуміти різні можливі інтерпретації авторської позиції. *Режисерські рішення:* вивчення того, як режисер інтерпретує текст, може розширити розуміння авторського послання.

Рекомендації для вивчення авторської позиції в драмах

Читання і перегляд різних версій: перегляд різних театральних постановок і читання рецензій може допомогти отримати багатогранне уявлення про текст. **Обговорення і дискусії:** організація обговорень з однокласниками або вчителем допоможе краще зрозуміти різні точки зору на авторське послання. **Дослідження критики і літературознавчих робіт:** ознайомлення з критичними статтями і літературознавчими дослідженнями може надати додаткові перспективи на авторську позицію.

Вивчення драматичних творів вимагає комплексного підходу, який включає не лише текстуальний аналіз, але й розуміння сценічних аспектів та культурного контексту. Це дозволяє краще зрозуміти авторське послання і його вплив на читача або глядача

Активізація діяльності уяви. Мізансценування. Жанр драматичних творів (трагедія, комедія й ін.)

Активізація діяльності уяви, мізансценування і жанрові особливості драматичних творів є важливими аспектами вивчення драми. Розглянемо ці поняття детальніше і їх роль у вивченні драматичних творів.

Активізація діяльності уяви

Мета: розвинути уяву учнів для глибшого розуміння і інтерпретації драматичних творів, стимулювати творчий підхід до вивчення текстів. **Завдання:** допомогти учням візуалізувати сцени, персонажів і ситуації з тексту, сприяти уявленню сценічних постановок і акторських інтерпретацій. **Методичні прийоми:** *Рольові ігри:* відтворення сцен з твору для розуміння персонажів і дій. *Сценічне читання:* читання тексту з акцентом на виразність і емоційність, що допомагає уявити сценічну реалізацію. *Візуалізація:* уявлення сцен, використовуючи описові тексти або ілюстрації, щоб допомогти візуалізувати події і персонажів. **Зміст:** опис сцен і персонажів, використання мовних засобів для стимулювання уяви. **Значення:** розвиває здатність учнів візуалізувати і уявляти собі сцени і ситуації, що сприяє глибшому розумінню тексту і його інтерпретації.

Мізансценування

Мета: допомогти учням зрозуміти і реалізувати сценічні розстановки і рухи персонажів, розвинути уявлення про сценічний простір і його використання. **Завдання:** вивчити, як розташування персонажів і їх рухи на сцені впливають на сприйняття тексту, практично втілити сценічні розстановки для кращого розуміння драми. **Методичні прийоми:** *Репетиції:* проведення практичних репетицій сцен для розуміння мізансценування. *Аналіз сцен:* розбір сценічних інструкцій і описів, наданих у тексті, для вивчення розстановки і рухів персонажів. *Постановка сцен:* розробка і реалізація сценічних розстановок і рухів персонажів. **Зміст:** розташування персонажів

на сцені, дії і рухи персонажів. **Значення:** допомагає краще зрозуміти, як сценічне розташування впливає на драматичний ефект і сприйняття твору.

Жанри драматичних творів

Драматичні твори можуть бути представлені в різних жанрах, кожен з яких має свої особливості і вплив на сприйняття:

Трагедія. Мета: вивчити складні моральні і філософські питання через трагедію персонажів. **Характеристики:** **Конфлікт:** висока напруга, конфлікти, що ведуть до катастрофи або трагедії. **Персонажі:** Головні персонажі часто мають високий статус і великі моральні або особисті проблеми. **Тема:** розгляд людських слабкостей, фатуму, моральних дилем і наслідків вибору. **Наприклад:** «Король Лір» Вільяма Шекспіра.

Комедія. Мета: розважити читача або глядача через комічні ситуації і характери. **Характеристики:** **Комічні елементи:** використання гумору, іронії, сатири. **Персонажі:** зазвичай, це прості люди або типові соціальні ролі, що потрапляють у смішні ситуації. **Тема:** соціальні або особисті недоліки, що призводять до комічних наслідків. **Наприклад:** «Сон літньої ночі» Вільяма Шекспіра.

Трагікомедія. Мета: поєднати елементи трагедії і комедії для створення більш комплексного емоційного ефекту. **Характеристики:** **Поєднання жанрів:** включає як драматичні, так і комічні елементи. **Персонажі:** можуть бути як серйозними, так і комічними, що створює багатошарову картину людських переживань. **Наприклад:** «Король і не король» Джон Флетчер.

Мелодрама. Мета: вразити читача або глядача через сильні емоційні переживання і складні сюжетні повороти. **Характеристики:** **Емоційна напруга:** часто використовується сильна емоційна зарядженість і драматичні ситуації. **Персонажі:** яскраві, часто стереотипні герої та антагоністи. **Тема:** виставлення сильних моральних дилем або соціальних проблем через емоційні ситуації. **Наприклад:** «Диявол і Господь Бог» Жан-Поль Сартр.

Рекомендації для вивчення жанрів

Аналіз жанрових особливостей: дослідження типових елементів жанру і їх реалізація в конкретному творі. **Порівняння жанрів:** порівняння різних жанрів для виявлення їхніх

відмінностей і подібностей. **Практичні завдання:** відтворення сцен у різних жанрових стилях для розуміння впливу жанру на сприйняття і інтерпретацію тексту. **Дискусії і обговорення:** обговорення жанрових характеристик і їх впливу на розвиток сюжетних ліній і персонажів.

Активізація діяльності уяви і мізансценування є важливими для глибшого розуміння і інтерпретації драматичних творів. Розуміння жанрових особливостей допомагає краще сприймати і аналізувати драми, дозволяючи читачам і глядачам зрозуміти, як різні стилі впливають на подання тем і персонажів.

Використання сценічної історії спектаклю, наочності і технічних засобів на уроках

Використання сценічної історії спектаклю, наочності та технічних засобів на уроках літератури може значно покращити сприйняття і розуміння драматичних творів. Це дозволяє учням глибше вникнути в текст, краще зрозуміти його контекст та зобразити сценічні аспекти твору. Ось як можна ефективно використовувати ці елементи на уроках:

Використання сценічної історії спектаклю. Мета: розширити розуміння драматичних творів через історичні постановки і театральні традиції, дослідити, як історичні умови вплинули на постановку та інтерпретацію творів. **Завдання:** ознайомити учнів з різними історичними версіями спектаклів, показати еволюцію постановок і театральних традицій. **Методичні прийоми: Презентації:** показати відеоматеріали або слайди з різними історичними постановками одного і того ж твору. **Дискусії:** обговорення впливу історичного контексту на театральні постановки. **Аналіз:** порівняння традиційних і сучасних інтерпретацій, щоб зрозуміти зміни у візуалізації і стилі. **Зміст:** історичні постановки драматичних творів, роль театру у різні історичні періоди.

Значення: допомагає зрозуміти, як контекст впливає на інтерпретацію тексту і його сценічне втілення.

Використання наочності. Мета: візуалізувати текст і допомогти учням краще зрозуміти ідейний та емоційний зміст твору, полегшити сприйняття складних сцен і персонажів. **Завдання:** створити візуальні матеріали, які підтримують

розуміння тексту, використовувати наочність для ілюстрації сценічних елементів. **Методичні прийоми:** *Ілюстрації:* використання малюнків, постерів або графіків, що відображають ключові сцени або персонажів. *Карти і плани:* складання карт сценічного простору або планів дій для візуалізації мізансценування. *Мультимедіа:* використання відео або анімацій для ілюстрації сцен або драматичних елементів. **Зміст:** візуальні матеріали, що ілюструють сюжет, персонажів, сцени, технічні елементи, такі як сцена і декорації. **Значення:** збільшує розуміння та запам'ятовування інформації через візуальні образи, допомагає зобразити абстрактні або складні аспекти твору.

Використання технічних засобів. Мета: покращити процес навчання через інтерактивні та мультимедійні ресурси, розширити можливості для аналізу та інтерпретації творів. **Завдання:** застосувати технічні засоби для підтримки навчального процесу, використовувати інтерактивні інструменти для кращого розуміння драматичних творів. **Методичні прийоми:** *Інтерактивні презентації:* Використання PowerPoint або інших програм для створення інтерактивних уроків, що включають відео, звуки та анімації. *Віртуальні театри:* Використання програм або платформ для віртуального перегляду театральних вистав. *Мультимедійні ресурси:* Інтеграція відеоматеріалів, записів театральних постановок і документальних фільмів про створення спектаклів. **Зміст:** мультимедійні презентації, що включають відео, звук, анімацію, інтерактивні платформи для перегляду і аналізу драматичних творів. **Значення:** робить уроки більш динамічними і зацікавлюючи ми, полегшує доступ до різних інтерпретацій і ресурсів, що підтримують розуміння тексту.

Рекомендації для практичного застосування

Планування уроків: включення сценічної історії, наочності та технічних засобів у план уроку для комплексного підходу до вивчення твору. **Інтерактивні проєкти:** організація групових проєктів, де учні створюють свої сценічні інтерпретації твору, використовуючи наочність і технічні засоби. **Практичні заняття:** проведення практичних занять, де учні можуть використовувати віртуальні театри або мультимедійні ресурси для аналізу та презентації твору. **Оцінювання:** оцінювання учнів

за їхніми проектами та використанням технічних засобів для творчого представлення драматичних творів.

Використання сценічної історії спектаклю, наочності та технічних засобів на уроках літератури може значно покращити процес навчання. Це дозволяє учням краще зрозуміти драматичні твори, активізувати уяву, а також візуалізувати і реалізувати сцени та персонажів, що сприяє більш глибокому і комплексному розумінню текстів.

Основні етапи вивчення драматичних творів: методи та прийоми

Вивчення драматичних творів вимагає спеціального підходу, оскільки ці твори мають унікальні особливості, такі як діалоги, сценічні інструкції та театральна реалізація. Ось основні етапи вивчення драматичних творів, разом з методами та прийомами для кожного з них.

1. Підготовка до сприйняття твору

Мета: ознайомити учнів з контекстом твору та його основними темами, створити фон для глибшого розуміння тексту. **Методи та прийоми:** *Історичний і культурний контекст:* огляд історії, соціальних умов і культурних особливостей, що вплинули на створення твору. *Біографічний контекст:* ознайомлення з життям автора і його впливом на текст. *Перед читанням:* розгляд тематики і сюжетних ліній, обговорення основних персонажів і конфліктів. **Зміст:** історія і культура епохи, життя і творчість автора. **Значення:** допомагає створити контекст для розуміння тексту і полегшує сприйняття драми.

2. Читання драматичного твору

Мета: прочитати і зрозуміти текст твору, зокрема його діалоги і сценічні інструкції. **Методи та прийоми:** *Звичайне читання:* прочитання тексту в класі або вдома. *Сценічне читання:* читання тексту з акцентом на виразність і емоції, можливе виконання ролей. *Рольові ігри:* відтворення сцен з твору для кращого розуміння персонажів і конфліктів. **Зміст:** основний текст твору, діалоги і монологи персонажів. **Значення:** дозволяє учням зануритися в сюжет і краще зрозуміти дії і мотивації персонажів.

3. Аналіз драматичного твору

Мета: глибоке розуміння структури, тем і персонажів твору. **Методи та прийоми:** *Структурний аналіз:* розбір структури твору, включаючи акти, сцени і сюжетні лінії. *Аналіз персонажів:* вивчення характеристик персонажів, їхньої мотивації та розвитку. *Тематика і символіка:* розгляд основних тем твору і символічних елементів. **Зміст:** структурні елементи твору, характеристика персонажів, теми і символи. **Значення:** допомагає розкрити глибинний сенс твору і зрозуміти його основні ідеї.

4. Мізансценування і сценічна реалізація

Мета: вивчити, як сценічне розташування і дії впливають на сприйняття тексту. **Методи та прийоми:** *Мізансценування:* вивчення сценічних інструкцій і розстановка персонажів на сцені. *Практичні репетиції:* реалізація сценічних розстановок і дій для розуміння їх впливу на текст. *Аналіз сценічних версій:* порівняння різних постановок і їх інтерпретацій. **Зміст:** сценічні інструкції і розташування, практичні заняття з постановки сцен. **Значення:** дає уявлення про те, як сценічна реалізація впливає на сприйняття і інтерпретацію тексту.

5. Завершальний етап вивчення твору

Мета: закріпити розуміння твору і забезпечити інтеграцію знань. **Методи та прийоми:** *Обговорення:* проведення обговорень для підсумкових висновків і рефлексії. *Есе або творчі проекти:* написання есе або створення проектів на основі аналізу твору. *Критичні статті і рецензії:* огляд і обговорення критичних статей і рецензій для розширення розуміння. **Зміст:** підсумкові висновки про твір, творчі і критичні роботи учнів. **Значення:** закріплює знання, стимулює творчий підхід і поглиблює розуміння тексту.

Рекомендації для практичного застосування

Інтеграція етапів: плавне перехід від одного етапу до іншого, забезпечуючи зв'язок між підготовкою, читанням, аналізом і завершенням. **Активні методи:** використання рольових ігор, сценічних читань та інших активних методів для залучення учнів. **Мультимедійні ресурси:** інтеграція відео, мультимедійних матеріалів і онлайн-ресурсів для підтримки навчального процесу. **Обговорення і рефлексія:** регулярне обговорення і рефлексія для закріплення матеріалу і розвитку критичного мислення.

Вивчення драматичних творів включає кілька важливих етапів, кожен з яких має свої методи і прийоми. Ці етапи дозволяють учням глибше зрозуміти текст, розвивати критичне мислення і отримати комплексне уявлення про драматичний твір. Використання активних методів, наочності і технічних засобів сприяє більш ефективному навчальному процесу.

§ 9. ВИВЧЕННЯ ЛІРИЧНИХ ТВОРІВ: СПЕЦИФІКА, ОСНОВНІ ЕТАПИ, МЕТОДИ І ПРИЙОМИ

Вивчення ліричних творів має свої специфічні особливості через зосередження на емоційних та особистих переживаннях автора. Ось основні етапи, методи та прийоми для вивчення ліричних творів:

Специфіка ліричних творів

1. Особистісний характер: ліричні твори часто виражають особисті емоції, почуття і думки автора, зазвичай фокусуються на внутрішньому світі і переживаннях особистості.

2. Стихійність і суб'єктивність: ліричні твори часто мають суб'єктивний характер, що виражається через метафори, символи і образи, стихійність і емоційна насиченість є ключовими елементами.

3. Форми і жанри: ліричні твори можуть включати вірші, пісні, сонети, оди, елегії, та інші форми, форми часто мають специфічні структурні і ритмічні особливості.

Основні етапи вивчення ліричних творів

Підготовка до сприйняття твору. Мета: ознайомити учнів з контекстом і основними темами твору, створити основу для глибшого розуміння тексту. **Методи та прийоми:** *Контекстуальне ознайомлення:* розгляд історичного і культурного контексту, в якому був написаний твір. *Біографічний підхід:* дослідження життя автора і його впливу на творчість. *Попереднє обговорення:* обговорення тем і ідей, що можуть бути присутні в творі. **Зміст:** життя і творчість автора, історичний і культурний контекст.

Читання ліричного твору. Мета: прочитати і усвідомити основні емоційні та тематичні елементи твору. **Методи та прийоми:** *Вільне читання:* вивчення тексту в особистому темпі,

акцент на враження і емоції. **Групове читання:** читання в класі з акцентом на виразність і ритм. **Аналіз ритму і метрики:** дослідження ритмічних і метричних особливостей. **Зміст:** текст твору, ритм, рима, метрика.

Аналіз ліричного твору. Мета: розглянути глибинні теми, емоції і стилістичні особливості твору. **Методи та прийоми:** **Аналіз образів:** вивчення метафор, символів і образів, що використовуються в творі. **Тематика і мотиви:** розгляд основних тем і мотивів. **Емоційний аналіз:** дослідження емоційних станів, які передаються через текст. **Зміст:** символіка і метафори, основні теми і мотиви, емоційний спектр.

Інтерпретація та обговорення. Мета: розвинути особисте сприйняття твору і обговорити його з іншими. **Методи та прийоми:** **Дискусії:** проведення обговорень для виявлення різних інтерпретацій і сприйнять. **Творчі проекти:** створення проектів, які відображають особисте сприйняття твору. **Письмові роботи:** написання есе або рецензій на основі прочитаного. **Зміст:** обговорення інтерпретацій, творчі та письмові роботи.

Завершення та інтеграція. Мета: закріпити знання і інтегрувати їх в загальний контекст навчання.

Методи та прийоми: **Рефлексія:** обговорення власних вражень і роздумів про твір. **Зв'язок з іншими текстами:** порівняння з іншими ліричними творами або літературними жанрами. **Аналіз впливу:** оцінка впливу твору на читача і його культурне значення. **Зміст:** підсумкові висновки, порівняльний аналіз.

Рекомендації для практичного застосування

Активні методи навчання: використання рольових ігор для відтворення емоційних сцен з твору; проведення творчих майстерень для створення ілюстрацій або музичних адаптацій твору. **Візуалізація та мультимедіа:** створення візуальних проектів, які відображають теми і образи твору; використання мультимедійних ресурсів для розширення розуміння тем і контексту. **Індивідуальні та групові проекти:** розробка індивідуальних і групових проектів для глибшого вивчення тем і мотивів; обговорення і порівняння різних інтерпретацій і сприйнять. **Оцінювання і рефлексія:** рефлексія учнів щодо

власних вражень і розуміння твору; оцінювання через письмові роботи, творчі проекти і участь у дискусіях.

Вивчення ліричних творів вимагає комплексного підходу, що включає підготовку, читання, аналіз, інтерпретацію та інтеграцію знань. Застосування різних методів і прийомів допомагає учням глибше зрозуміти емоційний і стилістичний зміст творів, а також розвиває їхню здатність до особистого сприйняття і критичного аналізу.

Особливості сприймання лірики як літературного роду.

Необхідність активного співпереживання як умова осмислення ліричного твору

Ліричні твори, як особливий літературний рід, мають унікальні особливості сприймання, які відрізняють їх від інших жанрів. Сприйняття лірики часто вимагає активного співпереживання і особистого занурення читача в текст. Ось детальніше про особливості сприймання лірики та важливість активного співпереживання для осмислення ліричного твору:

Особливості сприймання лірики як літературного роду

Суб'єктивність і особистісний характер: Ліричні твори зазвичай відображають особисті переживання, емоції та думки автора; ліричні тексти часто не мають чітко визначеного сюжету або діалогу, але зосереджені на внутрішньому світі персонажа чи автора. **Емоційний відгук:** ліричні твори спрямовані на пробудження емоцій у читача. Вони часто передають глибокі емоційні стани, такі як любов, сум, радість чи ностальгія; читач може відчувати спільність переживань з автором або персонажем, що робить емоційний відгук ключовим аспектом сприймання. **Мовні і стилістичні особливості:** ліричні твори часто використовують метафори, символи і поетичні образи, що можуть бути неоднозначними і відкритими для інтерпретації; мовна форма може бути специфічною, включаючи ритмічні і метричні особливості, риму, епітети і порівняння. **Зосередженість на внутрішньому світі:** ліричні твори часто фокусуються на інтимних і приватних аспектах життя, що може бути важко вловити без особистого занурення і сприйняття.

Необхідність активного співпереживання як умова осмислення ліричного твору

1. Розуміння емоційних нюансів:

- Ліричний твір часто має багатошарову емоційну структуру, яку можна зрозуміти лише через активне співпереживання. Це дозволяє читачеві відчувати і пережити те, що відчував автор.
- Наприклад, щоб зрозуміти елегію або поезію про втрату, читач має бути готовим вникнути в емоційний стан суму і скорботи, що робить співпереживання важливим аспектом осмислення.

2. Інтерпретація образів і метафор:

- Ліричні твори часто використовують абстрактні образи і метафори, які можуть бути не зовсім зрозумілі без активного залучення читача.
- Співпереживання допомагає читачеві зрозуміти, як ці образи і метафори відображають внутрішній стан автора і що вони означають в контексті твору.

3. Взаємодія з текстом:

- Активне співпереживання передбачає не тільки читання, але і емоційне взаємодію з текстом, що допомагає створити глибше розуміння і з'єднатися з повідомленням автора.
- Читач, який вмотивований активно переживати і відчувати, може краще уявити і зрозуміти настрої, емоції і думки, що передаються в творі.

4. Виявлення особистих резонансів:

- Ліричні твори можуть викликати особисті асоціації і спогади у читача. Активне співпереживання дозволяє читачеві побачити зв'язки між власним досвідом і темами твору.
- Це може допомогти в розумінні і глибшій оцінці твору, оскільки особисті резонанси додають нові рівні значення до тексту.

Методи для сприяння активному співпереживанню

Дискусії і обговорення: обговорення ліричного твору в групі дозволяє учням поділитися власними емоційними реакціями і інтерпретаціями, що сприяє глибшому розумінню. **Творчі вправи:** написання власних віршів або створення ілюстрацій до ліричних творів може допомогти учням краще відчути емоційний зміст. **Читання вголос:** читання вголос з акцентом на емоційний

зміст допомагає краще зрозуміти ритм, інтонацію і настрій твору. **Рольові ігри:** інсценування сцен або ролей, описаних у ліричному творі, може допомогти учням пережити і відчувати емоції персонажів.

Сприймання ліричних творів вимагає активного співпереживання через їх особистісний і емоційний характер. Розуміння і осмислення ліричних творів стає можливим, коли читач активно взаємодіє з текстом, відчуває і переживає емоційні стани автора. Це дозволяє краще зрозуміти глибокі теми, образи і метафори, що роблять ліричні твори настільки виразними і багатозначними.

Багатозначність поетичного слова. Використання інших видів мистецтв при вивченні лірики

Багатозначність поетичного слова і використання інших видів мистецтв при вивченні лірики є важливими аспектами, які допомагають глибше осмислити і сприйняти ліричні твори.

Багатозначність поетичного слова. 1. Метафори і символи: поетичне слово часто має метафоричний і символічний характер. Одна і та сама фраза чи образ можуть мати кілька рівнів значення. Наприклад, у віршах може бути використана метафора «золотий захід» для опису не тільки самого заходу сонця, але й для передачі ідеї завершення або змін в житті. **2. Індивідуальна інтерпретація:** багатозначність дозволяє читачам інтерпретувати твір по-різному, в залежності від їх особистого досвіду і почуттів. Поетичні образи і мотиви можуть викликати різні асоціації у різних читачів, що робить кожне сприйняття унікальним. **3. Гра слів і звуків:** поетичні слова часто використовують гру слів, звукові ефекти і ритм для створення додаткових значень. Звукові ігри, такі як алітерація і римування, можуть підсилювати емоційний вплив і додавати нові відтінки значення. **4. Контекстуальні зміни:** значення слів може змінюватися в залежності від контексту вірша. Одні й ті ж слова можуть мати різний сенс у різних частинах тексту.

Використання інших видів мистецтв при вивченні лірики

1. Візуальне мистецтво: Ілюстрації: створення ілюстрацій до поетичних творів допомагає візуалізувати образи і теми, що

може поглибити розуміння і сприйняття тексту. Учні можуть малювати сцени, персонажів або символи, описані у віршах. **Арт-проекти:** розробка арт-проектів, які включають колажі або графічні інтерпретації тем твору, може сприяти більш глибокому осмисленню ліричного тексту.

2. Музика: Аналіз музичних елементів: вивчення музичних творів, які мають спільні теми або емоції з ліричними творами, може допомогти в розумінні емоційного настрою поезії. Аналіз музичних елементів, таких як ритм, мелодія і гармонія, може допомогти краще відчувати ритмічні та емоційні особливості поетичного твору. **Музичні адаптації:** створення музичних адаптацій ліричних творів або написання пісень на основі віршів може поглибити розуміння тем і емоцій, що передаються в тексті.

3. Театр: Драматизація: інсценування ліричних творів допомагає втілити поетичні образи і емоції в сценічній формі, що сприяє кращому розумінню тексту. Взаємодія з текстом через акторську гру може допомогти глибше відчувати емоції і мотиви автора. **Читання вголос і декламація:** декламування віршів вголос дозволяє краще відчувати ритм і інтонацію, що підвищує розуміння і сприйняття поетичних елементів.

4. Кіно і відео: Візуалізація тем і образів: перегляд фільмів або відео, що ілюструють теми і образи з ліричних творів, може допомогти в їх розумінні. Відео-аналітика, де поезія ілюструється або обговорюється, може підкріпити теми і настрій твору.

5. Інші мультимедійні ресурси: Аудіоінтерпретації: аудіозаписи читання віршів або аудіопояснення можуть допомогти учням краще зрозуміти емоції та ритм тексту. **Інтерактивні ресурси:** використання інтерактивних платформ для вивчення лірики, таких як онлайн-тести, вікторини або віртуальні виставки, може сприяти активному залученню учнів до вивчення поетичних творів.

Багатозначність поетичного слова вимагає від читача активного співпереживання і особистого занурення для глибокого розуміння ліричних творів. Використання інших видів мистецтв, таких як візуальне мистецтво, музика, театр і кіно, може значно збагачити досвід сприйняття поезії, забезпечуючи багатогранний підхід до осмислення і вивчення ліричних текстів. Ці методи допомагають створити більш глибоке і багатогранне

розуміння ліричних творів, збагачуючи досвід учнів і сприяючи їх творчому розвитку.

Особливості вивчення ліричних жанрів (ода, елегія, епіграма, послання) в основній і старшій школі.

Вивчення ліро-епічних жанрів (поема, балада)

Вивчення ліричних жанрів (ода, елегія, епіграма, послання) та ліро-епічних жанрів (поема, балада) в основній і старшій школі має свої специфічні особливості та підходи, які залежать від вікових особливостей учнів і їхньої готовності до глибшого аналізу літератури.

Особливості вивчення ліричних жанрів

1. Ода

Основна школа: Зміст: учні ознайомлюються з основними характеристиками оди, такими як урочистість, прославлення і важливість теми. **Методи:** вивчення оди через просте прочитання та обговорення теми, ключових ідей і емоційного тону. **Прийоми:** використання порівнянь з іншими літературними формами, обговорення того, як ода відрізняється від інших поетичних жанрів.

Старша школа: Зміст: глибший аналіз структури оди, її риторичних засобів, стилістики і впливу на читача. **Методи:** вивчення історичного і культурного контексту оди, детальний аналіз використаних риторичних засобів і стилістичних особливостей. **Прийоми:** порівняння оди з іншими жанрами, аналіз її впливу на літературну традицію і суспільство.

2. Елегія

Основна школа: Зміст: ознайомлення з темами втрати, суму і ностальгії, характерними для елегії. **Методи:** читання і обговорення емоційних аспектів твору, акцент на особистих переживаннях автора. **Прийоми:** використання прикладів з життя учнів для порівняння з темами елегії, створення творчих завдань на основі теми.

Старша школа: Зміст: глибокий аналіз тем і мотивів, історичного контексту та стилістичних особливостей елегії. **Методи:** аналіз елегій в контексті літературних течій і культурних періодів, обговорення риторичних засобів. **Прийоми:**

порівняння елегій з іншими поетичними формами, дослідження еволюції жанру.

3. Епіграма

Основна школа: **Зміст:** вивчення основних особливостей епіграми як короткого і іронічного вірша. **Методи:** читання і розбір простих прикладів, обговорення використання іронії і сатири. **Прийоми:** виконання творчих завдань з написання власних епіграм.

Старша школа: **Зміст:** глибший аналіз структурних і стильових особливостей епіграми, її функцій і впливу. **Методи:** аналіз історичних прикладів, обговорення розвитку жанру і його соціального контексту. **Прийоми:** порівняння епіграм з іншими сатиричними формами, дослідження впливу на літературу.

4. Послання

Основна школа: **Зміст:** ознайомлення з особливостями послання як поетичної форми, що містить звернення до конкретної особи або групи. **Методи:** читання і обговорення тем і форм послань, акцент на звернення та його мету. **Прийоми:** вправи на написання власних послань, дослідження їхньої структури.

Старша школа: **Зміст:** глибокий аналіз історичного контексту послань, їх риторичних стратегій і впливу. **Методи:** аналіз послань в контексті літературних і політичних подій, обговорення стилістичних і структурних особливостей. **Прийоми:** порівняння послань з іншими формами комунікації, дослідження їхнього впливу на суспільство.

Вивчення ліро-епічних жанрів

1. Поема

Основна школа: **Зміст:** ознайомлення з основними рисами поеми, її сюжетною структурою і темами. **Методи:** читання вибраних уривків і обговорення основних подій і персонажів. **Прийоми:** виконання завдань на створення власних коротких поем, порівняння з іншими епічними жанрами.

Старша школа: **Зміст:** глибокий аналіз структури поеми, її літературного контексту і тематики. **Методи:** дослідження історичного і культурного контексту, детальний аналіз символів і мотивів. **Прийоми:** порівняння поем різних авторів, аналіз впливу поеми на літературний процес.

2. Балада

Основна школа: Зміст: вивчення основних елементів балади, таких як сюжетність, повторюваність і народність. **Методи:** читання і обговорення простих балад, розбір сюжету і теми. **Прийоми:** творчі завдання на написання власних балад, вивчення балад у фольклорному контексті.

Старша школа: Зміст: глибокий аналіз баладного жанру, включаючи історичний контекст, ритмічну структуру і мотиви. **Методи:** дослідження різних типів балад, аналіз літературних і культурних впливів. **Прийоми:** порівняння балад з іншими народними і літературними формами, аналіз їхнього впливу на літературний процес.

Вивчення ліричних і ліро-епічних жанрів у школі вимагає адаптації підходів в залежності від вікових особливостей учнів. В основній школі акцент робиться на ознайомленні з основними рисами жанру і його емоційним впливом, тоді як у старшій школі учні здійснюють глибший аналіз структурних, стилістичних і культурних аспектів. Використання різних методів і прийомів допомагає розвивати критичне мислення і глибше розуміння літературних творів.

Специфіка аналізу поетичного тексту

Аналіз поетичного тексту має свою специфіку, яка обумовлена необхідністю зрозуміти конкретний і узагальнений зміст поетичних образів та вимагає уваги до конкретних і узагальнених змістів поетичних символів. Це є ключовим аспектом для повного розуміння і інтерпретації поезії. Розглянемо основні аспекти цього аналізу.

Специфіка аналізу поетичного тексту

1. Розуміння конкретного і узагальненого змісту поетичних образів

1.1. Конкретний зміст: Поетичні образи: поезія часто використовує конкретні образи для передачі відчуттів і ідей. Ці образи можуть бути фізичними об'єктами, людьми або ситуаціями, які мають чітке і зрозуміле значення. **Функція:** конкретні образи служать для створення наочного уявлення в уяві читача і для передачі специфічних емоцій або ситуацій. **Приклад:** вірш, що описує ландшафт з конкретними деталями,

такими як «вогняний захід сонця» або «сніг, що покриває поле», використовує ці деталі для створення чіткої візуальної картини.

1.2. Узагальнений зміст: Символізм: поетичні образи часто мають узагальнене значення, яке виходить за межі їх конкретної форми. Це може бути символічне або метафоричне значення, яке виражає загальні ідеї або універсальні теми. **Функція:** узагальнені образи допомагають передати абстрактні концепції, такі як любов, смерть або людські страждання, через конкретні символи чи метафори. **Приклад:** образ «червоний світанок» може символізувати новий початок або надію, а не просто описати ранковий час.

Методи і прийоми аналізу поетичного тексту

2. Дослідження стилістичних і риторичних засобів

2.1. Метафори і порівняння: Аналіз: вивчення метафор і порівнянь дозволяє зрозуміти, як конкретні образи використовуються для вираження узагальнених ідей. **Приклад:** метафора «море сліз» може означати великий обсяг емоційного болю.

2.2. Символіка: Аналіз: виявлення символів і їхніх значень, що можуть мати кілька рівнів інтерпретації. **Приклад:** образ «чорний птах» може символізувати смерть, сум або свободу, в залежності від контексту.

3. Контекстуальний аналіз

3.1. Історичний і культурний контекст: Аналіз: вивчення того, як конкретні образи і теми відображають історичний або культурний контекст епохи. **Приклад:** образи в поезії, що описують війни або соціальні проблеми, можуть мати специфічне значення в контексті певної історичної події.

3.2. Біографічний контекст: Аналіз: розуміння особистого досвіду автора і його впливу на створення образів і тем. **Приклад:** переживання особистих втрат або радощів можуть відображатися в конкретних образах вірша.

4. Аналіз структури і форми

4.1. Ритміка і рима: Аналіз: вивчення того, як ритм і римування впливають на сприйняття образів і їх значень. **Приклад:** регулярний ритм може створювати відчуття спокою або стабільності, а нерегулярний – напруження або хаос.

4.2. Структура вірша: *Аналіз:* розгляд структури вірша, такої як строфи або рядки, і її вплив на передачу образів і тем. ***Приклад:*** розподіл образів по різних частинах вірша може підкреслити розвиток теми або зміну настрою.

Аналіз поетичного тексту передбачає розуміння як конкретного, так і узагальненого змісту поетичних образів. Це включає вивчення метафор, символів, контексту, стилістичних засобів і структури вірша. Комбінування цих методів дозволяє створити комплексну картину твору, виявляючи глибину і багатозначність поетичних образів і тем.

Формування вмінь і навичок складання партитури тексту.

Основні вимоги до виразного читання ліричних творів

Формування вмінь і навичок складання партитури тексту та основні вимоги до виразного читання ліричних творів є важливими для глибокого розуміння і правильного сприйняття поетичних текстів. Розглянемо ці аспекти детальніше.

Формування вмінь і навичок складання партитури тексту

1. Що таке партитура тексту? Партитура тексту в поезії – це схема або план, який допомагає організувати і зрозуміти структуру твору. Вона включає в себе основні елементи тексту, такі як ритм, рима, структура строф, ключові образи та теми.

2. Основні етапи складання партитури тексту:

2.1. Аналіз структури: *Методи:* визначення структури вірша (кількість строф, рядків, рима), розбиття тексту на частини, ідентифікація основних тематичних і ритмічних елементів. ***Приклад:*** для вірша з чотирьох строф по вісім рядків, визначте римування і ритмічні схеми кожної строфи.

2.2. Вивчення ритму і метру: *Методи:* визначення метричної структури вірша, ритмічних пауз і ударних слів. ***Приклад:*** аналіз вірша на предмет ямбічного або хорейного метру, відзначення ударних і безударних складів.

2.3. Визначення римування: *Методи:* ідентифікація римних схем (перехресне римування, парне римування і т.д.). ***Приклад:*** позначення рим у кожному рядку та встановлення римної структури (ABAB, AABV).

2.4. Аналіз образів і тем: *Методи:* виявлення ключових образів, символів і тем у тексті, їх взаємозв'язок. *Приклад:* виділити повторювані мотиви і їхнє значення в контексті всього твору.

2.5. Відзначення стилістичних прийомів: *Методи:* виявлення і аналіз риторичних і стилістичних засобів (метафори, алегорії, анафора). *Приклад:* позначити метафори і алегорії в тексті і оцінити їх роль у передачі основних ідей.

Основні вимоги до виразного читання ліричних творів

1. Інтонація і емоційний тон: *Вимоги:* читання повинно відповідати емоційному настрою тексту. Інтонація має відображати ті ж емоції, що і вірш. *Приклад:* якщо вірш виражає смуток, читання повинно бути м'яким і розміреним.

2. Ритм і паузи: *Вимоги:* дотримання ритму і пауз, які вказані в тексті, є важливими для збереження його ритмічної структури. *Приклад:* вставка пауз у кінці рядків або перед важливими словами для підкреслення ритму і темпу.

3. Визначення акцентів: *Вимоги:* акцентування на важливих словах і образах для підкреслення їх значення і впливу. *Приклад:* виділення сильних слів або образів, які є ключовими для розуміння теми.

4. Вірна вимова і чіткість: *Вимоги:* чітка вимова слів і правильна артикуляція важливі для передачі сенсу тексту. *Приклад:* уникання затримок або невірного акцентування, яке може змінити сенс слів.

5. Динаміка і темп: *Вимоги:* зміна темпу і динаміки читання відповідно до емоційного навантаження тексту. *Приклад:* підвищення темпу в уривках, що виражають радість, і уповільнення у частинах, що містять сум або роздуми.

6. Взаємодія з аудиторією: *Вимоги:* вміння зацікавити і тримати увагу слухачів, використовуючи виразні засоби. *Приклад:* встановлення зорового контакту, якщо це можливо, і використання виразних жестів для підкреслення настрою.

7. Імпровізація і творчий підхід: *Вимоги:* творче і індивідуальне підходження до читання для відображення власного розуміння і емоцій. *Приклад:* внесення особистих інтерпретацій у читання, які підкріплюють основні ідеї твору.

Формування вмінь і навичок складання партитури тексту включає розуміння структури, ритму, римування і образів, що дозволяє краще зрозуміти поетичний текст. Виразне читання ліричних творів вимагає уваги до інтонації, ритму, акцентів і динаміки, що допомагає передати емоційний і тематичний зміст поезії. Застосування цих навичок допомагає не тільки у виконанні твору, але й у його глибшому розумінні.

Критерії оцінювання виразного читання. Методика підготовки і проведення уроків виразного читання

Оцінювання виразного читання і методика підготовки та проведення уроків виразного читання є ключовими аспектами в навчанні літератури. Вони допомагають учням розвивати навички декламації, розуміння тексту і виразності. Розглянемо основні критерії оцінювання виразного читання та методику підготовки і проведення уроків виразного читання.

Критерії оцінювання виразного читання

1. Інтонація і емоційний тон: Оцінювання: чи відповідає інтонація настрою та емоційній насиченості тексту? Чи передає читач емоційний зміст твору через інтонацію? **Приклад:** якщо вірш сумний, інтонація повинна бути відповідною – м'якою, з невеликим уповільненням.

2. Ритм і паузи: Оцінювання: чи дотримується читач ритму і пауз, які є важливими для структурної цілісності тексту? Чи правильно розставлені паузи для підкреслення важливих моментів? **Приклад:** вірш з регулярним ритмом повинен читатися з відповідним темпом і паузами в кінці рядків.

3. Визначення акцентів: Оцінювання: чи акцентує читач важливі слова і фрази, що мають особливе значення для розуміння тексту? Чи передає акцентування основні ідеї твору? **Приклад:** важливі слова або фрази, які є ключовими для сенсу, повинні бути виділені.

4. Вірна вимова і чіткість: Оцінювання: чи правильно вимовляє читач слова і чи зрозумілий текст для слухачів? Чи немає помилок у вимові, які можуть вплинути на сенс? **Приклад:** слова повинні бути чітко вимовлені без затримок або непотрібних пауз.

5. Динаміка і темп: Оцінювання: чи правильно змінює читач темп і динаміку в залежності від емоційного змісту тексту? Чи використовує динамічні зміни для підкреслення настрою? **Приклад:** вірш, що передає енергію, повинен читатися швидше і з енергійнішою динамікою.

6. Виразність і артистизм: Оцінювання: чи використовує читач виразні засоби, такі як жести, міміка та вираз обличчя, для підкреслення настрою та змісту тексту? **Приклад:** читання може бути підтримано відповідними жестикуляцією і виразом обличчя.

7. Понимання і інтерпретація тексту: Оцінювання: чи відображає читання глибоке розуміння і інтерпретацію тексту? Чи демонструє читач осмисленість і відповідність тексту? **Приклад:** читач має показувати розуміння тем і мотивів через свою виразність.

Методика підготовки і проведення уроків виразного читання

1. Підготовка до уроку

1.1. Вибір тексту: Методи: вибирайте текст, який відповідає рівню учнів і має виразний емоційний зміст. Це можуть бути ліричні вірші, уривки з прозових творів або драматичні монологи. **Приклад:** для молодших учнів підходять прості і зрозумілі вірші, для старших – більш складні і багатосарові тексти.

1.2. Аналіз тексту: Методи: перед уроком проведіть детальний аналіз тексту, визначте його основні емоційні і структурні елементи. Розгляньте, які частини тексту потребують особливої уваги. **Приклад:** визначте ключові моменти, де потрібно особливо звернути увагу на інтонацію та акценти.

1.3. Планування уроку: Методи: розробіть план уроку, включаючи розминку, вправи на розвиток виразного читання, практичні завдання і обговорення. **Приклад:** урок може починатися з розминки для голосу, далі перехід до читання і аналізу тексту, і закінчуватися обговоренням і рефлексією.

2. Проведення уроку

2.1. Розминка: Методи: використовуйте вправи для розвитку голосу, артикуляції і дихання. Це допомагає підготувати учнів до виразного читання. **Приклад:** Вправи на розслаблення голосу і м'язів обличчя, скоромовки для розвитку чіткості вимови.

2.2. Презентація тексту: *Методи:* прочитайте текст учням для демонстрації його інтонаційних і емоційних особливостей. Поясніть основні елементи, на які слід звернути увагу. ***Приклад:*** зразкове читання тексту з поясненням, як інтонація і акценти допомагають зрозуміти сенс.

2.3. Практичні завдання: *Методи:* розділіть учнів на групи або пари для виконання завдань з виразного читання. Кожна група може працювати над частинами тексту, а потім презентувати їх класу. ***Приклад:*** робота в групах над певними строфами або абзацами з подальшою демонстрацією результатів.

2.4. Обговорення і зворотний зв'язок: *Методи:* проведіть обговорення про те, як вдалося передати емоції і сенс тексту, що вдалося і що потребує покращення. Дайте учням можливість висловити свої думки. ***Приклад:*** обговорення того, як певні техніки читання вплинули на сприйняття тексту.

2.5. Вправи на повторення: *Методи:* проводьте вправи на повторення і закріплення навичок виразного читання. Це може бути повторенням тих же текстів або нових уривків. ***Приклад:*** попросіть учнів ще раз прочитати ті ж уривки з урахуванням отриманих порад.

Критерії оцінювання виразного читання включають інтонацію, ритм, акценти, вимову, динаміку, виразність і розуміння тексту. Методика підготовки і проведення уроків виразного читання включає вибір тексту, аналіз, планування уроку, розминку, презентацію тексту, практичні завдання, обговорення і вправи на повторення. Ці етапи допомагають учням розвивати навички виразного читання та глибше розуміти поетичний і прозовий матеріал.

§ 10. ШЛЯХИ ВИВЧЕННЯ ВЕЛИКИХ ЖАНРОВИХ ФОРМ ЗА НОВОЮ ПРОГРАМОЮ ІЗ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Вивчення великих жанрових форм за новою Програмою із зарубіжної літератури потребує особливого підходу, який включає як традиційні методи, так і нові, інноваційні підходи. Ось кілька основних шляхів вивчення великих жанрових форм у контексті сучасної програми:

Шляхи вивчення великих жанрових форм

1. Вивчення жанрових особливостей: *Методи:* аналіз специфічних характеристик жанру, таких як структура, тематика, стиль, і основні елементи. Це може включати розбір історії розвитку жанру, його вплив на літературний контекст і відмінності між жанрами. *Приклад:* вивчення особливостей роману, драми, поеми, епопеї або інших великих жанрових форм. Аналіз, як ці особливості проявляються у конкретних творах.

2. Контекстуальний підхід: *Методи:* розгляд жанрових форм у контексті історичного, культурного і соціального фону. Це допомагає зрозуміти, як і чому з'явилися ці жанри і як вони еволюціонували. *Приклад:* аналіз роману в контексті соціально-економічних умов епохи, в якій він був написаний, або розгляд історії драматичних жанрів від античності до сучасності.

3. Порівняльний аналіз: *Методи:* порівняння великих жанрових форм в різних літературах (зарубіжній і українській), щоб виявити спільні риси і відмінності. *Приклад:* порівняння роману І. Багряного «Сад Гетсиманський» і повісті Дж. Даррела «Квіти, що говорять». Аналіз структурних і тематичних подібностей і відмінностей.

4. Інтерактивні методи: *Методи:* використання інтерактивних і мультимедійних ресурсів, таких як фільми, театральні постановки, аудіокниги і електронні ресурси для кращого розуміння жанру. *Приклад:* перегляд екранізацій класичних романів або участь у театральних постановках для глибшого розуміння драматичних творів.

5. Проєктна діяльність: *Методи:* організація проєктів, в яких учні досліджують великі жанрові форми і представляють свої результати у вигляді презентацій, есе або творчих робіт. *Приклад:* проєкт на тему «Еволюція роману: від античності до постмодернізму», де учні досліджують і представляють різні етапи розвитку роману.

6. Читання і обговорення класичних і сучасних творів: *Методи:* вибір ключових творів, що представляють різні жанрові форми, і організація їх читання та обговорення. *Приклад:* читання і обговорення таких творів, як «Одісея» Гомера для вивчення епопеї або «Гамлет» Шекспіра для драми.

7. Аналіз літературних технік і прийомів: *Методи:* Вивчення специфічних літературних технік і прийомів,

характерних для кожного жанру, таких як монологи в драмі, внутрішні монологи в романах або символізм в поемах. **Приклад:** аналіз використання символів і алегорій у романах і поемах, таких як «Божественна комедія» Данте.

Приклади великих жанрових форм для вивчення

1. Роман «1984» Джорджа Оруелла. Методи: аналіз розвитку персонажів, структурних особливостей, соціальних і політичних тем. **2. Драма «Ромео і Джульєтта»** Вільяма Шекспіра, «Чекаючи на Годо» Самюеля Беккета. Методи: аналіз діалогів, драматургії, символіки і тем. **3. Поема «Ляльковий дім»** Генріка Ібсена, «Галерник» Луїса де Гонгори. Методи: аналіз стилістичних прийомів, ритміки, символіки. **4. Епопея «Іліада»** Гомера, «Енеїда» Вергілія. Методи: Аналіз героїв, сюжетних ліній, міфологічних і історичних аспектів. **5. Ліричний роман «Наречена»** Патріка Зюскінда. Методи: аналіз особистих і внутрішніх переживань персонажів, мовних і стилістичних особливостей.

Вивчення великих жанрових форм за новою Програмою із зарубіжної літератури передбачає всебічний підхід, що включає аналіз жанрових особливостей, контексту, порівняльний аналіз, інтерактивні методи, проектну діяльність, читання і обговорення класичних і сучасних творів, а також аналіз літературних технік і прийомів. Це допомагає учням не тільки ознайомитися з великими жанровими формами, але і глибше розуміти літературні традиції та інновації.

Особливості вивчення епічного твору у родовій специфіці, шляхи та методи аналізу / інтерпретації літературного твору

Вивчення епічного твору в родовій специфіці має свої особливості, які відрізняються від вивчення інших жанрових форм. Епічний жанр, до якого відносяться романи, повісті, епопеї та інші великі прозові твори, характеризується складною структурою, багатством персонажів і сюжетних ліній. Шляхи та методи аналізу та інтерпретації епічних творів можуть включати різні аспекти, які допомагають глибше зрозуміти їхню родову специфіку.

Особливості вивчення епічного твору у родовій специфіці

Структура і композиція: *Опис:* епічні твори мають складну структуру з кількома сюжетними лініями, великим числом персонажів і подій. Важливо аналізувати, як ці елементи організовані і як вони взаємодіють. *Метод:* розбір структури, поділ на частини, аналіз сюжетних ліній і їх розвиток.

Персонажі і їх розвиток: *Опис:* у епічних творах часто присутні численні персонажі з різними рисами і мотиваціями. Важливо вивчати, як персонажі розвиваються протягом твору і як вони впливають на сюжет. *Метод:* психологічний і соціальний аналіз персонажів, їх взаємодія і роль у розвитку сюжету.

Тематичні і сюжетні елементи: *Опис:* епічні твори часто охоплюють кілька тем, що переплітаються між собою. Сюжети можуть бути масштабними і мати соціальні або історичні контексти. *Метод:* аналіз основних тем, конфліктів і мотивів. Розгляд сюжетних поворотів і їх значення.

Контекст і середовище: *Опис:* епічні твори часто відображають соціальний, історичний і культурний контекст часу, в якому вони були написані. Розуміння цього контексту є ключовим для інтерпретації твору. *Метод:* історичний і культурний аналіз, порівняння з реальними подіями і явищами.

Шляхи і методи аналізу епічного твору

1. Структурний аналіз: *Метод:* розбиття твору на частини, визначення основних сюжетних ліній, вивчення композиції. *Приклад:* створення схеми сюжету, де зазначені основні події, конфлікти та розв'язки. **2. Характеристика персонажів:** *Метод:* аналіз ролі і розвитку персонажів, їх мотивів і відносин між собою. *Приклад:* вивчення еволюції головного героя і його зміни впродовж твору. **3. Тематичний і символічний аналіз:** *Метод:* виявлення основних тем, мотивів і символів, їх значення і взаємозв'язок. *Приклад:* аналіз символіки в романі, що підкреслює основні ідеї і теми. **4. Історичний і культурний контекст:** *Метод:* розгляд твору в контексті його часу, аналіз відображення соціальних і культурних аспектів. *Приклад:* вивчення того, як соціальні зміни відобразились у сюжеті і персонажах. **5. Порівняльний аналіз:** *Метод:* порівняння епічного твору з іншими творами того ж жанру або з творами в іншій літературній традиції. *Приклад:* порівняння роману «Буремний перевал» Емілі Бронте з романами інших класиків

того ж періоду. **6. Інтерпретація і критичний аналіз:** *Метод:* оцінка і інтерпретація творчих прийомів і літературних технік, що використовуються автором для передачі тем і ідей. *Приклад:* аналіз літературних технік, таких як монологи, діалоги, описові пасажі, які впливають на сприйняття твору.

Методи інтерпретації літературного твору

1. Літературний підхід: *Метод:* аналіз літературних прийомів і стилістичних засобів, використовуваних автором для створення ефекту. *Приклад:* вивчення того, як автор використовує метафори, алегорії, ритмічні структури для підкреслення основних ідей. **2. Психоаналітичний підхід:** *Метод:* дослідження психологічних аспектів персонажів і їх мотивацій, а також впливу психологічних факторів на сюжет. *Приклад:* аналіз внутрішнього конфлікту персонажа і його впливу на розвиток подій. **3. Соціологічний підхід:** *Метод:* оцінка того, як твір відображає соціальні структури, класи, ідеології і соціальні конфлікти. *Приклад:* дослідження класових відносин і соціальних конфліктів у романі. **4. Феміністський підхід:** *Метод:* аналіз з феміністської перспективи, включаючи роль жінок, гендерні стереотипи і представлення жіночих персонажів. *Приклад:* вивчення того, як жіночі персонажі представлені і які соціальні ролі вони відіграють у творі. **5. Структуралістський підхід:** *Метод:* аналіз структури тексту і його компонентів, а також вивчення системи знаків і символів. *Приклад:* розбір структурних елементів твору, таких як сюжетні зав'язки і розв'язки. **6. Постколоніальний підхід:** *Метод:* дослідження впливу колоніалізму і постколоніальних контекстів на текст і його героїв. *Приклад:* аналіз представлення культурних і расових ідентичностей у творі.

Вивчення епічного твору в родовій специфіці включає розгляд його структури, персонажів, тематичних і сюжетних елементів, а також контексту, в якому він був створений. Шляхи та методи аналізу і інтерпретації можуть включати структурний, персонажний, тематичний і символічний аналіз, а також порівняльний, історичний, культурний і критичний підходи. Ці методи допомагають глибше розуміти епічні твори і їхній вплив на літературний контекст.

Традиційні та новітні інтерпретаційні стратегії при вивченні епічних творів великих форм

При вивченні епічних творів великих форм використовуються як традиційні, так і новітні інтерпретаційні стратегії. Вони допомагають детально розкрити зміст і структуру твору, а також виявити нові аспекти та значення.

Традиційні інтерпретаційні стратегії

1. Формально-структурний аналіз: *Опис:* аналіз структури тексту, композиційних особливостей, сюжетних ліній і ритмічних елементів. *Методи:* розгляд поділу на частини, етапи розвитку сюжету, аналіз сюжетних зав'язок і розв'язок. *Приклад:* вивчення архітекtonіки роману «Ребекка» Дафни дю Мор'є, аналіз розподілу подій і персонажів.

2. Історико-культурний контекст: *Опис:* аналіз твору в контексті історичних подій, соціальних змін і культурних умов. *Методи:* вивчення впливу історичних подій на сюжет і персонажів. *Приклад:* аналіз «Графа Монте-Крісто» О. Дюма в контексті соціальних і політичних змін Франції XIX століття.

3. Психоаналітичний підхід: *Опис:* дослідження психологічного стану персонажів, їх внутрішніх конфліктів і мотивацій. *Методи:* аналіз глибинних психічних процесів і їх вплив на поведінку персонажів. *Приклад:* психоаналіз персонажів у «Мобі Діку» Германа Мелвілла, вивчення психологічного стану головного героя.

4. Тематичний аналіз: *Опис:* вивчення основних тем і мотивів, які пронизують твір. *Методи:* визначення центральних тем, їх розвитку і функцій. *Приклад:* аналіз теми влади і свободи в «1984» Джорджа Оруелла.

5. Літературно-стилістичний аналіз: *Опис:* розгляд стилістичних і мовних особливостей твору. *Методи:* аналіз літературних прийомів, використаних автором, таких як метафори, символи і алегорії. *Приклад:* аналіз стилістики роману «Улісс» Джеймса Джойса.

Новітні інтерпретаційні стратегії

1. Постколоніальний підхід: *Опис:* дослідження представлення колоніальних і постколоніальних контекстів, культурних ідентичностей і взаємодії між культурами. *Методи:* аналіз способів, якими текст відображає і викриває колоніальні

структури і їх наслідки. **Приклад:** аналіз «Полонянки» Таджея де Мілля в контексті постколоніальних теорій.

2. Феміністський підхід: **Опис:** оцінка ролі жінок, гендерних стереотипів і жіночих образів у тексті. **Методи:** аналіз представлення жіночих персонажів і їх функцій у творі. **Приклад:** феміністський аналіз «Джейн Ейр» Шарлотти Бронте.

3. Екокритика: **Опис:** дослідження взаємодії між літературним текстом і природою, а також екологічних аспектів. **Методи:** аналіз відображення природи і екологічних тем у творі. **Приклад:** аналіз екологічної тематики в «Маленьких жінках» Луїзи Мей Олкотт.

4. Інтердисциплінарний підхід: **Опис:** використання знань з різних дисциплін (соціології, антропології, історії, психології) для глибшого розуміння тексту. **Методи:** інтеграція різних наукових підходів для комплексного аналізу твору. **Приклад:** інтердисциплінарний аналіз роману «Мартін Іден» Джека Лондона з використанням соціологічних і психологічних теорій.

5. Глобалізаційний підхід: **Опис:** розгляд літературних творів в контексті глобалізації і міжкультурних взаємодій. **Методи:** аналіз того, як глобалізаційні процеси і культурні обміни впливають на сюжет і персонажів. **Приклад:** аналіз «Скандального роману» Халеда Хоссейні в контексті глобальних і культурних змін.

6. Текстово-аналізуючий підхід: **Опис:** детальний аналіз тексту для виявлення підкреслених і прихованих значень. **Методи:** дослідження тексту на рівні семантики і прагматики, включаючи інтерпретацію знакових систем. **Приклад:** аналіз семантичних рівнів у «Великі надії» Чарльза Дікенса.

Вивчення епічних творів великих форм вимагає використання як традиційних, так і новітніх інтерпретаційних стратегій. Традиційні стратегії, такі як формально-структурний, історико-культурний та психоаналітичний аналізи, забезпечують глибоке розуміння тексту через його основні компоненти і контекст. Новітні стратегії, такі як постколоніальний, феміністський і екокритичний підходи, відкривають нові перспективи і контексти для розуміння літератури в сучасному світі. Інтеграція цих стратегій допомагає створити багатогранний і всебічний аналіз епічних творів.

Комбінований шлях аналізу художнього твору (оглядовий, текстуальний, «услід за автором»)

Комбінований шлях аналізу художнього твору включає різноманітні методи і стратегії, які разом допомагають створити повнішу і детальнішу картину твору. Основними комбінаціями є оглядовий, текстуальний і метод «услід за автором». Ось як ці методи можуть бути використані разом для глибшого розуміння художнього твору:

1. Оглядовий аналіз. *Опис:* оглядовий аналіз передбачає загальне ознайомлення з основними аспектами твору. Це початковий етап, на якому досліджуються загальні риси тексту, такі як сюжет, персонажі, основні теми та структура. **Методи:**

- **Розгляд структури:** вивчення основних частин твору, таких як вступ, розвиток сюжету, кульмінація та розв'язка.
- **Визначення тем і мотивів:** ідентифікація головних тем, що пронизують твір, і основних мотивів.
- **Аналіз персонажів:** огляд основних персонажів і їх ролі у творі.

Приклад: перший етап вивчення роману «Гордість і упередження» Джейн Остін може включати оглядовий аналіз сюжету, основних персонажів і тем, таких як соціальні класи і стосунки.

2. Текстуальний аналіз. *Опис:* текстуальний аналіз концентрується на деталях і специфічних елементах тексту. Це включає вивчення мовних і стилістичних особливостей, таких як метафори, символи і риторичні прийоми. **Методи:**

- **Літературний аналіз:** розбір стилістичних засобів, мовних тропів, символіки і риторичних фігур.
- **Семантичний аналіз:** вивчення значень слів і фраз, а також їх коннотацій.
- **Стилістичний аналіз:** оцінка авторського стилю, використання образів і настроїв.

Приклад: У романі «Улісс» Джеймса Джойса текстуальний аналіз може включати детальне дослідження потоку свідомості, символіки і мовних ігрових прийомів.

3. Метод «услід за автором». *Опис:* метод «услід за автором» фокусується на розумінні творчого процесу автора, його намірів,

впливів і контексту написання твору. Це допомагає розкрити, як і чому текст був створений. **Методи:**

- **Біографічний аналіз:** розгляд життя і творчого шляху автора, його впливу на написання твору.
- **Історико-культурний контекст:** аналіз того, як історичні і культурні умови вплинули на творчість автора.
- **Автобіографічні елементи:** виявлення автопортретних і аутопсихологічних елементів у тексті.

Приклад: Вивчення роману «Собор Паризької Богоматері» Віктора Гюго може включати розгляд його соціальних і політичних поглядів і їх відображення в творі, а також аналіз того, як особисте життя автора вплинуло на написання роману.

Комбінування методів

Комбінований аналіз може включати:

- **Оглядовий аналіз** для загального розуміння сюжету і персонажів.
- **Текстуальний аналіз** для детального розгляду стилістичних і мовних особливостей.
- **Метод «услід за автором»** для контекстуалізації і розуміння авторського підходу та його впливу на твір.

Приклад комбінації: Етап 1 (Оглядовий): визначити основні сюжетні лінії, персонажів і теми в романі «1984» Джорджа Оруелла. **Етап 2 (Текстуальний):** аналізувати використання символіки, риторичних прийомів і мовних засобів для створення дистопічної атмосфери. **Етап 3 (Метод «услід за автором»):** дослідити історичний контекст і біографічні обставини, що вплинули на створення роману, а також вплив ідей автора на сюжет і теми.

Комбінований шлях аналізу художнього твору дозволяє використовувати переваги різних підходів, що допомагає створити більш повну і глибоку інтерпретацію тексту. Оглядовий аналіз забезпечує загальне розуміння, текстуальний аналіз розкриває деталі, а метод «услід за автором» додає контексту і розуміння творчого процесу. Це інтегроване підходження сприяє більш глибокому і всебічному розумінню художнього твору.

§ 11. РОЛЬ МЕДІАОСВІТИ ПРИ ВИВЧЕННІ ЯВИЩ ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ. ВИДИ І ФОРМИ ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОЦІ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Медіаосвіта грає важливу роль у вивченні явищ художньої літератури, особливо в сучасному контексті, де інформаційні технології і мультимедіа стали невід'ємною частиною освітнього процесу. Вона не лише сприяє більш глибокому розумінню літератури, а й розвиває критичне мислення і медіаграмотність учнів. Ось як медіаосвіта інтегрується у вивчення літератури, а також види і форми застосування інформаційних технологій на уроці зарубіжної літератури:

Роль медіаосвіти при вивченні явищ художньої літератури

Розширення контексту: *Опис:* медіаосвіта допомагає учням розуміти літературні твори в контексті їхнього часу та культурного середовища. Використання відеоматеріалів, документальних фільмів і інтерв'ю з авторами забезпечує додаткову інформацію і контекст для глибшого розуміння тексту. *Приклад:* перегляд документальних фільмів про епоху, в якій був написаний роман, або відеоінтерв'ю з сучасними літературними критиками.

Розвиток критичного мислення: *Опис:* аналіз медіаконтенту розвиває в учнів навички критичного мислення, оскільки вони навчаються оцінювати різні джерела інформації, розрізняти факти та думки, а також критично осмислювати медіа-презентації літературних творів. *Приклад:* обговорення різних версій екранізацій літературних творів і їх відповідності оригінальним текстам.

Інтерактивність і залученість: *Опис:* інтерактивні медіаресурси (відеоігри, інтерактивні карти, віртуальні тури) допомагають учням краще зрозуміти літературні світи і події через активну участь. *Приклад:* використання інтерактивних карт для вивчення географії та історичного контексту літературного твору.

Мультимедійні представлення: *Опис:* медіаосвіта дозволяє учням створювати мультимедійні проекти, які можуть включати відео, аудіо, графіку і текст, що сприяє кращому засвоєнню

матеріалу і розвитку творчих навичок. **Приклад:** створення відеопрезентацій або подкастів, що досліджують теми і персонажів літературного твору.

Види і форми застосування інформаційних технологій на уроці зарубіжної літератури

1. Віртуальні екскурсії і тури: *Опис:* використання VR і AR технологій для створення віртуальних екскурсій по місцях, описаних у літературних творах, або по історичних епохах. **Приклад:** віртуальна екскурсія по Парижу часів Віктора Гюго для вивчення роману «Собор Паризької Богоматері».

2. Інтерактивні карти і діаграми: *Опис:* інтерактивні картографічні інструменти для візуалізації географічних локацій і подій у літературних творах. **Приклад:** інтерактивні карти для відстеження подій у романі «Володар перснів» Дж. Р. Р. Толкієна.

3. Медіа-презентації: *Опис:* створення презентацій з використанням PowerPoint, Prezi або інших інструментів для подання літературного аналізу, тем і персонажів. **Приклад:** презентація, що досліджує символіку і теми в романі «1984» Джорджа Оруелла.

4. Відеоуроки і навчальні ролики: *Опис:* використання відеоматеріалів для пояснення складних аспектів літературного твору або для надання додаткового контексту. **Приклад:** відеоуроки, що пояснюють ключові аспекти сюжету та тем в «Мобі Діку» Германа Мелвілла.

5. Інтерактивні платформи для читання і обговорення: *Опис:* платформи для онлайн-дискусій і обговорень, такі як форуми, блоги або освітні платформи, де учні можуть обговорювати літературні твори. **Приклад:** використання платформи Edmodo для організації обговорень про теми і персонажів в «Гордості і упередженні» Джейн Остін.

6. Гейміфікація і відеоігри: *Опис:* використання відеоігор та гейміфікації для створення навчальних симуляцій і інтерактивних досвідів на основі літературних творів. **Приклад:** гра на основі літературного твору, яка дозволяє учням пережити події і приймати рішення як персонажі роману.

7. Подкасти і аудіоматеріали: *Опис:* використання подкастів та аудіоуроків для дослідження літературних тем, обговорення

творів і створення аудіопроєктів. **Приклад:** подкаст, що досліджує значення і вплив творів Шекспіра.

8. Цифрові архіви і бібліотеки: *Опис:* доступ до електронних версій літературних творів, критичних статей і додаткових матеріалів через цифрові архіви і бібліотеки. **Приклад:** використання проекту Gutenberg для доступу до класичних літературних творів для додаткового читання.

Медіаосвіта і інформаційні технології на уроці зарубіжної літератури забезпечують нові можливості для вивчення і аналізу літературних творів. Вони допомагають розширити контекст, розвивати критичне мислення, залучати учнів і створювати інтерактивні навчальні матеріали. Впровадження віртуальних турів, інтерактивних карт, медіа-презентацій, відеоуроків і інших технологій робить навчання більш динамічним і ефективним, сприяючи глибшому розумінню і оцінці літератури.

Особливості медіаграмотності учителя зарубіжної літератури

Медіаграмотність учителя зарубіжної літератури є важливим компонентом сучасного навчального процесу. Вона включає в себе навички та знання, необхідні для ефективного використання медіа і інформаційних технологій у викладанні та сприянні розвитку учнів. Ось ключові особливості медіаграмотності для вчителя зарубіжної літератури:

1. Знання і розуміння медіаресурсів. *Опис:* учитель повинен бути обізнаний із сучасними медіаресурсами, їх можливостями та обмеженнями, щоб ефективно інтегрувати їх у навчальний процес. **Ключові аспекти:** *Оцінка джерел інформації:* уміння визначати достовірність і якість медіаресурсів. *Розуміння формату:* знання різних форматів медіа (відео, аудіо, текстові матеріали) та їхніх особливостей.

2. Використання медіа для навчання. *Опис:* учитель повинен знати, як ефективно використовувати медіа для навчальних цілей, щоб покращити розуміння і сприйняття літературних творів. **Ключові аспекти:** *Інтеграція медіаресурсів:* вміння впроваджувати відео, аудіо і інтерактивні матеріали в уроки. *Мультимедійні проєкти:* організація учнівських проєктів з використанням медіа, таких як презентації, відео або подкасти.

3. Критичне мислення і аналіз медіаконтенту. *Опис:* учитель має розвивати критичне мислення не тільки у себе, але й у учнів, аналізуючи медіаконтент. **Ключові аспекти:** *Аналіз медіатекстів:* оцінка якості і об'єктивності медіаресурсів. *Розпізнавання маніпуляцій:* виявлення пропаганди, стереотипів і маніпуляцій у медіа.

4. Навички створення медіаконтенту. *Опис:* учитель повинен мати навички створення власного медіаконтенту для використання в навчальному процесі. **Ключові аспекти:** *Редагування відео і аудіо:* основи створення і редагування навчальних відео та подкастів. *Дизайн навчальних матеріалів:* створення презентацій, інфографік і інших візуальних матеріалів.

5. Безпека та етика медіа. *Опис:* учитель повинен бути обізнаний про питання безпеки і етики в медіа, зокрема про захист особистих даних і авторські права. **Ключові аспекти:** *Захист особистих даних:* вміння забезпечити конфіденційність учнівської інформації. *Дотримання авторських прав:* розуміння і дотримання правил використання чужого медіаконтенту.

6. Підтримка розвитку медіаграмотності учнів. *Опис:* учитель повинен сприяти розвитку медіаграмотності учнів, навчаючи їх ефективно використовувати медіа у навчанні. **Ключові аспекти:** *Навчання критичному споживанню медіа:* розвиток навичок аналізу і критичного осмислення медіаконтенту. *Проекти і дослідження:* організація учнівських проєктів, що включають створення медіаконтенту і його аналіз.

7. Адаптація до нових технологій. *Опис:* учитель повинен бути готовим адаптуватися до нових технологій і медіаінструментів. **Ключові аспекти:** *Оновлення знань:* постійне навчання і оновлення навичок у сфері нових медіа і технологій. *Експериментування:* впровадження нових технологій у навчальний процес і оцінка їх ефективності.

Медіаграмотність вчителя зарубіжної літератури включає знання і навички в роботі з медіаресурсами, критичний аналіз медіаконтенту, створення власних медіаматеріалів, дотримання етики і безпеки, а також підтримку розвитку медіаграмотності учнів. Ефективне використання медіа і інформаційних технологій може значно підвищити якість навчання, зробити його більш інтерактивним і залучаючим.

Уроки різних видів і типів із застосуванням медіаконтенту

Застосування медіаконтенту на уроках зарубіжної літератури може значно підвищити ефективність навчання та зацікавленість учнів. Різні види і типи уроків можуть включати медіаконтент для досягнення специфічних навчальних цілей. Ось кілька прикладів уроків, які використовують медіаконтент, з описом того, як і де його можна застосовувати:

1. Уроки ознайомлення з новим твором. *Мета:* ввести учнів у контекст і тематику літературного твору, що буде вивчатися. *Типи медіаконтенту: Відеоанонси або трейлери:* відеоролики, які знайомлять учнів з сюжетом і основними персонажами твору. *Документальні фільми:* короткі документальні фільми про автора або історичний контекст, в якому був написаний твір. *Приклад:* перегляд трейлера до екранізації роману «1984» Джорджа Оруелла, щоб ознайомити учнів з темами і атмосферою твору.

2. Аналіз і інтерпретація літературного твору. *Мета:* дослідити літературні елементи, такі як персонажі, сюжет, теми та стилістичні прийоми. *Типи медіаконтенту: Аналіз тексту через відеоуроки:* відеоуроки, які детально аналізують ключові аспекти твору. *Інтерактивні карти і графіки:* графічні матеріали, що ілюструють структуру сюжету або розвиток персонажів. *Приклад:* використання відео з аналізом теми і символіки у «Великому Гетсбі» Ф. Скотта Фіцджеральда.

3. Синтез і творчі проєкти. *Мета:* створити проєкти, які дозволяють учням застосувати знання, отримані з літературного твору. *Типи медіаконтенту: Відеопроекти:* учні створюють власні відео, що ілюструють ключові сцени або теми твору. *Подкасти:* учні записують подкасти, в яких обговорюють твір або розглядають його через призму сучасних тем. *Приклад:* Учні створюють відеоінтерв'ю з персонажами роману «Гордість і упередження» Джейн Остін, у якому інтерпретують їхні мотивації і розвиток.

4. Дискусії та дебати. *Мета:* розвивати критичне мислення і здатність аргументовано висловлювати думки. *Типи медіаконтенту: Відеодискусії:* перегляд відеодискусій між літературними критиками або авторами про теми і персонажів твору. *Інтерактивні платформи:* онлайн-форуми або

платформи для обговорення, де учні можуть ділитися своїми думками і отримувати зворотний зв'язок. **Приклад:** перегляд відеодискусії про моральні дилеми в «Франкенштейн» Мері Шеллі, після чого учні беруть участь в класній дискусії.

5. Контекстуалізація літератури. Мета: зрозуміти історичний, культурний і соціальний контекст, в якому був написаний твір. **Типи медіаконтенту: Віртуальні тури:** віртуальні екскурсії по історичним місцям або культурним об'єктам, які були важливими для авторів або сюжетів. **Історичні відео:** відеоматеріали, що пояснюють історичні події або соціальні умови, які вплинули на літературний твір. **Приклад:** віртуальний тур по Парижу часів Віктора Гюго для вивчення роману «Собор Паризької Богоматері».

6. Порівняльний аналіз. Мета: порівняти літературні твори з різних культур або часів для виявлення спільних тем і відмінностей. **Типи медіаконтенту: Порівняльні відео:** відеоматеріали, що порівнюють літературні твори або їх екранізації з різних культур. **Інтерактивні таблиці:** таблиці та діаграми, що порівнюють різні аспекти літературних творів. **Приклад:** Перегляд відео, що порівнює роман «Гамлет» Шекспіра з сучасними адаптаціями і обговорення змін у зображенні персонажів.

7. Критичний огляд екранізацій. Мета: оцінити адаптацію літературного твору в кінематографі або театрі. **Типи медіаконтенту: Екранізації:** перегляд фільмів або театральних постановок, заснованих на літературних творах. **Рецензії і аналізи:** відео рецензій і критичних оглядів екранізацій. **Приклад:** перегляд фільму «Володар перснів» Дж. Р. Р. Толкієна і обговорення, як екранізація відповідає або відрізняється від оригінального тексту.

Використання медіаконтенту на уроках зарубіжної літератури дозволяє зробити навчальний процес більш динамічним і інтерактивним. Відео, подкасти, віртуальні тури та інші медіаресурси допомагають учням краще зрозуміти літературні твори, контекст і теми, а також розвивають їхні критичні і творчі навички. Правильне інтегрування медіаконтенту може значно збагачувати уроки і підвищувати зацікавленість учнів у літературі.

§ 12. ЗАГАЛЬНО-ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ УЧНІВ НА УРОКАХ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ УСНОГО ТА ПИСЕМНОГО ЗВ'ЯЗНОГО МОВЛЕННЯ УЧНІВ 5–9 ТА 10–11 КЛАСІВ

Розвиток зв'язного мовлення учнів є важливим аспектом навчання на уроках зарубіжної літератури, оскільки він допомагає учням виражати свої думки чітко і логічно як усно, так і письмово. Це не лише сприяє глибшому розумінню літературних творів, але й розвиває комунікативні навички учнів. Ось загально-теоретичні основи розвитку зв'язного мовлення і особливості для різних вікових груп:

Загально-теоретичні основи розвитку зв'язного мовлення

Зв'язність і логічність: *Опис:* мовлення має бути зв'язним, логічним і послідовним. Це включає правильне використання зв'язкових слів і конструкцій, що допомагають зберегти логічний зв'язок між ідеями. *Приклад:* у процесі створення тексту учні мають навчитися організовувати інформацію таким чином, щоб кожна частина логічно переходила до наступної.

Розвиток ідей: *Опис:* важливо вміти розвивати ідеї, надавати їм достатню аргументацію і підтримку. Це допомагає створювати глибокі і переконливі висловлювання. *Приклад:* під час написання есе учні мають вміти наводити приклади і докази для підтвердження своїх аргументів.

Структурування тексту: *Опис:* учні повинні навчитися структурувати свої висловлювання, використовуючи чітке введення, основну частину і висновки. *Приклад:* під час написання твору учні мають включати вступ, розкриття теми в основній частині та чіткий висновок.

Використання мовних засобів: *Опис:* важливо вміти використовувати різноманітні мовні засоби для вираження думок, такі як метафори, порівняння, риторичні питання. *Приклад:* учні можуть навчитися використовувати метафори для створення яскравих образів в описових текстах.

Особливості розвитку усного та писемного зв'язного мовлення учнів 5–9 та 10–11 класів

Учні 5–9 класів

1. Усне мовлення. Етапи розвитку: *Формування основ:* учні починають навчатися основам зв'язного усного мовлення через прості висловлювання і відповіді на питання. *Розвиток аргументації:* учні вчаться давати короткі пояснення і обґрунтування своїх думок. *Методи і прийоми:* *Розповіді і діалоги:* використання розповідей про прочитані твори або діалогів, щоб стимулювати розвиток усного мовлення. *Групові обговорення:* організація обговорень в групах або в класі для розвитку здатності висловлювати свої думки і слухати інших.

2. Писемне мовлення. Етапи розвитку: *Основи композиції:* учні навчаються створювати прості композиційні структури, такі як описи або короткі розповіді. *Розширення тексту:* учні починають розвивати свої тексти, вміщуючи більше деталей і прикладів. *Методи і прийоми:* *Писемні вправи:* вправи на написання коротких творів, описів або есе на основі прочитаних творів. *Рецензії і коментарі:* написання рецензій на літературні твори або коментарів до прочитаного матеріалу.

Учні 10–11 класів

1. Усне мовлення. Етапи розвитку: *Глибокий аналіз:* учні вміють проводити детальний аналіз літературних творів і висловлювати складні думки. *Аргументоване обговорення:* учні здатні вести аргументовані дискусії, використовуючи приклади з текстів. *Методи і прийоми:* *Дебати і презентації:* організація дебатів або презентацій на літературні теми, щоб розвивати навички публічного виступу і аргументування. *Аналіз літературних творів:* обговорення складних тем і аспектів літературних творів у класі, зокрема через усні презентації.

2. Писемне мовлення. Етапи розвитку: *Комплексні тексти:* учні навчаються писати більш складні тексти, такі як літературні аналізи, критичні статті або дослідницькі роботи. *Аналіз і синтез:* вміння аналізувати і синтезувати інформацію з різних джерел. *Методи і прийоми:* *Наукові есе:* написання наукових есе і літературних аналітичних робіт, що включають глибокий аналіз і аргументування. *Редагування і рецензування:* вміння

редагувати власні тексти і тексти однокласників для поліпшення структури і стилістики.

Розвиток зв'язного мовлення учнів на уроках зарубіжної літератури є важливою складовою навчального процесу, що включає як усне, так і письмове мовлення. На уроках для учнів 5–9 класів акцент робиться на основах зв'язності і логічності висловлювань, тоді як для учнів 10–11 класів важливіше глибокий аналіз і аргументоване висловлювання думок. Методи і прийоми для розвитку мовлення різняться в залежності від вікової категорії і рівня навчання, але їх мета однакова – покращення комунікативних навичок учнів і їх здатності до критичного мислення.

Основні види письмових робіт на уроках зарубіжної літератури та їх характеристика (відгук, рецензія, переказ, твір-розповідь, твір-опис, твір-роздум, твір-характеристика літературного образу твір за малюнком, твір-компаративний аналіз, твір проблемного характеру)

На уроках зарубіжної літератури використовуються різні види письмових робіт, кожен з яких має свої специфічні цілі та особливості. Ось характеристика основних видів письмових робіт:

1. Відгук. Характеристика: *Мета:* висловити особисте враження від прочитаного твору, виявити емоційне сприйняття. *Структура:* коротке введення (враження), основна частина (деталі і обґрунтування), висновок (загальне враження). *Особливості:* суб'єктивний характер, важливі особисті емоції і думки. *Приклад:* відгук на роман «Гаррі Поттер і філософський камінь» Дж. К. Роулінг, в якому учень ділиться своїми враженнями від пригод Гаррі Поттера.

2. Рецензія. Характеристика: *Мета:* оцінити літературний твір, враховуючи його сильні і слабкі сторони. *Структура:* огляд твору (сюжет, персонажі), критичний аналіз (стиль, техніка, тематика), висновок (рекомендації). *Особливості:* об'єктивний підхід, акцент на літературних якостях і техніці. *Приклад:* рецензія на роман «Шагренева шкіра» Оноре де Бальзака, яка оцінює літературні техніки автора і теми твору.

3. Переказ. Характеристика: *Мета:* коротко передати основний зміст літературного твору. *Структура:* введення (загальна інформація про твір), основна частина (події), висновок (основна ідея). *Особливості:* лаконічність, точність, відсутність особистих оцінок і думок. *Приклад:* переказ повісті «Залізний хрест» О. Генрі, де учень викладає основні події і сюжети твору.

4. Твір-розповідь. Характеристика: *Мета:* описати події, які мали місце в творі або уявити події на основі заданої теми. *Структура:* вступ (введення в ситуацію), основна частина (опис подій), висновок (результат подій). *Особливості:* хронологічна послідовність, детальність опису подій. *Приклад:* твір-розповідь на основі теми «Пригоди у лісі», де учень описує вигадану пригоду, натхненну творами Ернста Гемінгуей.

5. Твір-опис. Характеристика: *Мета:* детально описати персонажа, місце, об'єкт або подію. *Структура:* вступ (загальна інформація), основна частина (детальний опис), висновок (значення описаного). *Особливості:* концентрація на деталях, використання яскравих описових засобів. *Приклад:* твір-опис портрету героя роману «Чарівник країни Оз», де учень детально описує вигляд і особливості персонажа.

6. Твір-роздум. Характеристика: *Мета:* розмірковувати над певною темою або проблемою, представленою в творі. *Структура:* вступ (формулювання проблеми), основна частина (роздуми і аргументи), висновок (особисте ставлення до проблеми). *Особливості:* глибокий аналіз теми, особисте ставлення, аргументованість. *Приклад:* твір-роздум на тему «Справедливість у світі «Ромео і Джульєти»», де учень обговорює концепцію справедливості в контексті трагедії Шекспіра.

7. Твір-характеристика літературного образу. Характеристика: *Мета:* проаналізувати і описати один або кілька персонажів твору. *Структура:* вступ (введення в образ), основна частина (характеристика персонажа), висновок (значення персонажа для твору). *Особливості:* акцент на психологічні та моральні риси персонажа, його роль у сюжеті. *Приклад:* твір-характеристика образу Гамлета у однойменній п'єсі Шекспіра, де учень розглядає особисті і моральні конфлікти персонажа.

8. Твір за малюнком. Характеристика: *Мета:* створити текст, натхненний ілюстрацією або малюнком. *Структура:* вступ (опис малюнка), основна частина (розвиток сюжету на основі малюнка), висновок (зв'язок з темою). *Особливості:* взаємодія між текстом і візуальним зображенням, творчий підхід. *Приклад:* твір за малюнком до казки «Аліса в Країні Див», де учень вигадує події, що відбуваються в сцені, зображеній на малюнку.

9. Твір-компаративний аналіз. Характеристика: *Мета:* порівняти два або більше літературних творів, персонажів або тем. *Структура:* вступ (обґрунтування порівняння), основна частина (порівняння і контрасти), висновок (значення порівняння). *Особливості:* аналіз спільних і відмінних рис, глибокий текстуальний аналіз. *Приклад:* твір-компаративний аналіз романів «Гордість і упередження» Джейн Остін і «Джейн Ейр» Ш. Бронте, де учень порівнює образи головних героїнь і їхні життєві ситуації.

10. Твір проблемного характеру. Характеристика: *Мета:* обговорити і проаналізувати конкретну соціальну, моральну або філософську проблему, представлений в літературному творі. *Структура:* вступ (формулювання проблеми), основна частина (аналіз проблеми в контексті твору), висновок (персональні погляди і рішення). *Особливості:* глибоке проникнення в сутність проблеми, аргументованість. *Приклад:* твір проблемного характеру на тему «Моральний вибір героїв у романі «Вбити пересмішника»» Гарпера Лі, де учень аналізує етичні дилеми, з якими стикаються персонажі.

Кожен вид письмової роботи на уроках зарубіжної літератури має свої особливості та цілі. Вони дозволяють учням розвивати різні аспекти письмового мовлення, від простого переказу до складних аналізів і роздумів. Використання різних видів письмових робіт допомагає учням краще розуміти літературні твори, розвивати критичне мислення і комунікативні навички.

Сторітелінг як педагогічна технологія на уроках зарубіжної літератури

Сторітелінг (storytelling) як педагогічна технологія може суттєво збагачувати уроки зарубіжної літератури, роблячи їх більш інтерактивними і захопливими. Ця технологія ґрунтується на використанні розповідей та історій як основних засобів навчання і має великий потенціал для розвитку критичного мислення, творчих навичок та емоційного сприйняття учнів.

Основи сторітелінгу як педагогічної технології

1. Що таке сторітелінг? Сторітелінг – це мистецтво розповідати історії. У педагогічному контексті це означає використання структурованих і творчих розповідей для навчання, що допомагає учням краще зрозуміти і запам'ятати навчальний матеріал. **Мета:** залучити учнів до активного сприйняття і осмислення навчального матеріалу через цікаві та емоційно насичені розповіді.

2. Переваги використання сторітелінгу в навчанні:
Емоційна залученість: історії сприяють емоційному включенню учнів, що полегшує запам'ятовування і розуміння матеріалу.
Розвиток критичного мислення: сторітелінг стимулює обговорення, аналітичне мислення і критичний аналіз.
Поліпшення комунікативних навичок: учні вчаться висловлювати свої думки, висловлювати ідеї і активно слухати інших.
Творчий підхід: розвиток творчих навичок і уяви через створення власних історій.

Застосування сторітелінгу на уроках зарубіжної літератури

1. Використання готових літературних творів для сторітелінгу

Методи: **Розповідь сюжету:** вчитель може переказувати сюжет твору або його частини, додаючи емоційний окрас і деталі, щоб зробити історію більш захоплюючою. **Імпровізація:** переказувати твір або його частину, змінюючи деякі елементи сюжету або створюючи нові повороти подій, щоб стимулювати дискусії і глибше осмислення. **Приклад:** переказ частини роману «Сніданок у Тіффані» Трумена Капоте з акцентом на емоції і мотивації персонажів.

2. Залучення учнів до створення власних історій

Методи: *Створення альтернативних закінчень:* учні можуть створити альтернативні закінчення до відомих літературних творів або дописати нові частини. *Розробка нових персонажів:* учні можуть створити нових персонажів, які інтегруються в уже відомий сюжет, або придумати нові історії на основі теми твору. *Приклад:* завдання для учнів: написати альтернативне закінчення до повісті «Робінзон Крузо» Д. Дефо, враховуючи нові події і персонажі.

3. Використання сторітелінгу для аналізу літературних творів

Методи: *Історичний контекст:* учитель розповідає історії про історичний контекст, в якому був написаний твір, щоб допомогти учням краще зрозуміти його. *Персонажі як розповідачі:* учні можуть представити себе як персонажі твору і розповісти про події з їхньої точки зору. *Приклад:* учитель розповідає про історичні події, які вплинули на створення роману «1984» Дж. Орвелла, щоб допомогти учням зрозуміти його політичний контекст.

4. Інтеграція медіа та візуальних засобів

Методи: *Використання відео і аудіо:* включення відео або аудіо записів, які доповнюють сторітелінг, створює багатший досвід для учнів. *Візуалізації і малюнки:* учні можуть створювати малюнки або комікси, що ілюструють ключові моменти історії. *Приклад:* створення відео або мультимедійної презентації на основі розповіді про пригоди героїв роману «Том Сойєр» М. Твена.

Методика проведення уроків зі сторітелінгом

1. Підготовка уроку: вибір теми або твору для сторітелінгу, розробка сценарію розповіді, включаючи ключові моменти і емоційні акценти.

2. Проведення уроку: *Вступ:* ознайомлення учнів з темою уроку і метою використання сторітелінгу. *Основна частина:* проведення розповіді або впровадження учнів у створення власних історій. *Обговорення:* дискусія про розповідь, аналіз і критичне мислення.

3. Оцінка результатів: оцінка учнівських робіт і активності в обговореннях, висновки і рекомендації для подальшого розвитку навичок сторітелінгу.

Сторітелінг як педагогічна технологія є потужним інструментом для навчання зарубіжної літератури, що допомагає зробити уроки більш інтерактивними і захоплюючими. Він сприяє емоційному включенню учнів, розвитку критичного мислення та творчих навичок. Використання сторітелінгу на уроках зарубіжної літератури може допомогти учням краще розуміти літературні твори і виявляти власні креативні здібності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Актуальні питання методики викладання літератури: Навчально-методичний посібник. Кривий Ріг, 2017. 65с.
2. Бендзар Б., Бобинець С. Методика викладання зарубіжної літератури в загальноосвітній школі з українською мовою навчання: Навчально-методичний посібник. Ужгород : Видавництво Ужгородського національного університету, 2001. 96 с.
3. Богосвятська А. І. Професійний статус учителя зарубіжної літератури. *Зарубіжна література в школах України*. 2014. № 12. С. 26–30.
4. Вітченко А. Теорія і технологія формування інтерпретаційної компетенції старшокласників у процесі вивчення зарубіжної драматургії: Монографія. Луганськ : Шико, 2007. 326 с.
5. Волошина Н. Сучасний урок літератури як дзеркало інтелектуального багатства і педагогічної культури вчителя. *Всесвітня література та культура*. 2003. № 1. С. 3–5.
6. Всесвіт: фаховий журнал світової літератури. Київ : Видавничий дім «Всесвіт». URL : <http://vsesvit-journal.com>.
7. Всесвітня література в сучасній школі: науково-методичний журнал Міністерства освіти і науки України. Київ : РА «Освіта України».
8. Всесвітня література в школах України: науково-методичний журнал Міністерства освіти і науки України. Київ : Педагогічна преса.
9. Градовський А. В. Компаративний аналіз у системі шкільного курсу літератури: методологія та методика: Монографія. Черкаси : Брама, 2003. 292 с.
10. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-%D0%BF#Text>.
11. Державний стандарт базової середньої освіти. URL : <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/nova-ukrayinska-%20shkola/derzhavnijstandart-bazovoyi-serednoyi-osviti>.
12. Житник Б. О. Методичний poradnik. Форми і методи навчання. Харків : Видавнича група «Основа», 2005. 125 с.

13. Закон про повну загальну середню освіту.
URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>.
14. Зарубіжна література в школах України: науково-методичний журнал. Київ : Антросвіт. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/zlvsh/index.
15. Зарубіжна література: науково-методична газета. Київ : Шкільний світ. URL : <https://www.ed-era.com/img/books/mon59/programs/4.zarubizhna-literatura-5-9.pdf>.
16. Ісаєва О. О. Вивчення літератури в цифрову епоху: про реалії сьогодення і перспективи в майбутньому. *Всесвітня література в школах України*. 2016. № 1(415). С. 3–8.
17. Ісаєва О. О. Концептуальні основи аналізу художнього тексту в школі (Про герменевтичну спрямованість цього аналізу). *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2004. № 6. С. 2–5.
18. Ісаєва О. О. Теорія і технологія розвитку читацької діяльності старшокласників у процесі вивчення зарубіжної літератури: Монографія. Київ : Б.в., 2003. 380 с.
19. Коваль В. О. Теоретичні й методичні засади формування професійної компетентності майбутніх учителів-філологів у вищих педагогічних навчальних закладах: Монографія. Умань : 2013. 455 с.
20. Ковбасенко Ю. І. Біографія письменника і викладання літератури. *Зарубіжна література в навчальних закладах*. 2002. № 9. С. 2–9.
21. Козлик І. В. Про методологічні засади викладання зарубіжної літератури. *Зарубіжна література в навчальних закладах*. 2016. № 6. С. 9–11.
22. Концепція Нової української школи.
URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/no-va-ukrainska-shkola-compressed.pdf>.
23. Куцевол О. Теоретико-методичні основи розвитку креативності майбутніх учителів літератури: Монографія. Вінниця : Глобус-Прес, 2006. 348 с.
24. Куцевол О. М. Життя і творчість письменника в дзеркалі «поетичної критики»: Навчальний посібник. Вінниця, 2010. 279 с.
25. Мацевко-Бекерська Л. Методика викладання зарубіжної літератури. Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2011. 320 с.

26. Мірошникова Н. О. Шляхи аналізу художнього тексту: класифікація, стисла характеристика (У сучасному літературознавстві). *Всесвітня література в середніх навчальних закладах України*. 2001. № 5. С. 17–19.
27. Мірошниченко Л. Ф. Методика викладання світової літератури в середніх навчальних закладах. Київ : Вища школа, 2007. 415 с. URL : <http://194.44.152.155/elib/local/sk721423.pdf>.
28. Нагаєв В. М. Методика викладання у вищій школі: Навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2007. 222 с.
29. Овдійчук Л. Поєднуючи слово, музику, живопис. *Українська мова та література в середніх школах, ліцеях, колегіумах*. 2000. № 4-і. С. 214–217.
30. Орлова О. В. Методика навчання зарубіжної літератури: Навчально-методичний посібник. Полтава : ПНПУ, 2021. 109 с.
31. Павлюк А., Угонь Л. Розвиток творчих здібностей школярів на уроках зарубіжної літератури. Пріоритети германської та романської філології: зб. матер. Міжнар. наук. конф. Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2024. С. 71–74.
32. Пультер С., Лісовський А. Методика викладання української літератури. Курс лекцій. Тернопіль : Підручники і посібники, 2009. 164 с.
33. Ситченко А. Л. Аналіз епічного твору в 5 кл. Посібник для вчителів. Київ : Ленвіт, 2007. 96 с.
34. Ситченко А. Л. Аналіз образу-персонажа епічного твору: педагогічна технологія. Освітні технології: Навчально-методичний посібник. Київ : А.С.К., 2001. С. 228–237.
35. Ситченко А. Л. Визначення індивідуального стилю письменника (На основі структурування поняття). *Дивослово*. 2002. № 5. С. 48–50.
36. Ситченко А. Л. Навчально-технологічна концепція літературного аналізу. Київ : Ленвіт, 2002. С. 158–191.
37. Ситченко А. Л., Шуляр В. І., Гладишев В. В. Методика викладання літератури: Термінологічний словник / за ред. проф. А. Л. Ситченка. Київ : Видавничий Дім «Ін Юре», 2008.
38. Скорина Л. Аналіз художнього твору. Навчальний посібник для студентів гуманітарних спеціальностей (філологія,

літературна творчість, журналістика). Тернопіль : Навчальна книга–Богдан, 2013. 424 с.

39. Токмань Г. Методика навчання української і зарубіжної літератури: самостійна робота студента. Київ : Міленіум, 2019. 110 с.

40. Штейнбук Ф. М. Методика викладання зарубіжної літератури в школі: Навчальний посібник. Київ : Кондор, 2007. 316 с.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. <http://www.ukr-in-school.edu-ua.net/>
2. <http://library.lnu.edu.ua/bibl/>
3. <http://www.ukrcenter.com>
4. <http://poetry.uazone.net/>
5. <http://nauka.profi.net.ua>
6. <http://uk.wikisource.org/>
8. <http://homes.chass.utoronto.ca>
9. <http://www.testportal.gov.ua/index.php/text/progzno/>
10. <http://metodportal.net/taxonomy/term/28>
11. <https://pidruchnyk.com.ua/> – сайт підручників України.

СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

AR – доповнення реальності будь-якими віртуальними елементами

VR – віртуальна реальність, що забезпечує зорові, звукові та інші відчуття

ААВВ – парне римування

АВАВ – перехрестна рифма. Найбільш уживаний вид римування в чотиривірші, де слова римуються через рядок

ІКТ – інформаційно-комунікаційні технології

ІТ – інформаційні технології

ЛСМ – логіко-семіотична модель

НВК – навчально-виховний комплекс

Н-МЛ – настаново-мотиваційний урок літератури

НУШ – нова українська школа

ПКМК – проектно-конструкторська модель курсу

ПКМУ – проектно-конструкторська модель уроку

Навчальне видання

Поліщук Л. Б.

**Методика навчання зарубіжної літератури: технології
сучасного уроку в умовах НУШ**

*Навчальний посібник
для студентів вищих навчальних закладів*

Видається в авторській редакції

Підписано до друку р. Формат 60х84/16.

Папір офсетний. Ум. друк. арк. 8,14

Тираж 100 прим. Замовлення №

Видавничо-поліграфічний центр «Візаві»

20300, м. Умань, вул. Тищика, 18/19

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи

ДК № 2521 від 08.06.2006.

тел. (04744) 4-64-88, 4-67-77, (067) 104-64-88

vizavi-print.jimdo.com

e-mail: vizavi08@mail.ru